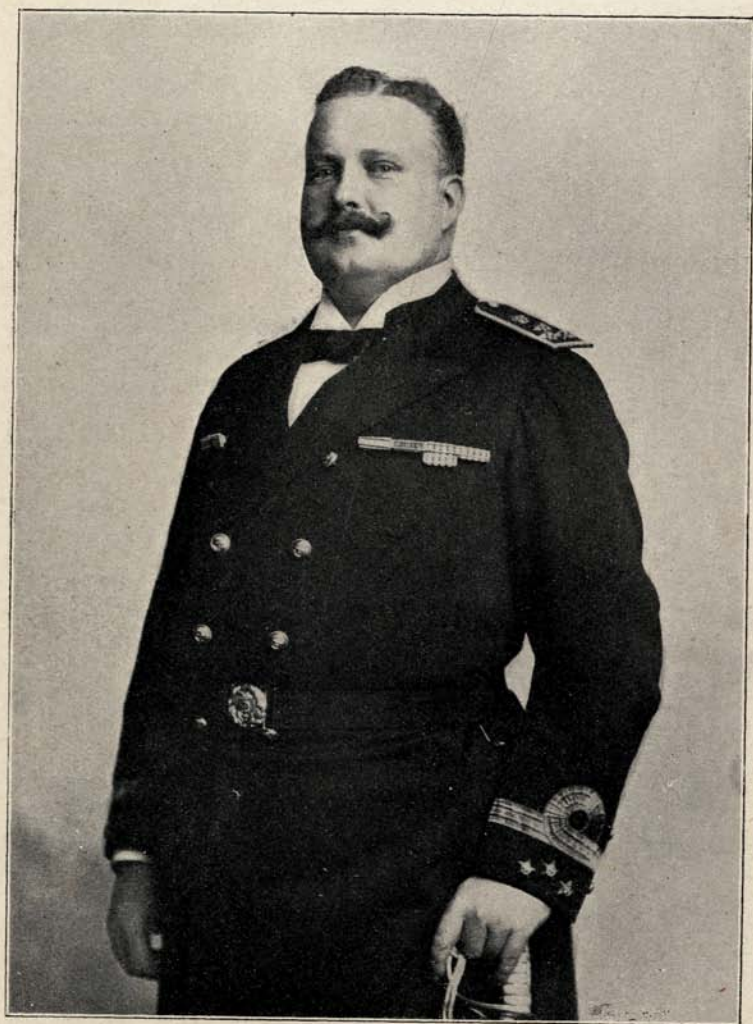

Dr. Falk Zsigmond

Budapesttől *

** Lisszabonig

I. Károly portugál király.

Dona Amália, Portugália királynéja.

DR. FALK ZSIGMOND

BUDAPESTTŐL LISSZABONIG

UTI RAJZOK

BUDAPEST

DEUTSCH ZSIGMOND ÉS TÁRSA

(IV., Bécsi-utca 2.)

965157

NAGYSÁGOS

MINDSZENTI

RÁKOSI JENŐ

ÚRNAK

AZ OTTHON IRÓK ÉS HIRLAPIRÓK KÖRE ELNÖKÉNEK, A BUDAPESTI
HIRLAP SZERKESZTŐJÉNEK, A MAGYAR UJSÁGIRÓK LELKES ELŐ-
HARCZOSÁNAK

IGAZ NAGYRABECSÜLÉSE JELÉÜL

AJÁNlja

A SZERZŐ.

AZ OLVASÓHOZ.

A lisszaboni ötödik nemzetközi ujságírókongresszuson mint az *Otthon* írók és hirlapírók egyesületének delegátusa vettem részt. Ezt az alkalmat felhasználtam a portugál és spanyol viszonyok, az ottani emberek életmódja és szokásai megfigyelésére.

A következő fejezetekben megírom tapasztalataimat, melyek elmondásánál óva kerültem a sablonos formákat és csakis egyéni benyomásaim tükrét adom.

A spanyol és portugál városokon kívül útközben megállapodtam néhány más városban is. A mit itt láttam és hallottam, azt szintén megírtam.

Munkámban az az igyekezet vezérelt, hogy az anyagot élénken és áttekinthetően dolgozzam fel. A mennyiben ez nem sikerült volna, szolgáljon mentségemül, hogy megvolt bennem a kellő jóakarát.

Dr. Falk Zsigmond.

TARTALOM

	Oldal
Útközben	1
Páris	13
Páristól Biarritzig	29
Biarritz	39
Lourdes	49
Az első csalódás	87
San Sebastian	95
A spanyol és portugál vasutak	109
Lisszabon	141
Madrid	195
A bikaviadalok	235

ÚTKÖZBEN

Útközben.

A spanyol nők, a spanyol bor, a világszerte ismeretes gránátalmák, nem utolsó sorban a spanyol nép büszkesége és végezetül az is, vajjon tényleg hogy dudál a portugál, nagyban felkelte érdeklődésünket s így mikor a lisszaboni kongresszusra indulók összegyülekeztek a déli vasut budai indóházában, minden arczon meglátszott a kíváncsiság által előidézett izgatottság. Emberi tudásunknak ez a nagybecsű rugója elnyomta a többi érzelmeket. Elfelejtettük a lelki küzdelmeket, melyek keblünket átjárták, a mikor kedveseinktől búcsúzni kellett. Pedig ez nem volt könnyű feladat. Mert az otthoniak oly sok rosszat hallottak a spanyol és portugál vasuti forgalom-

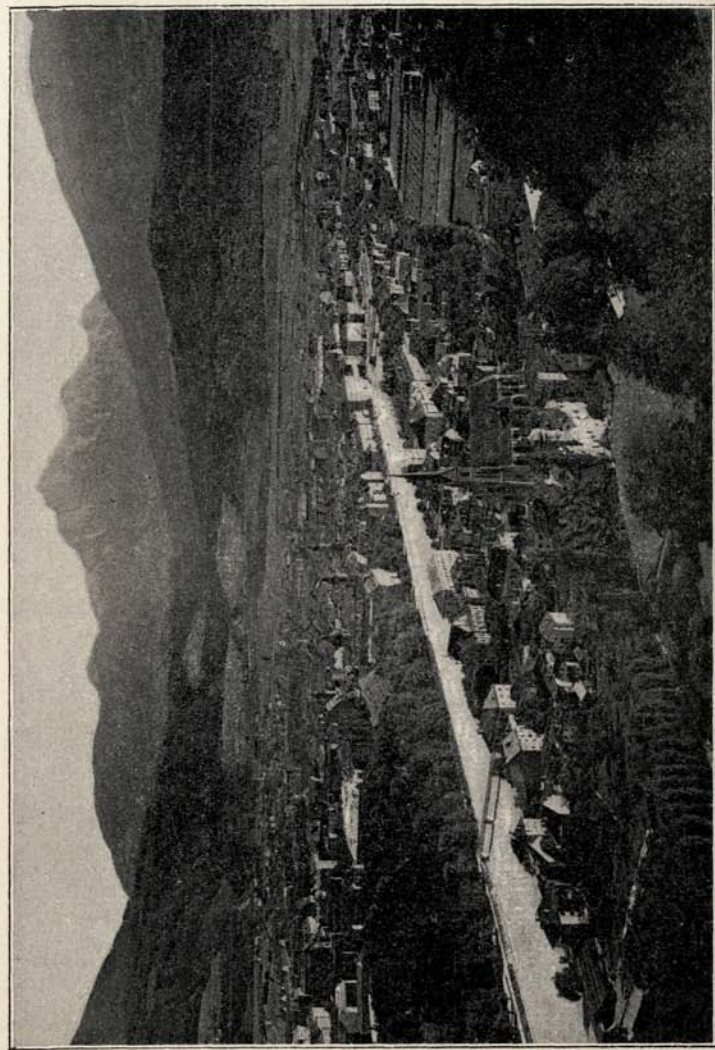
ról, hogy a búcsú annyira érzékeny volt, mintha bizony az éjszaki sark felfedezésére indultunk volna. De egy új világ meglátása és eszmekörünk remélhető tágulása úgy felcsigázta szellemi erőinket, hogy az érzelgésre nem volt semmi hajlandóságunk és szivünknek hallgatást parancsoltunk.

Mire a vonatra felszálltunk, már csak az új föld érdekességeiről folyt a beszélgetés.

Kedélyesen tárgyaltuk az uti eseményeket, élvezettel láttuk a vasuti kocsi ablakaiból a gyönyörű szép vidéket, mely a Brenneren át vezető utunk nyomában szemeink előtt elvonult. Az olcsó viczcsek nagy kelendőségnek örvendtek és jóízűeket neveltünk sokszor olyan tréfás megjegyzésnek, a melyet odahaza meg se hallgatunk.

Igy a húszórai út hihetetlen gyorsasággal eltelt és szinte nehezteltünk a vasutra, hogy oly hamar elhozott utunk első pihenőhelyére, Innsbruckba.

A szép Tirol fővárosa természetadta díszében fogadott. Oly fenségesen tárul el szemeink előtt, a gyűrű alakban környező központi havasok annyira érvényre emelik a régi és újabb

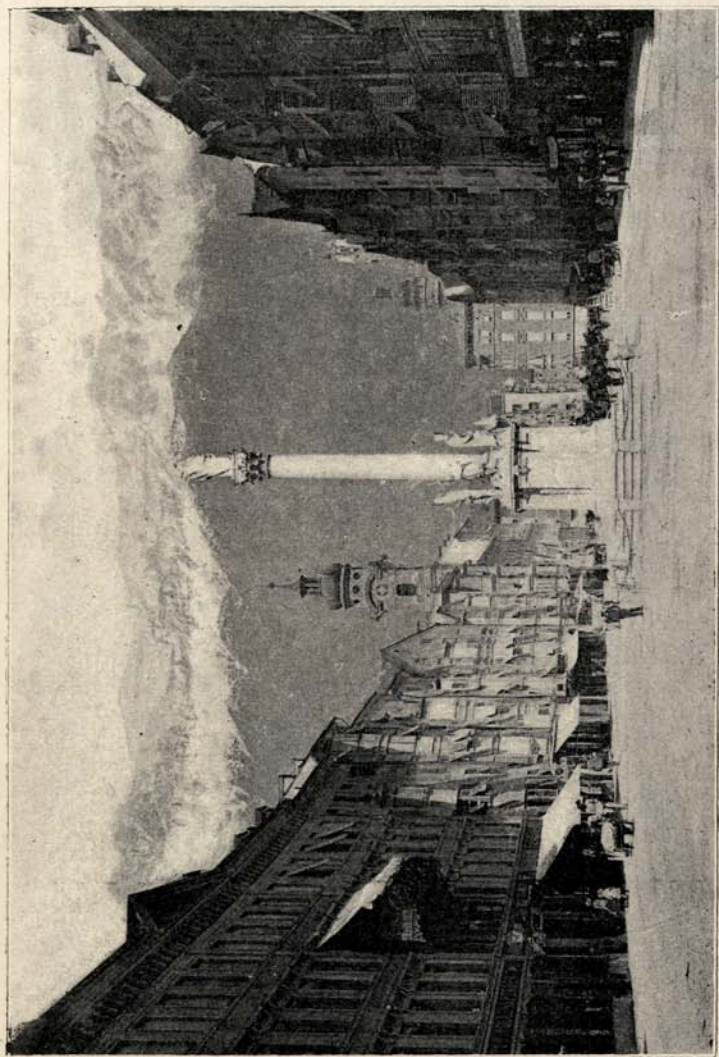

Innsbruck.

Dr. FALK : Budapesttől Lisszabonig.

eredetű város minden egyes építkezését, hogy szinte nagynak nézzük a kis Innsbruckot. Pedig alig számlál 35.000 lakost és jelentőségét az sem emeli, hogy egyeteme, főiskolái, meg terjedelmes színháza van. Mégis csak vidéki város jellegét viseli és gyarapodását egyedül a nagy idegenforgalomnak köszönheti. Az 579 méter magasságban fekvő város éghajlata rendkívül enyhe és így igen kellemes tartózkodási hely, a hol mindenkor szívesen időzünk. Az Innsbruckot környező hegyek megóvják a várost a szelektől, a tiroli kirándulók tehát itt ütnek tanyát, hogy egy-kétnapos turáikat azután kipihenjék. Ennek tulajdonítható, hogy Innsbrucknak remekül be rendezett szállodái vannak, melyekben megtaláljuk az európai kényelem minden követelményét. Az árak ugyan kissé borsosak, de hát útközben ezt nem vesszük zokon, ha megfelelő ellenszolgáltatásban részesülünk.

Nem érdektelen dolog, hogy Tirol fővárosában nem tudtunk tiroli almát kapni. Tán bizony hamisítvány mindaz a gyümölcs, a mit nálunk mint tiroli almát méregdrága pénzen vesztegetnek. Az egyik korcsmában azt mondták, hogy nyolcz óra után a boltok nincsenek nyitva és

Innsbruck : Mária Terézia-út az Anna-oszloppal.

igy már nem hozathatnak tiroli almát; egy másik vendéglőben pedig, mikor gyümölcsöt kérünk, hoztak holmi satnya körtéket, bananaszt, szilvát és más eléggé ízetlen gyümölcsöt és abbeli óhajunkra, hogy szeretnénk tiroli almát enni, azt mondták, hogy az nekik nincsen.

Innsbruck büszkesége Hofer András. A nép gyermeke volt ő, a ki háromszor is visszahódította a bajor ellenség kezéből a várost. Végre is csak árulás útján került Napoleon császár kezébe, a ki irgalmatlanul főbe lövette. Hős volt még a halálban is, mert nyílt szemmel nézte az öldöklő golyók érkezését. Hofer emlékét az innsbruckiak kegyelettel őrzik.

Schaller tiroli szobrászsal még 1834-ben emléket állítottak sirja fölé és 1893-ban leleplezték az Isel-hegyen — Hofer diadalainak helyén — a *Natter* tiroli szobrász által készített Hofer-szobrot. Az Isel-hegyen, a szobor szomszédságában látható a tiroli császár vadászrezred múzeuma, mely érdekes reliquiák gazdag tárháza.

A város egyik végét a másikkal kis gőzmozdonyú vasut köti össze, mely a főutca közepét átszeli és mint egyedüli olcsó közlekedési közvasut — sem villanyos, sem lóvasut

Innsbruck : Hofer-émlék az Isel-hegyen.

nincsen — daczára hosszú időközökben való közlekedésének, nagy pártolásban részesül.

Egy napi pihenő után tovarobogtunk Páris felé. Ismét 21 órát kellett vasuton lemorzsolnunk, a mit némikép enyhített a tájék folytonos szépsége, mely vadregényességében ezernyi és ezernyi változatban tárult elénk.

Örömmel üdvözöltük azt az üdvös intézkedést, hogy az arlbergi alagút alatt eltöltött unalmas 19 perczet jóféle falatozással lehetett fűszerezni az étkezőkocsiban és szent Magdalena könyei nevű tiroli borral erősíthettük idegeinket az út további fáradalmaihoz.

Buchsban a svájczia, *Delleben* a francziák tartottak vámvizsgálatot; mindkét helyen eléggé csinján bántak az utasokkal, kiknek bizony nagyon rosszul esik a csomagok folytonos bontogatása.

Éjjeli nyugalomra nem igen lehetett gondolni. A svájczia és franczia vasutak nagyon takarékosak a kocsikkal és így még az első osztályban is öten kerültünk együvé. E mellett egy éltes angol hölgy ült a kupénkban, a ki a dohányzást nem engedte meg, ő maga pedig egész éjszaka pepszint rágott és folytonos csám-

csogásával oly idegessé tett, hogy elszundikálni sem birtunk. Meglehetősen kimerülve érkeztünk meg reggel hat óra után Párisba, hol abszolút nyugalmat találtunk, mert hisz az éjjelezők már nyugalomra tértek, a munka után látók pedig még nem kezdték el mindennapi foglalkozásukat.

PÁRIS

Páris.

A szürke köd, mely a városon feküdt, még növelte az álmatagságot, mely az üres utczákon végigvonult. Az álmatlanul eltöltött éjszakától kimerült idegeink nem találtak enyhülést az újabb izgalomban, miért is kissé csalódottan jöttünk meg szállodánkba, a Hôtel d'Espagne et d'Hongrie-ba. Itt is a szűk mellékutczában fekvő szálloda sötét és kicsiny szobái kellemetlen benyomást keltettek bennünk és rövid megpihenés után kedvetlenül hagytuk el lakásunkat. Ebben a pillanatban nem törődtünk azzal, hogy a szobáért mindössze három frankot kell fizetnünk, a mi — tekintve a szállodának a boulevardokhoz való közelségét — potom árnak mondható. Ugyanis bármely jobb szállodában — akár

a Hôte! Continentalban, akár a Hôte! Bellevueben — a szoba minimális ára naponkint tiz frank.

Minden boszantott, mindent szürkének látunk, pedig nyüzsgő életet, óriási forgalmat és lehetőleg sok új izgalmat vártunk. Fáradt idegeinknek erre lett volna szüksége és mi Páristól csak ezt várhattuk.

Nem is kellett sokáig várakoznunk. A reggeli órák elmultával, a mint a Café de la Paix előtt ültünk, saját szemünkkel láthattuk az ébredő Párist. Pillanatnyilag elfelejtettük, hogy ez a város csak reggeli 3—4 óra felé tér nyugalomra és így az új élet csak tiz óra körül kezd felpezsdülni.

Valóban Páris egyetlen a maga nemében. Könnyelműségében is megvan a zsenialitás. És ha nem tudunk megbarátkozni a párisiak életmódjával, annyit mindegyikünknek el kell ismerni, hogy szabadságunkat legfidelisebben az ő körükben tudjuk eltölteni. Átszellemülve, megújhódva térünk mindenkor haza és megfogadjuk, hogy a mint csak lehet, ismét ellátogatunk Párisba. A párisi ember lehet könnyűvérű, lehet felületes, lehet öntelt és elbizakodó, de van jó szive és kedélye, a mely az élet keserűségein min-

denkor átsegíti. Az idegenre pedig rendkívüli hatással vannak jó tulajdonságai.

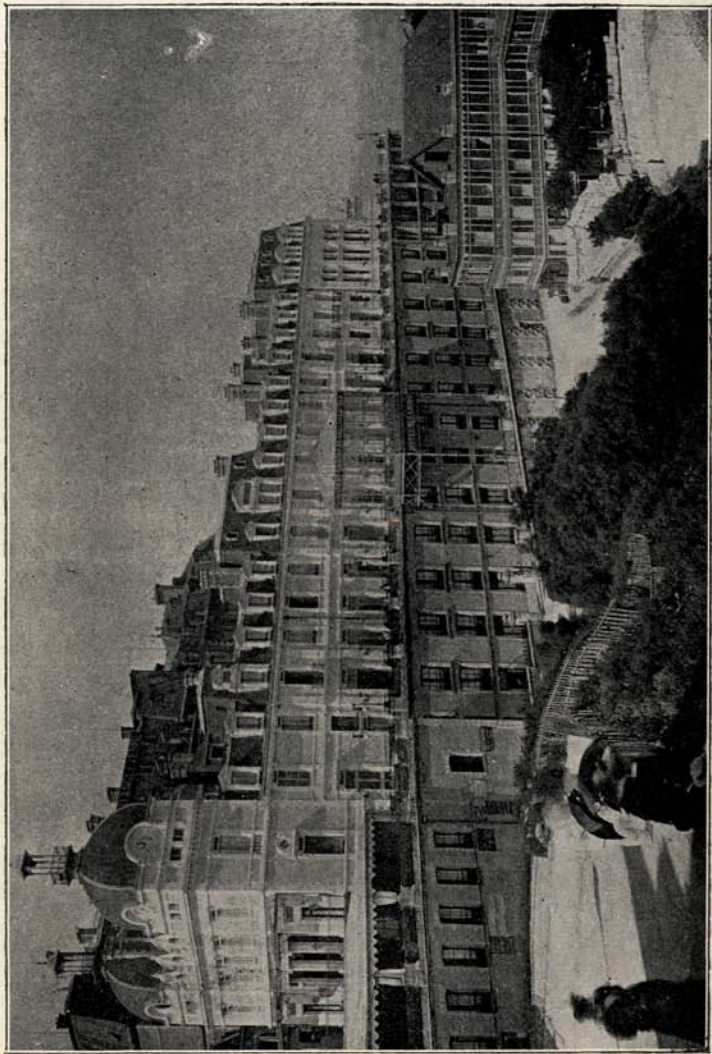
Azt a kérdést is, a melyet az egész világon bizonyos nehézkességgel tárgyalnak, tudniillik a Dreyfus ügyét és az ezzel összefüggésben álló antiszemitizmust, a párisi ember felette kedélyesen fogja fel. A párisi lapok hűségesen regisztrálják a Dreyfus-ügyben beállott fordulatokat, de távolról sem foglalkoznak annyit vele, mint a külföldi lapok. Nevetve veszik a *L'antijuiif* című ujonnan megindított lapot és jókat nevetnek azokon a lehetetlenségeken, a mi-
ket ott olvasnak.

Különben is azt mesélték nekem a higgadt párisiak, hogy a *L'antijuiif* a Dreyfus-párt által lett megindítva, hogy mintegy ad absurdum vezessék a közönség azt a részét, a mely az antiszemitizmus létjogosultsága és ezzel összefüggésben Dreyfus bűnössége mellett kardoskodik. Ez a lap tényleg úgy van megcsinálva, hogy a legvadabb antiszemitát is az igazság útjára téríti, mert túlzott álláspontjával névetségessé teszi az egész áramlatot.

A párisi tartózkodást főleg a társadalmi hangulat tanulmányozására fordítottam. Ez a

hangulat pedig nagyon megváltozott az utóbbi időben. Még öt-hat évvel ezelőtt ott forgott minden francia fejében a reváns eszméje. Bőven költötték a pénzt a hadseregre és biztosra vették, hogy a németeken boszút állanak, Elzász-Lotharingiát pedig visszacsatolják. Most már azonban megingott bizalmuk a saját hadseregökben, mit nem csekély mértékben okozhatott a Dreyfus-ügy kellemetlen bonyodalma és a hadsereg vezető embereinek ismételt felsülése. De másrészt a német császár bölcs és lovagias viselkedése megnyerte a francziák tetszését és manapság már csak a túlzók beszélnek németgyűlöletről, a nemzet zöme beletörődik a helyzetbe, sőt vannak, a kik bámulói a kitartó és szorgalmas német nemzetnek.

Épp abban az időben, a mikor Párisban időztem, a *Figaro* vezércikkét közölte *Paul Bourget*, a híres regény- és novellairó tollából, a melyben elmondja látogatását a frankfurti *Göthe-házban*, azt körülményesen leírja és azután két hasábon keresztül a német nemzet kiváló tulajdonságaival foglalkozik. Cikkét e szavakkal fejezi be: »Ezt a Németországot szeretnünk kell.«

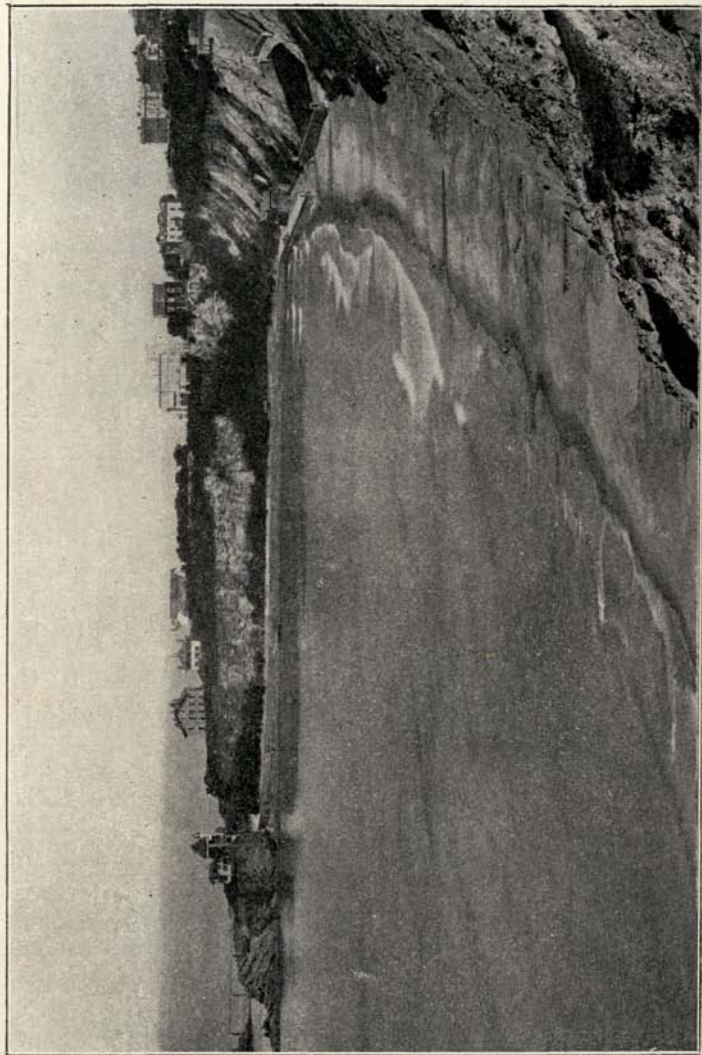
Biarritz : A Hôtel du Casino.

Alkalmam volt a francia társadalom egyik előkelő nőtagjával megismerkedni, a ki rendkívüli érdeklődéssel kíséri a világeseményeket és szenvedélyesen szeret politizálni.

Persze Németországról sokat beszéltünk és csodálkozva láttam, hogy mennyire elismerőleg nyilatkozik annak intézményeiről és mennyire ismeri annak belügyeit. A beszéd folyamán egyszerre csak áttér Angolországra és szinte fénylő szemekkel azt mondja: Eddig az angolok kicsufoltak azért, hogy 70-ben a németek megverték; nézzük csak a gyarmati viszonyokat és meglássa, rövid időn a németek majd az angolokat fogják jól elpáholni. Akkor aztán majd rajtunk lesz a sor, hogy visszafizessük az angoloknak azt a sok keserűséget, a mit az évek folyamán nekünk szereztek.

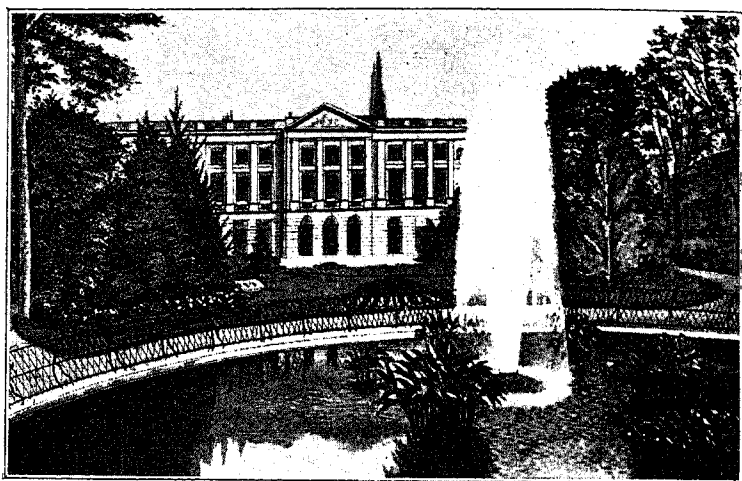
Ebből is láthatjuk, hogy a francziák már nem igen bíznak önmagukban és lassan kezdik elismerni a németek fölényét.

Ugyanettől a nőtől kérdeztem, hogy vajjon mi igaz abból, hogy valami újabb államcsiny-nyel visszaállítják a monarchiát és hogy vajjon ő mit szeret jobban: a köztársaságot avagy a monarchiát?

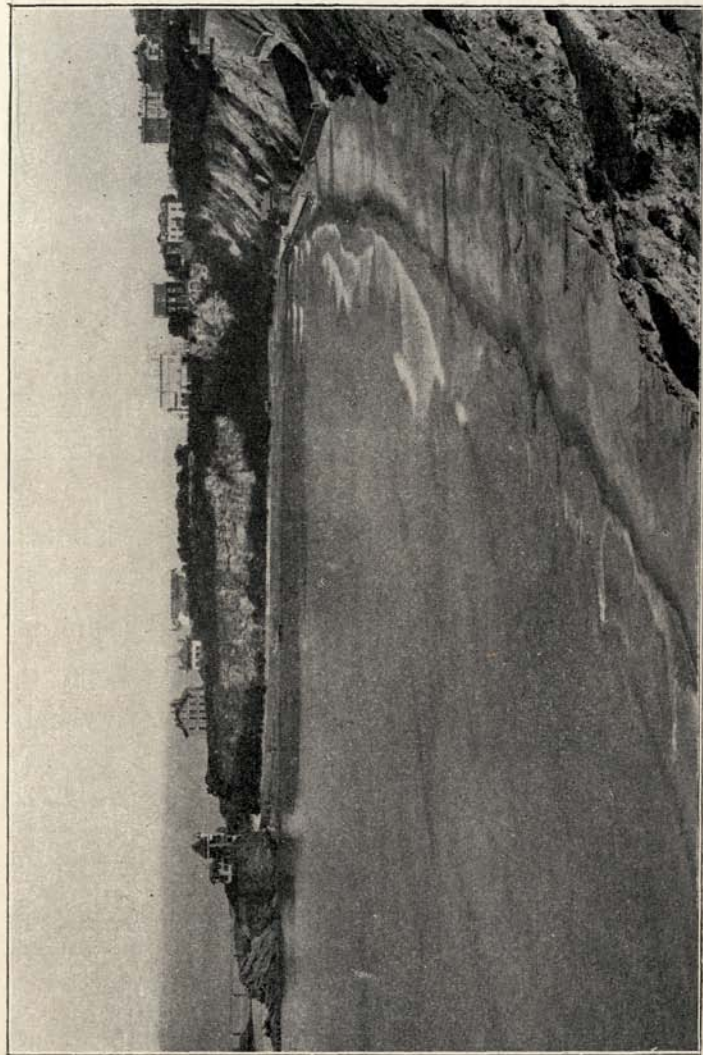
Biarritz.

Rögtön megértette, hogy mily szándékkal tettem fel a kérdést és kezdte dicsérni Orleansi Fülöpöt, a ki igen helyesen választott, a mikor József főherczeg leányát vette feleségül. Elmondta, hogy mikor a francia nők nála tisztelegtek, ő is ott volt és örömmel győződött

Bordeaux: A városháza.

meg arról, mennyire szellemes és kedves nő, a ki igen jól ért az emberekkel való bánásmódhoz. Az államformára pedig azt jegyezte meg, hogy az idegen nemzetek ne törődjenek Franciaország belügyeivel és csak söpörjenek a saját ajtajuk előtt. A francziák sem törődnek azzal,

Biarritz.

hogy mit csinál a többi nemzet. Ki-ki maradjon meg a maga dolgainak birtokában, ki-ki intézze el jól vagy rosszul, a mi az ő feladata, a saját baját és akkor meglesz az oly régen óhajtott világbéke.

A mi őt illeti, hát bizony neki az egészen mindegy: monarchia vagy köztársaság-e az államforma, csak annyit mondhat, hogy egyiknek sem szeretne a feje lenni, mert egyedül külsőségekben is annyi a dolguk, hogy egy cseppet sem irigylésre méltó teremtsék.

A kiállítás területét is megtekintettem. Itt bezzeg még meglehetősen keveset lehet látni. Szinte hihetetlen, hogy 1900-ban megtarthassák a világkiállítást. Különben is mindenfelé megvan a hajlandóság a kiállítás elhalasztására, a mi valószínűleg be fog következni, már csak azért is, mert a Dreyfus-ügyet szeretnék valami-

Première Année — N° 8

Le Numéro

L'ANTI

Défendre tous les Travailleurs

RÉDACTION & ADMINISTRATION
56, rue Rochecouart, Paris

ORGANE DE LA LIGUE
Journal

Adressez les correspondances à M. Jules GEBLIN, Directeur de l'Anti-Juif

LES DREYFUSARDS R

“L'ANTIJUIF” en Belgique

LA GRÈVE GÉNÉRALE — LA

LE JUIF

Combatre tous les Spéculeurs

ANTI-SEMITIQUE DE FRANCE

Abdominaire

ABONNEMENTS POUR LA FRANCE & L'ÉTRANGER
UN AN 6 fr. | SIX MOIS 3 fr.

Pour les Annonces : écrire à l'Administrateur de L'ANTI-JUIF
L'ANTI-JUIF n'étant pas un journal juif

ASSÉS PAR LE PEUPLE

— Menaces et violences juives

BANQUE DU JUIF BERNHARD

pesten. Épp hat csavargó felett ítélkeztek a vörös talárba öltözött birák és a terem zsúfolásig megtelt. Micsoda tolongás és viaskodás lehetett, a mikor *Zola* állt a birák előtt!

Az operában *Wagner* Mesterdalnokok (Les maitres des chanteurs) operáját adták. Az óriási zenekar nem jutott érvényre, mert valószínűleg gyenge erőkből van összeállítva, a karok sem voltak eléggé jók, a szolisták közül pedig alig akadt egy is, a ki feladatát sikerrel oldotta volna meg. Ennek daczára a színház tömve volt és csak magas agiotage-zsal lehetett helyhez jutni.

A színházjegyekkel való üzérkedés Páris-

kép véglegesen elintézni, mielőtt a külföldet vendégül hívják Párisba.

A Palais Justice-ben megtekintettem a Cour d'assis ama termét, a hol *Zolát* elitélték. A terem alig oly nagy, mint a mi esküdtszéki termünk Buda-

ban állandó kerestet biztosít igen sok embernek. Nincs színház, a hová az idegen a színlapra kiírt áron bejuthatna. Így jártam a Porte Saint-Martin színházzal is. Tizenhárom frankért kellett megvásárolnom a jegyet, a mely a pénztárnál nyolcz frankba kerül.

C. Coquelin.

A Porte Saint-Martin színházban *Edmond Rostandnak* *Cyrano de Bergerac* című darabját adták 215-ödször zsúfolt ház előtt. A darabban az öreg *Coquelin* valósággal remekel; négy órán át folyton a színpadon van és bámulatos frisséssel és a nála megszokott művészettel szavalja és játssza a versekben írt darabot.

A szerző marseillei születésű és még csak harmincz esztendő. Már több darabot irt és most a *Cyrano de Bergerac* sikereért megkapta a becsületrend lovagkeresztjét. A darab a girondistá kadétok dicsőségét zengi és lépten-nyomon

Edmond Rostand
a *Cyrano de Bergerac* szerzője.

udvarol a francia sóvinizmusnak. Így természetes, hogy daczára fenomenális sikerének Párisban, a külföldön nem igen arathat nagy tetszést. Meséje kicsiny és egész sikere a francia hagyományok és a francia régi hadi sikerek ismeretét megkívánja; de másrészt a címszerep annyira

nehéz, hogy azzal egyedül Coquelin tudott megküzdeni. Berlinben megbukott a bécsi Burgszínház szintén előadta és ott már nem volt meg a várt hatás; nálunk pedig ugyanez a sors fogja érni, ha előadják. Egyedül a született francia tudja megérteni a darab intenczióit és így tud is érte lelkesedni. A klakk-rendszer különben erősen dívik a francia színházakban, a mi sokszor felette kellemetlenül zavarja az előadást, mert felvonás alatt is erősen működnek a felbérelt tenyerek.

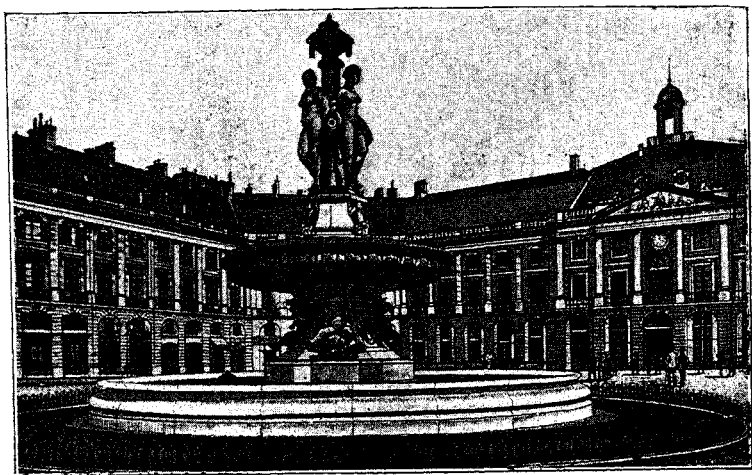

PÁRISTÓL BIARRITZIG

Páristól Biarritzig.

Rövid tíz óra alatt az orleansi vasut elhozott *Bordeaux-ba*. Meg kellett néznem ezt a vidéket, a hol a remek bordeaux-i bor terem. Tényleg már négy-öt órával a város előtt a vasutvonal mindkét oldalán messze elterülő és gyönyörűen kultivált szőlőket láthatni, a melyekből sok, igen sok bor kerülhet ki. Úgy, hogy most már inkább vagyok hajlandó elhinni, hogy az elárusításra kerülő bordeaux-i vörös és bordeaux-i fehér bor kisebb része nincs hamisítva. De azért a természet még sem tudja kielégíteni az iszákos emberiséget. Egy párisi korcsmáros egész szépen megmondta, hogy az ő korcsmájában csak műbort ihatnak az emberek, mert ő nem képes megfizetni a drága bordeaux-i vörös bort.

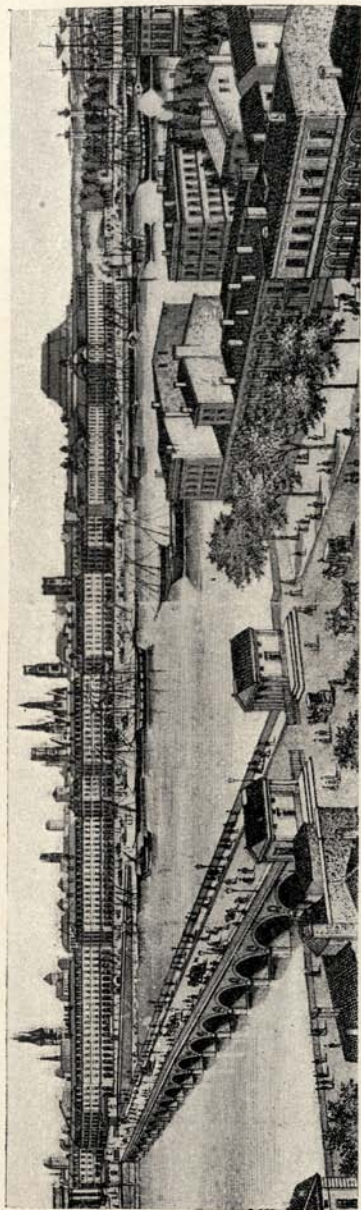
Franciaországban rengeteg sok bora terem ugyan, azonkívül mindenfelé vásárol, mint nálunk is nagy mennyiségben; a bor helyes és célirányos kezelésére nagy gondot fordít és éppen ebben előzi meg a többi nemzeteket. De azért a műbor gyártását is kultiválnia kell, hogy

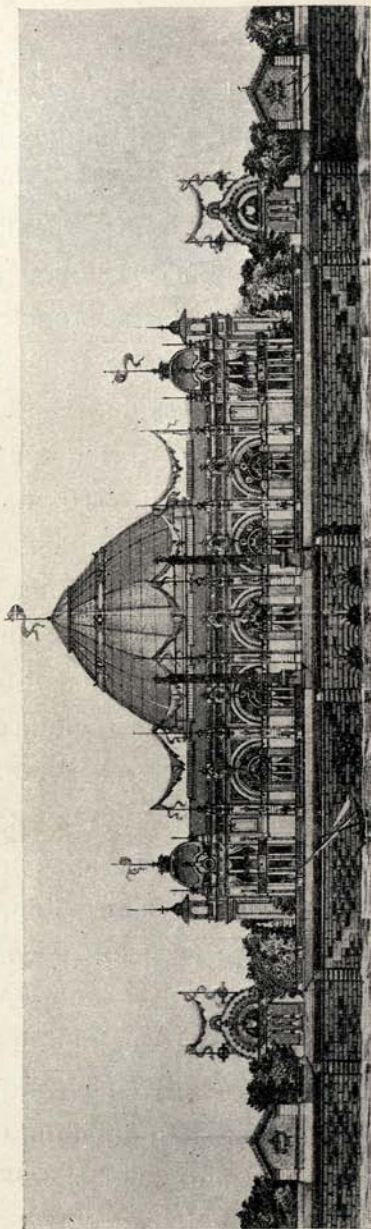
Bordeaux: A három grácia kútja és a tőzsde-tér.

a sok oldalról támasztott igényeknek megfelelően.

Bordeaux hatalmas kereskedelmi város, melynek forgalma óriási arányokat ölt. A 450.000 lakos legnagyobb része a kereskedelemnek él, a mi természetes is, mert hisz Bordeaux Francia-

Bordeaux.

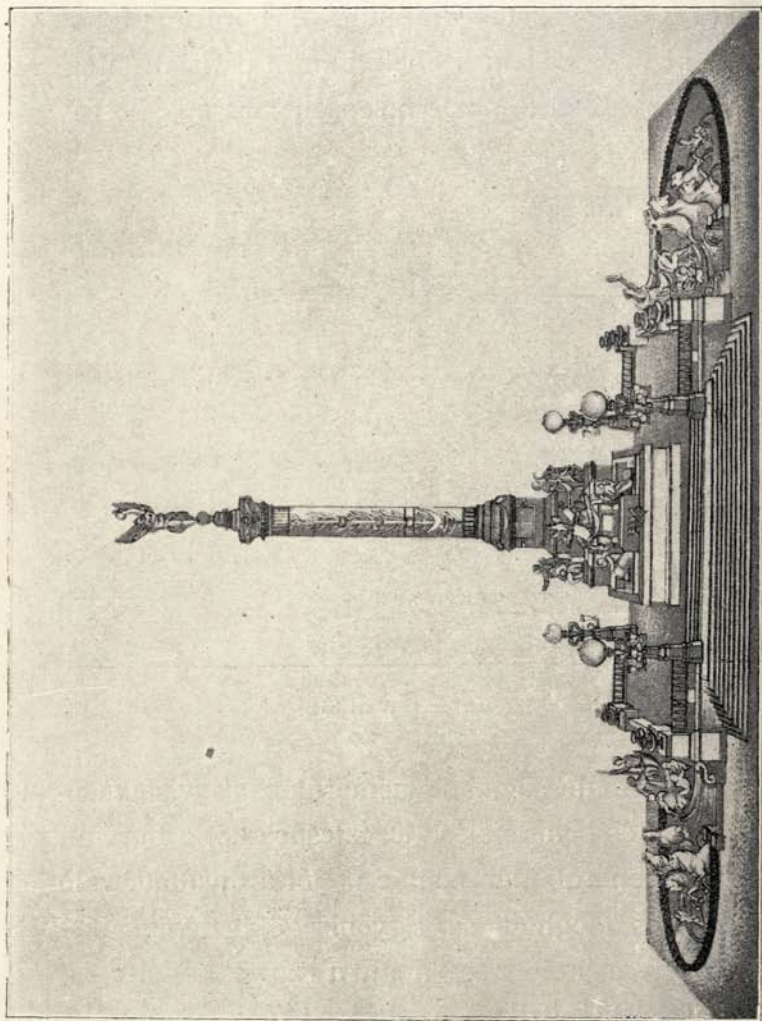

Bordeaux : A borok ártcsarnoka.

ország egyik legnagyobb kikötővárosa. Gyönyörű látvány tárul szemeink elé, ha a *Garonne* két partján épült város hatalmas összekötő hidjára állunk és onnét szemléljük az érkező és induló hajókat, a kikötőben zsebongó embertömeget és nézzük az árúk rengeteg halmazát, mely naponta ide érkezik. A francia gyarmatok áruinak fő-raktára ugyanis Bordeaux-ban van, a honnan azután megtörténik a szétküldés.

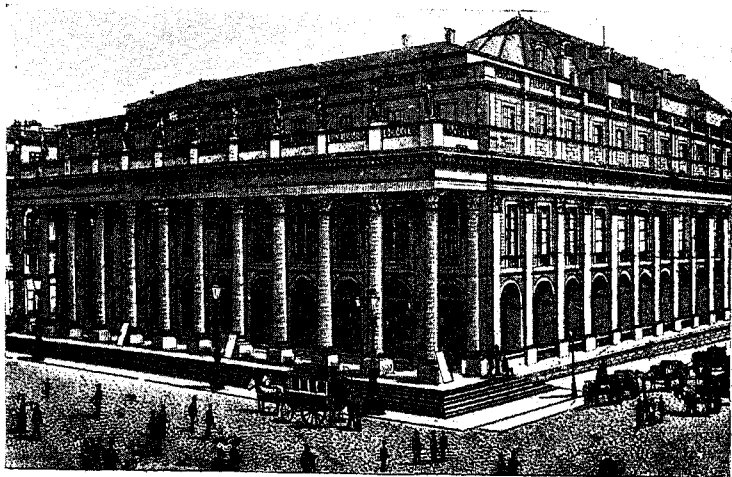
Maga a város nagy arányaival imponál, de azért kerüli a külső sallangokat. Minden egyes épületen, minden utcán meglátni, hogy kereskedők városában vagyunk, a hol mindenekelőtt a praktikus iránynak hódolnak. Bordeaux piacán leginkább az ragadta meg figyelmemet, hogy a kofák árúikat öszvérektől és szamaraktól huzott kis kocsikban hozzák elárusításra.

Bordeaux az ipar és kereskedelem tanyája. Nappal óriási forgalom, az emberek sietnek dolgaik után, este pedig a rosszul kivilágított városban alig látni járó-keletőt. Az est beálltával bevonulnak a vendéglőkbe, esetleg elmennek a színházba vagy más mulatóhelyre, de 11 órakor mindenki nyugalomra tér, hogy erőt gyűjtsön a másnapi megfeszített munkássághoz. Igen szép

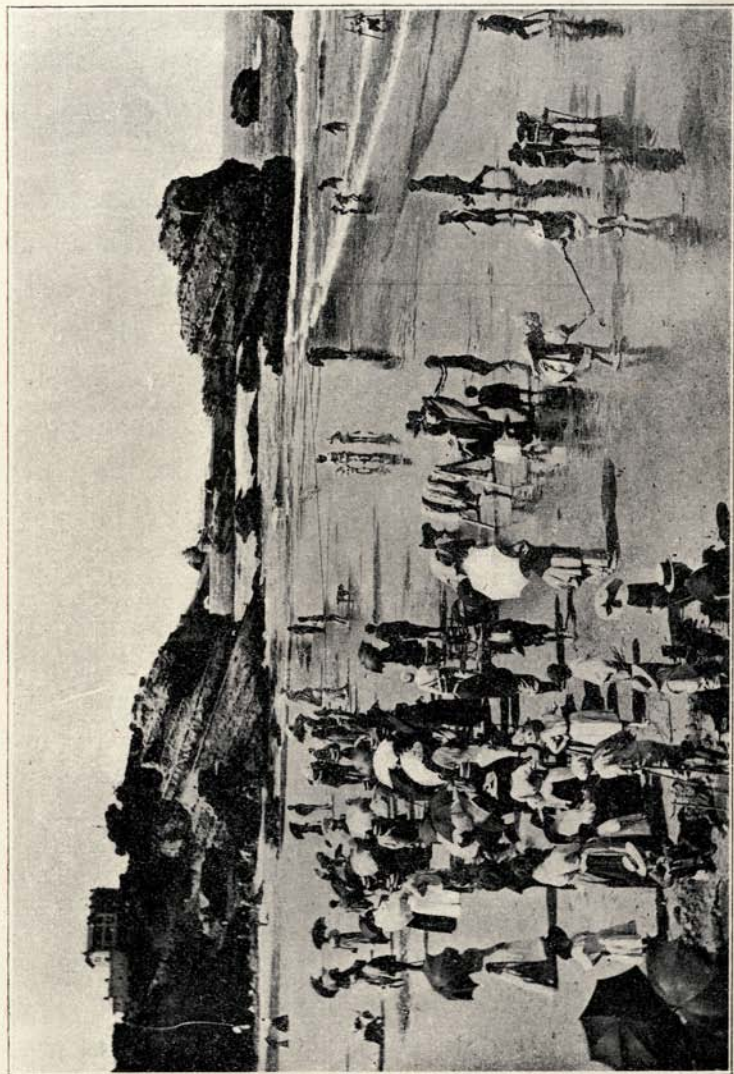
Bordeaux : A girondisták emlékoszlopa.

a girondisták és Carnot elnök szobra, templomai között pedig van kettő, mely még a kereszténység első századában épült. A bordeaux-i nők szebbek és kellemesebbek, mint a párisiak. Megvan bennök a francia nők szellemessége, kecses-

Bordeaux: A színház.

sége és bájosága, de nem túloznak viselkedésükben és nem lépik át az izlésnek azt a határát, a melyen túl már nem esik jól a divatnak való túlságos meghódolás. Egyéniségükben van bizonyos természetesség, a mi a párisi nőnél igen gyakran hiányzik. A bordeaux-i férfiak praktikus

Biarritz : A tengeri fürdő.

gondolkozásának számítom ezt be, a kik bizonyára nem túrik a túlságos cziczomát.

Bordeaux-ban mindenki dolgozik és azért gyarapodnak is szemlátomást. A francia népet csak itt lehet igazán megismerni.

Az idegenek pedig többnyire megelégszenek azzal, hogy megtekintik Párist és azután azon törik a fejöket, hogyan lehet a francia népnek az iparban és kereskedelemben annyi előnye a többi nemzetek felett, mikor Párisban egyebet sem lehet látni, mint embereket, a kik nem dolgoznak. Egy pillantás a francia kereskedelmi és ipari városokra rögtön megadja az egyedül helyes képet.

BIARRITZ

Biarritz.

Bordeaux-t elhagyva, négy óra alatt elértük a világ egyik legismertebb tengeri fürdőjét, *Biarritzot*. A *Hôtel du Casinoban* vettünk szállást, a hol a tengerre nyíló igen csinos szobáért és teljes ellátásért egyenként 16 frankot fizettünk. Ez az ár ugyan nem nagyon olcsó, de ha tekintetbe vesszük, hogy Biarritzot uralkodók keresik fel és ritka enyhe levegőjénél fogva egész késő őszig a világ minden tájékáról ide sereglenek az idegenek, akkor ez az ár túrhetőnek mondható, főleg ha még megjegyzem, hogy a Grand Hôtel és a Hôtel du Casino a legelsők Biarritzban.

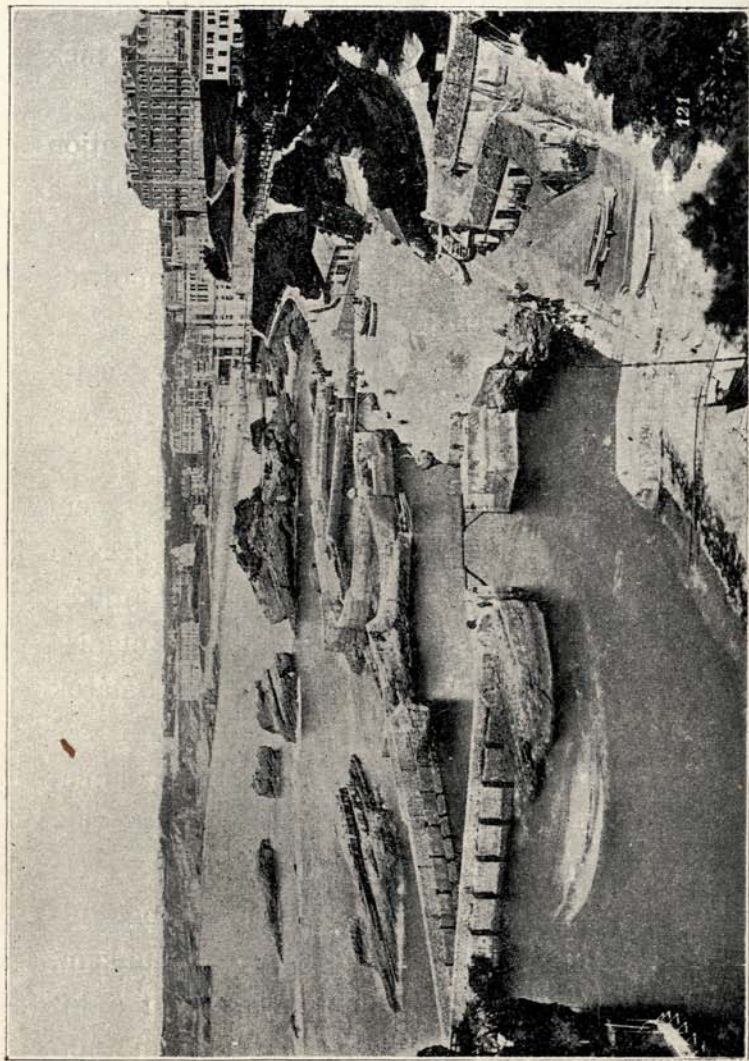
A megérkezés után nyomban tengeri fürdőt vettünk; személyenkint mindössze 75 centime-ot kell fizetni és ha netán külön vezetőre tartunk

igényt, ezért 50 centime jár. A hullámverés valóban fölséges; alig hiszem, hogy bármely más tengeri fürdőben nagyobb és élénkebb volna a hullámverés. Bizonyára ez is egyik indító oka az idegenek nagyszámú látogatásának.

A nap remekül sütött, az enyhe légáramlat mintegy fellelkesített és a pompás hullámverés szinte megaczéozta idegeinket, úgy, hogy új erőt nyertünk az újabb fáradalmak elviselésére.

Fürdő után felmentem szobámba és onnan bámulva néztem a hatalmas tengert. Még most is élénken emlékszem a kellemes elmélyedés közepette eltöltött időre. Mintha újból végigélvezném...

Szemem elkóvályog a messze végtelenbe és nem talál határt sehol, de sehol... A minden perczen feltornyosuló hullámok eltűnnek a végtelenbe... Vajjon hová mennek... Miért nem visznek magukkal... Tán megtalálnám őt, a kit oly rég elvesztettem... Tán visszaadná szívem üdvösségét és azt a nyugalmat, a mit elvitt magával... Nem, nem lehet, hogy őt elragadta a halál! Sokkal szebb, sokkal jobb volt, semhogy rajta diadalmaskodhatott volna ez a borzalmas ellenség! Nem, őt csak elvitték

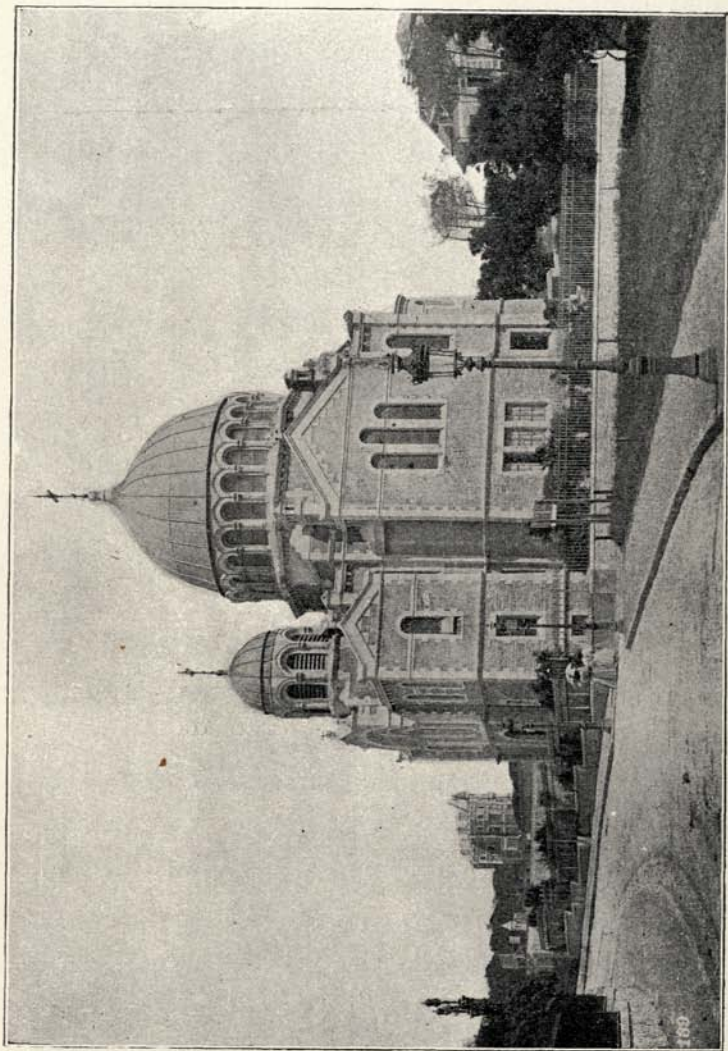

Biarritz: A halászkikötője.

szemeim elől, mert irigyelték boldogságomat... Rejtőzködik valahol, a hol előbb-utóbb meg fogom találni, meg kell találnom.

Nézem a tengert, folyton nézem... Vajjon az élet is oly végtelen, mint a milyennek a tengert látom?!... És ha nem is az egyén, a kiről tudjuk, hogy halandó és mulandó, de vajjon a világ rendje, mely az egyéni életek kapcsolatát képviseli, vajjon ez épp oly végtelen, mint a milyennek a tengert látom! Nem, nem jól eszmélek. Hisz a tengernek megvan a határa, csak gyenge, gyarló szemeimmel nem tudom meglátni és a világnak is meglesz a határa, de hát hogyan lássam meg ezt, mikor még a tengerét sem tudom megpillantani!! Ó, gyarló emberi öntudat! Mily szűk határok között kell mozognod!?

A morajló hullámok elviszik gondolataimat a múltba, a régi, jó időkbe, a mikor még gyermek voltam és azt sem tudtam, mi a gond; elviszik a későbbi korba, a mikor boldog, túlboldog voltam, mert hiszen megvolt munkám, fáradságom jutalma, oldalam mellett volt ő, kit a rajongásig szerettem... De elviszik a morajló hullámok gondolataimat a távol jövőbe is, a hol

Biarritz : Az orosz templom.

a bizonytalanság komorrá teszi a látképet s a hol még azt a pillanatnyi megnyugvást sem lelem, melyet a jelen előzékeny jóakarattal nyújt...

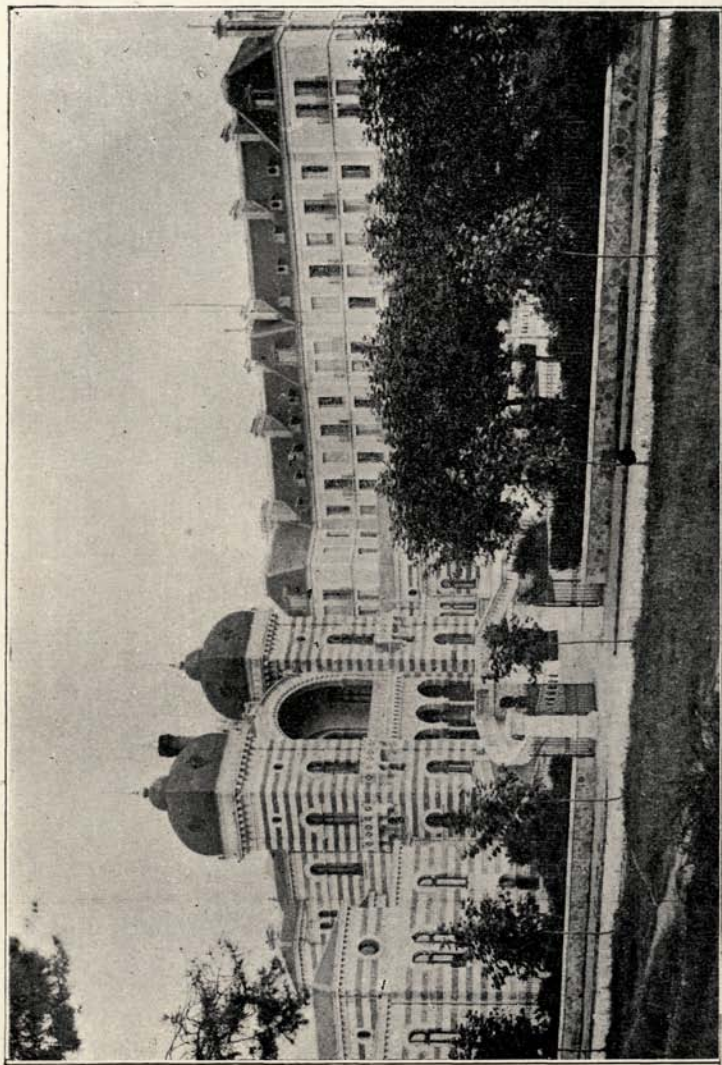
Igaz, majd megfeledkeztem! Hisz várnak barátaim.

Órákig tudnék bámulni a tengerre, napokon át tudnám hallgatni hullámainak moraját és daczára a sok, többnyire fájdalmas gondolatnak, mely ilyenkor végigszáguld agyamon, a tenger mégis megnyugtatólag hat kedélyemre.

Biarritz tengerpartja nem nagy, de rendkívül barátságos. Oly otthonosan érezzük magunkat rövid időn, hogy szinte rosszul esik a távozás.

Biarritznak vannak igen szép épületei, sőt lakossága számára külön vásárcsarnok is épült. A forgalom nagyrészt omnibuszon történik, a mennyiben az állomás 20 percnyire fekszik a fürdőtől. Gyalog az út vagy egy órát tesz ki. Biarritznak ha nem is nagyterjedelmű, de igen szép erdői vannak, a hol a fürdővendégek a vadászat nemes sportját űzik.

A gazdagok — mert ezek itt is megismerhetők — egy- és kétfogatú kocsin járnak. Sőt láttam vagy öt mőtoros kocsit is. A bicziklizés

Biarritz : A sósforrások fürdője.

csak kevés hívőre talál, de azért vannak itt is buzgó előharczosai.

A biarritzi kaszinó esténként gyűlhelye a vendégseregnek. Három frank belépődíj mellett hozzáférhetők az összes termek, a melyekben erősen folyik a hazárdjáték és a tengerre nyíló hatalmas terras, melyen fel és alá hömpölyög a látogatók nagy száma. A közepén, a tenger felé nyíló részen üvegfallal védve, játszik $\frac{1}{2}9$ —10-ig a *L'orchestre du Casino*, *Steck Arthur* karmester vezetése mellett klasszikus darabokat. Többi között előadták *Scènes de la Csárdás*, Hubay Jenőnek nálunk jól ismert kitűnő kompozícióját.

Tíz óra után a zene bevonul a tánczterembe és megered a táncz, mely eltart hajnalig, míg a közönség egy más — és bevallhatom — tete-mesebb része a hazárdjátékokat űzi.

A biarritzi klasszikus hangversenyekre a szomszédos *Bayonneból* külön vonatok hozzák a közönséget.

Nem szívesen hagytam el Biarritzot, ezt az isteni szép helyet, de hát hívott a kötelesség, sietnem kellett Lisszabonba.

LOURDES

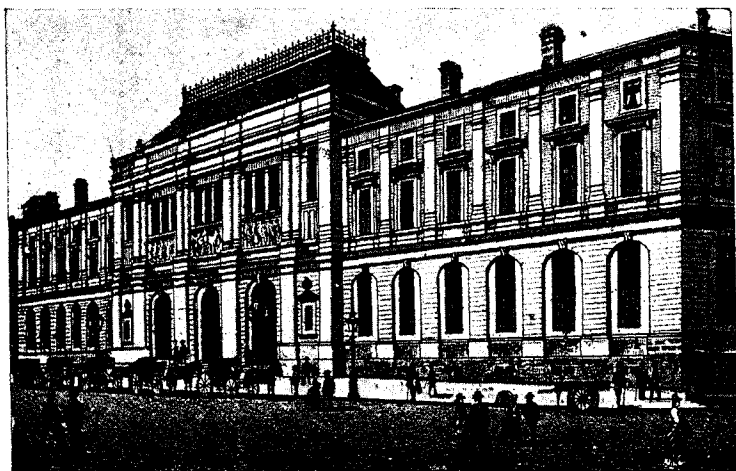
Lourdes.

A természet fenséges szépségétől áthatva, a tenger véghetetlen víztömegének bámulásától csak nehezen tudtunk megválni. Féltünk a gyors átmenettől, mely majd kellemetlen disszonanciát támaszt lelkünkben, ha az örökké szép, örökké magasztos és a gondolatok szabad szárnyalásának végtelen tért megnyitó tenger mellől beülünk a vasuti kupéba és ott a négy fal között még a levegőhöz is csak korom árán tudunk jutni. Elhatároztuk tehát, hogy kocsin megyünk a szomszédos *Bayonneba*, hogy csak azután kellő átmenettel szálljunk fel a vasutra.

Bayonne Biarritztól 9 kilométernyire fekszik, a mely utat kényelmes landauer-kocsin háromnegyed óra alatt tettük meg. Különben

ugyanezen az úton egy kis helyi érdekű vasut is zakatol minden félórában.

Az út mentén szebbnél-szebb villák láthatók, melyeknek gyönyörű kertjei és festői erkélyei szinte marasztalják az előttük elhaladót. Orosz, angol és amerikai milliomosok tanyáznak bennök,

Bordeaux : Az egyetem.

a kik eljönnek ide, hogy élvezhessék a tengeri fürdő áldását, de azért a nagy tömegeket kerülik és félrevonulnak Biarritz berkei közé. Van itt még sok eladó telek, sőt egyik-másik villatulajdonos úgy látszik nem jól operált a tőzsdén, úgy hogy eladó nyaralókat is hirdetnek az út mentén.

Biarritz : A Belza-lak.

JOURNAL

DE

LA GROTTTE DE LOURDES

ABONNEMENTS
 Un an : Ville. 5^{fr} 50
 Départem. limitrophes. 6^{fr} 50
 Les abonnements partent
 du 1er et du 15 de chaque mois

Chronique hebdomadaire de Massabielle

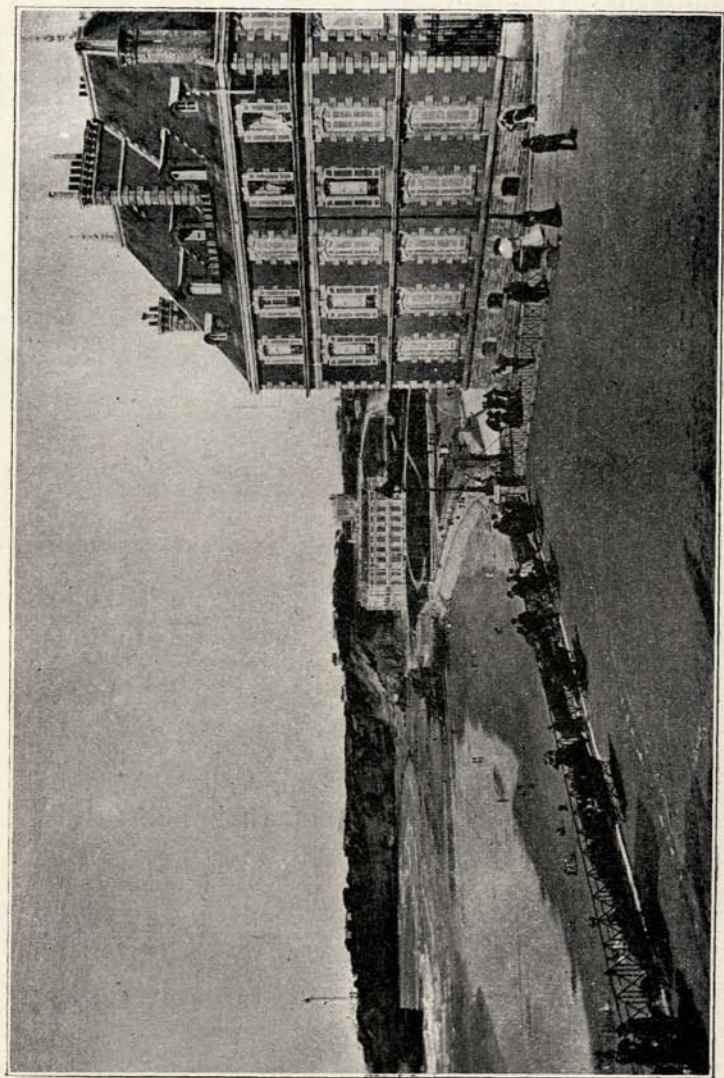
ABONNEMENTS
 Un an : Départ. non limitrophes. 7^{fr} 50
 — — — — — "Etranger. 8^{fr} 50
 Les abonnements partent
 du 1er et du 15 de chaque mois

PUBLIÉ PAR LES RR. PP. DE L'IMMACULÉE-CONCEPTION

Bayonne maga csöndes kis városka, mely egyedül négyemeletes házaival, gót stílusban épült gyönyörű templomával és a jezsuiták nagy iskolaépületével ragadja meg figyelmünket. Utczái néptelenek, forgalma minimális, de a külső tisztaság mindenfelé a nép rendszeretét hirdeti. Rakodópartjain dolgozik néhány ember és úgy látszik a vízi forgalomnak köszönheti látszólagos jólétét.

Délutáni 4 órától 7-ig vitt a vasut Lourdes-ba. Gyönyörű vidéket szeltünk át, mindjobban megközelítettük a Bask-Pyreneusokat. Örömmel láttuk a termékeny kulturát mindenfelé és bámultuk a gondos művelést, melyben a franczia ember szántó-földjeit részesíti.

Végre megérkeztünk az ígért földjére. Itt

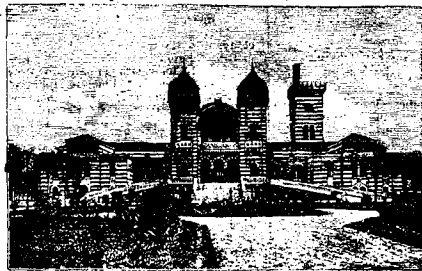

Biarritz : A Bellevue-tér és a Grand Hótel.

mindenki enyhülést talál, a ki bizik az Istenben, hisz a valóságban. Boldogok a hívők, mert övéké a mennyeknek országa. Emberi természetünk gyengeségének kifolyása a képzelődés; egész életünk végtelen nagy képzelődés. A mi az egyiket boldoggá teszi, az a másikat felboszantja. Ugyanaz az orvos, a ki egyik betegénél bámulatos eredményt tud felmutatni, egy másiknál sehogy sem boldogul. Miért? Nos azért, mert az egyik beteg azt képzei magáról, hogy csak az az orvos tudja őt gyógyítani, megbizik benne, hisz neki és meggyógyul. A szkeptikus beteg sinylődik, szenved, nem gyógyul meg és végül elvész. Nem a gyógyszer gyógyít, az legfeljebb elősegíti a gyógyulást. Egyedül a természet az, mely megrendített egészségünket helyre tudja állítani.

BIARRITZ

En lecture, toute l'année, dans les principaux Cercles, dans toutes les Salles de Lecture.

THERMES SALINS 5me AN. OUVERTS

EAUX CHLORURÉES SOUQUES FORTES NATURELLES

BAINS Douches sales générales, laveto

Indic. : Anémies, Débilité, Croissance, Appauvrissement du sang, Atonie - Lymphatisme, Gl. Cr.

Leucorrhée, etc.

Eaux-Mères pour bains et pour compresses, etc.

Journal Médical et

paraissant le Dimanche

Par les Rédacteurs

ECRIRE 47, RUE DE

ANNONCES 2

RECLAMES 0

Abonnements

Basses-Pyrénées.....

Departements.....

Etranger.....

Les annonces et les lettres

après midi

En cas de changement d'adresse

1 fr. mensuellement

Z-THERMAL

France, dans les Caux de Saint de Mer, dans les grands Centres Balnéaires d'Europe

Médicament et Liqueur
le plus efficace et le plus agréable

Les Remèdes et Liqueurs
T. RUI FRANCE BIARRITZ

PROCEDE 25 LA LIGNE
REGLAGE 00 LA LIGNE

Remèdes

1.000	1.00
2.000	6 fr 10
3.000	7 fr 10
4.000	8 fr 10
5.000	9 fr 10
6.000	10 fr 10
7.000	11 fr 10
8.000	12 fr 10
9.000	13 fr 10
10.000	14 fr 10

Les Remèdes se trouvent d'avance et contiennent
les plus purs ingrédients

Remède au foyer la bande et 0 fr 80
Remède au foyer la bande et 0 fr 80

SUITE L'ANNÉE HOTEL D'ANGLETERRE

NATURELLES, BROMO IODURÉES EAUX-MÈRES CONCENTRÉES

se, laque, — Hydrotherapie eau froide et chaude.

de, Coxalgie, Mal de Pott, Arthroses, Ostéites, Fistules, etc. — Maladies des Femmes, Métrites, Fibromes

troubles, Sida, etc., etc.

es ap. Paris, 31, Boulevard des Capucines et 8, Boulevard Montmartre

Ezért hirdetik *Lourdes-ban*, hogy gyógyulást csak az talál, a ki el tud mélyedni hitében, a ki bizni tud vallásában és a ki meg van győződve arról, hogy *Lourdes-ban* enyhülést kell találnia.

Ezekén az eszméken töprengtem

az egész úton. Hisz végre is nem élünk a csodák korában. Az emberiség felvilágosodottsága nem tűri, hogy lehetetlen, fel nem fogható dolgok történhessenek.

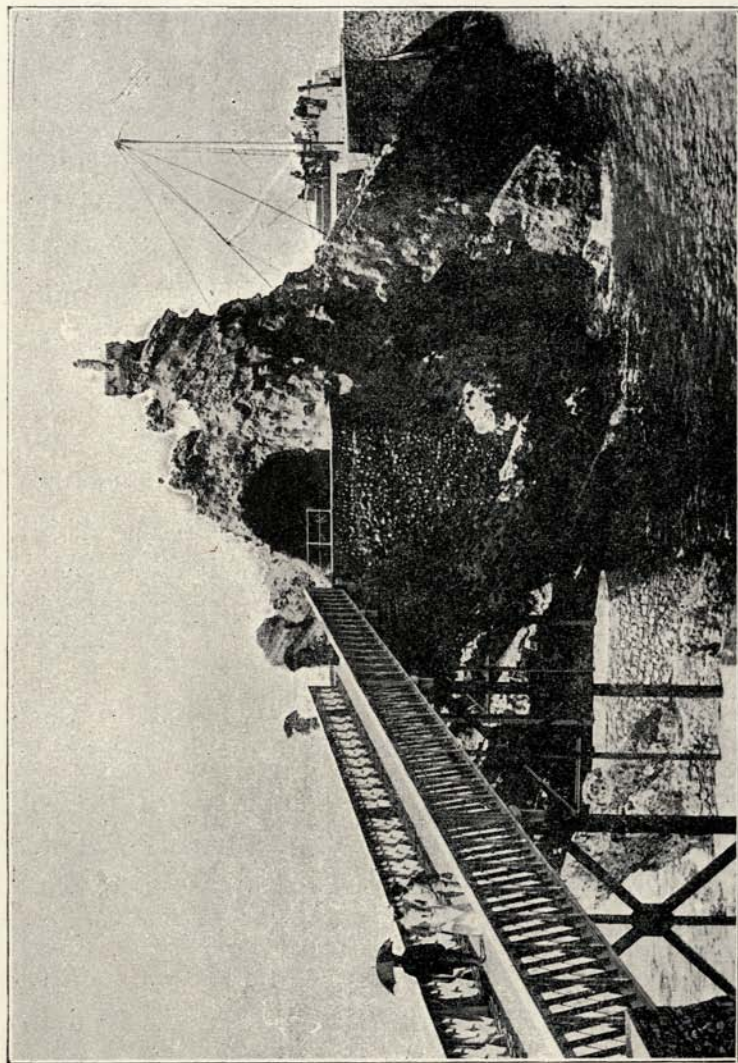
A dolog magyarázata szervezetünk gyengeségében, emberi véges eszünk gyarlóságában keresendő. Az a beteg emberi test, mely éveken keresztül sanyargatva lett a nyavalyától, feltétlenül megtámadta az agy helyes működését is. Nem reagál többé semmi külső behatásra, nem emészti meg a gyógyszereket, nem tud a világ rendjébe beletörődni és a túlvilágon, azon a

bizonyos jobb földön keresi az enyhülést, a gyógyulást. Egyedüli támogatója: a vallás nem hagyja el soha és most azt hallja, hogy Lourdes-

Lourdes: Soubirous Bernadette.

ban maga a Szent Szűz jelent meg, hogy könyörületet és irgalmas gyógyítást osztogasson a szenvedő emberiség között. Az a beteg ész nem kutat, nem keres, nem mélyed a dolgok bel-

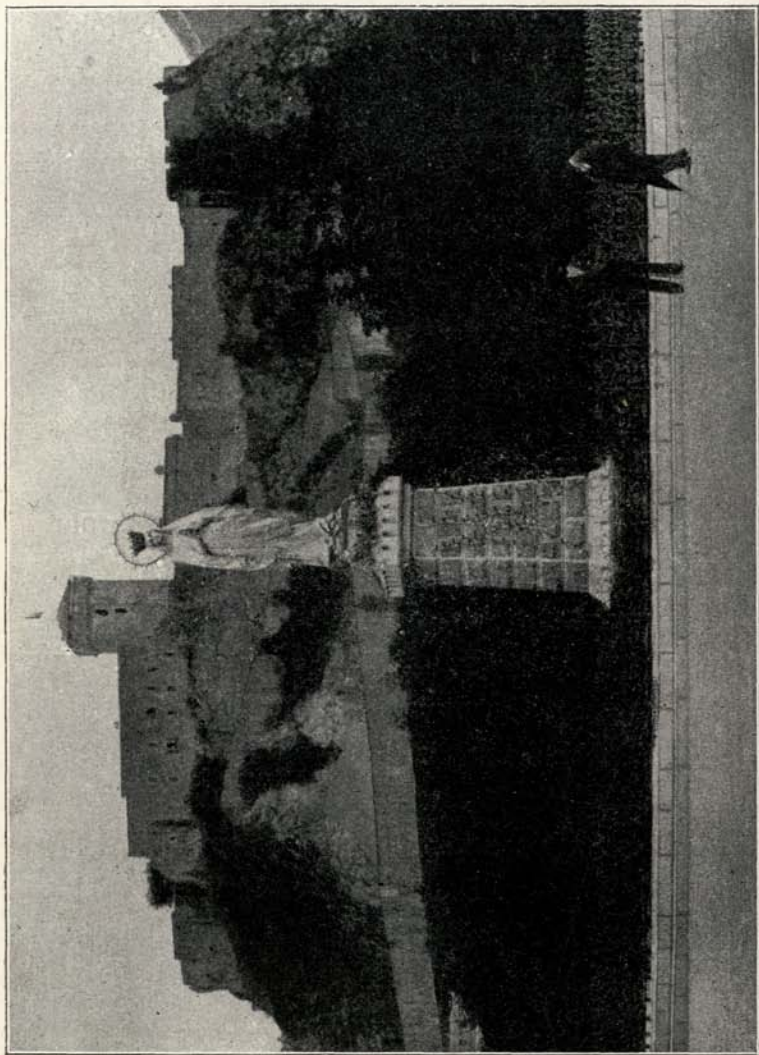
Biarritz : A Szent Szűz sziklája.

sejébe; csak hisz, rajongón hisz és emberfeletti erőt tud kifejtteni akkor, a mikor elképzei, hogy meg kell gyógyulnia, így kívánja a Szent Szűz is.

És mi tagadás benne, tényleg történnek csodáknak látszó, tüneményszerű gyógyulások; de ezek csak az emberi szervezet erőssége mellett bizonyítanak, és másrészt mutatják, mily óriási hatalma van felettünk saját képzelő-tehetségünknek.

A kis Bernadette Soubirous is beteges kis lányka volt, a ki rajongón csüngött Istenén és az örülésig szerette a Szent Szület. Órákon át ott térdepelt a Mária-kép előtt, imádkozott és folyton imádkozott, miközben képzelete megnőtt és teljesen hatalmába vette a beteg testet. Végre győzött felette. A leány álmodott, eszméleten kívüli állapotban látta megjelenni maga előtt a Szent Szület, a ki mosolygott, beszélt hozzá és ismételt kéréseire végre megmondta: »*Je suis l'immaculée conception*« (Én vagyok a szeplőtelen fogantatás).

A kis Soubirous Bernadette 1858. február 11-én, egy csütörtöki napon látta és hallotta először a Boldogságos Szent Szület a *massa-*

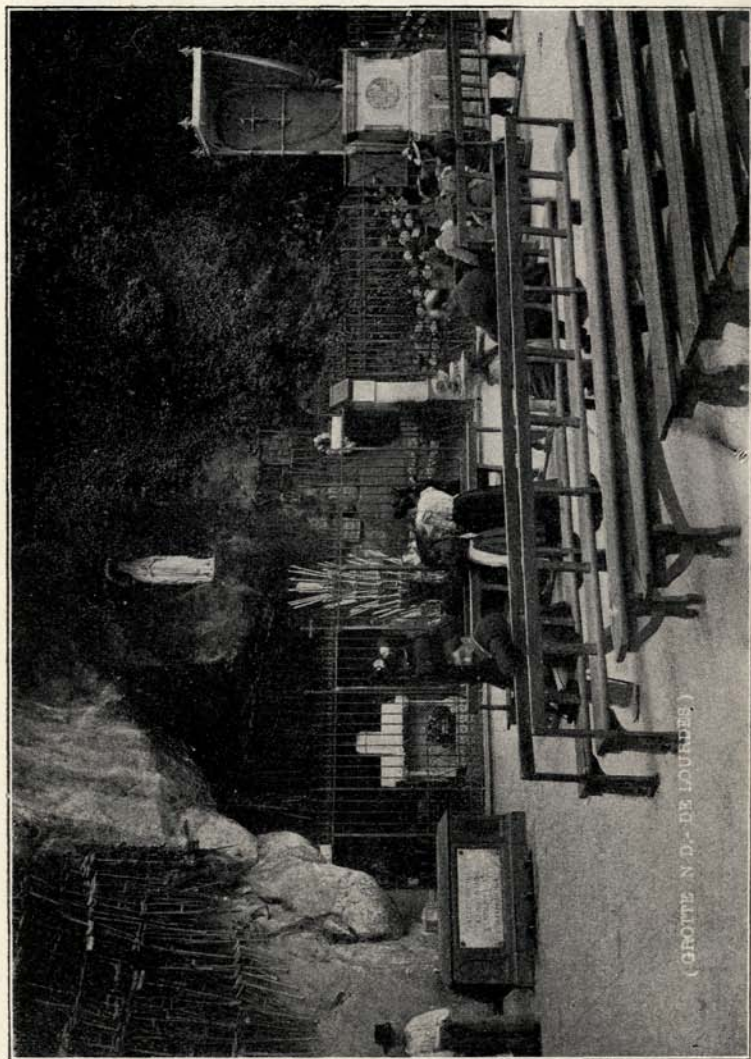

Lourdes : A Szent Szűz szobra az eszplanadon.

bieille-i sziklánál, a hol hó imáját végezte. Beteges, lázas agya most csak annál inkább folytatta a képzelődés boldog álmát és már azt az utasítást adta a nyomorék kis Bernadette sorvadt testecskéjének, hogy legalább tizenöt napon át legyen ott a szikla előtt, így akarja a Szent Szűz.

El is ment szegényke, nem törődve egészségével, nyájával, melyet őrizetére biztak, az emberekkel, a kik minden hitbuzgóságuk mellett sokalták ezt a folytonos imádkozást. És a képzelődés szépen szötte álmait. A beteg leányka előtt a Szent Szűz még megjelent 1858. február 14., 18., 19., 20., 21., 23., 24., 25., 27., 28. és márczius 1., 2., 3., 4. és 25-én, végül április 7-én és július 6-án.

Szegény, kis agyongyötört feje nem bírta tovább. Álmai megszűntek, képzelődése megszakadt, a rózsás révedezés nem tudott többé érvényesülni és a kis Bernadette nem látta, nem hallotta többé a Szent Szüzet. Szebbnél-szebb és a könyörület szent nevében adott parancsokat hallott álmai közben, a melyeket a Szent Szűz egyedül ő reá bizott és a melyeknek, úgy érezte, közlés általi terjesztésére ő volt kiszemelve.

(GROTTE N. D. DE LOURDES)

Lourdes : A grotta.

Főleg azt hagyta meg, hogy a *massabielle-i* szikla helyén kápolnát építsenek és a papok oda hozzák az embereket imádkozni. Azt is mondta, hogy mosakodjanak és igyanak a mellette levő forrásból, mert akkor enyhülést és gyógyulást fognak találni szenvedéseikben.

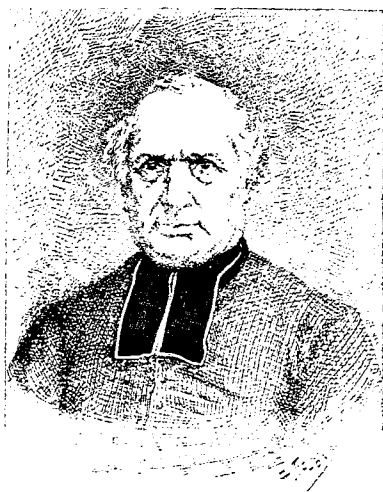
Költői, szép álom! Mennyire nemes az

Lourdes : Bernadette szülőháza.

alapja és mennyire áldásos ennek terjesztése az emberiségre. Kár, hogy a kis Bernadette malomban született, mint szegény molnárok gyermeke és így rendkívül szűk volt a látóköre! Mert hisz mit hallott és látott ő születésének kis konyhájában és mit tanulhatott egyszerű parasztszüleitől a becsületességen kívül?!

Lourdes lakossága százával zarándokolt e sziklához és folyton követelte, hogy a Szent Szűz kívánságának tegyenek eleget: építsék a kápolnát. A hatóság eleinte nem engedett a kívánságnak és csak akkor vette komolyabban a dol-

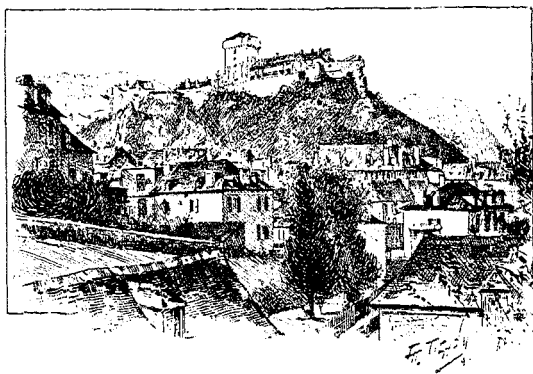

Lourdes: Peyramale plébános.

got, mikor *Dominique Peyramale*, a szomszédos *Tarbe* városának plébánosa pártfogásába vette az ügyet. *Peyramale* fenhatósága alá tartozott Lourdes és így ő már 1858 nyarán hozzáfogott egy új templom építéséhez. Addig is, míg az

elkészült, szervezte a zarándoklást és iparkodott tőle telhetőleg elkövetni mindent, hogy a betegek, a synylődők, az elhagyottak megtalálják Lourdesban a lelki vigasztalódást, és szenvedéseik enyhülését.

Azóta a kis Lourdes-ből virágzó város lett. Lakosainak száma, mely 1858-ban még 4282

Lourdes : Várkastély 1320-ból.

volt, felemelkedett 7240 lélekre. Új élet pezsdül mindenfelé és a jólét kezd elterjedni. A csoda híre csakhamar elterjedt az egész világon, a melynek minden végéről százával és ezrével jönnek a hívők.

A zarándoklás már áprilisban kezdetét veszi és eltart egészen októberig.

Lourdes : A Szent Szűz szobra a grottában.

Napjában ezen idő alatt 10—15, sokszor 25 különvonat érkezik *Lourdes-ba* és a pontos feljegyzések nyomán az évenként *Lourdes-ba* érkezők száma meghaladja a háromezázat. Ez a szám még most is évről-évre növekszik. Legnagyobb kontingensét pedig a francziák szállítják.

Lourdes-ban való tartózkodásom alatt találkoztam dr. Robicsek Ferencz nagymarosi plébánossal, a ki egy 38 tagból álló zarándokcsoportot hozott *Lourdes-ba*. A hívők egyikével, egy jó módú csömöri fiatal parasztleánygyel elbeszélgettem az útjukról. Elmondta, hogy a Rivierán át jöttek, mindennel nagyon meg voltak elégedve, mert hisz sok érdekeset és szépet láttak az úton. De legjobban meglepte őket *Lourdes*, melyet nagynek és csodásnak gondoltak, de ilyen szépek még se hitték. Nyomban elreferálta, hogy hoztak magukkal egy embert, egy öregebb parasztot, a kinek évek hosszú során át meg volt meredve a keze. A mint a *lourdes-i* vízben megmosták és a templomban a szentséggel megérintették, a kezét szabadon tudta használni.

»Kérem, tekintetes úr, — mondá a paraszt — ezt a saját szemeimmel láttam, hát ez megtör-

Lourdes : A bazilika.

tént. Ha nem láttam volna, akkor igazán nem tudnám elhinni.«

A mai Lourdes fényes pompával fogadja az idegent. Megtalálunk minden kényelmet, melyre európai ember igényt tart. Szállodái száma meghaladja a harminczat és azonkívül minden családnál vannak kiadó szobák. Kétfogatú kocsik közvetítik a forgalmat és aránylag eléggé olcsón bérelhetők a szomszédos helyekre való kirándulásokhoz.

A *Massabielle* szikla grottáját, a hol megjelent a Szent Szűz a kis Bernadette lelki szemei előtt, gondosan őrzik és kegyeletesen óvják az idő vasfoga elől. Azon a helyen, a hol a Boldogságos Szent Szűz állott, a lyoni nők szobrot emeltek. A műremek fehér márványból Máriát ábrázolja olvasóval a kezében és rózsával a lábánál. Feje felett pedig mintegy dicsfényt képezve félkörben e szavakat olvassuk: Je suis l'immaculée conception. Fabisch, lyoni szobrász, mindenben Bernadette utasításai szerint járt el és míg szobra elkészült és a gyermekleány vízióinak megfelelt, ismételten változtatni kellett rajta.

Ott áll most a szobor egy sötét barlang jobb fülkéjében; körülötte lógnak a mankók

ezrei és előtte hatalmas vasfán égnek a gyertyák megszámlálhatatlan mennyiségben éjjel-nappal. Mindezek a betegek adományai, a kik a barlang előtti padokon órákon át térdepelnek, a földet csókolják, imádkoznak és időről-időre bemennek a szoborhoz, hogy annak talapzatát megérint-hessék. A szobor magasságáig ugyanis nem ér fel senki. A zarándokok bemehetnek a barlangba az egyik oldalon és a másikon ki kell jönniök. A barlang maga oly szűk és kicsiny, hogy csakis egyenkint lehet benne menni, de azért a mind-össze 10—15 lépésnyi úton kétszer is nyílik alkalom az adakozásra a lourdes-i templom javára.

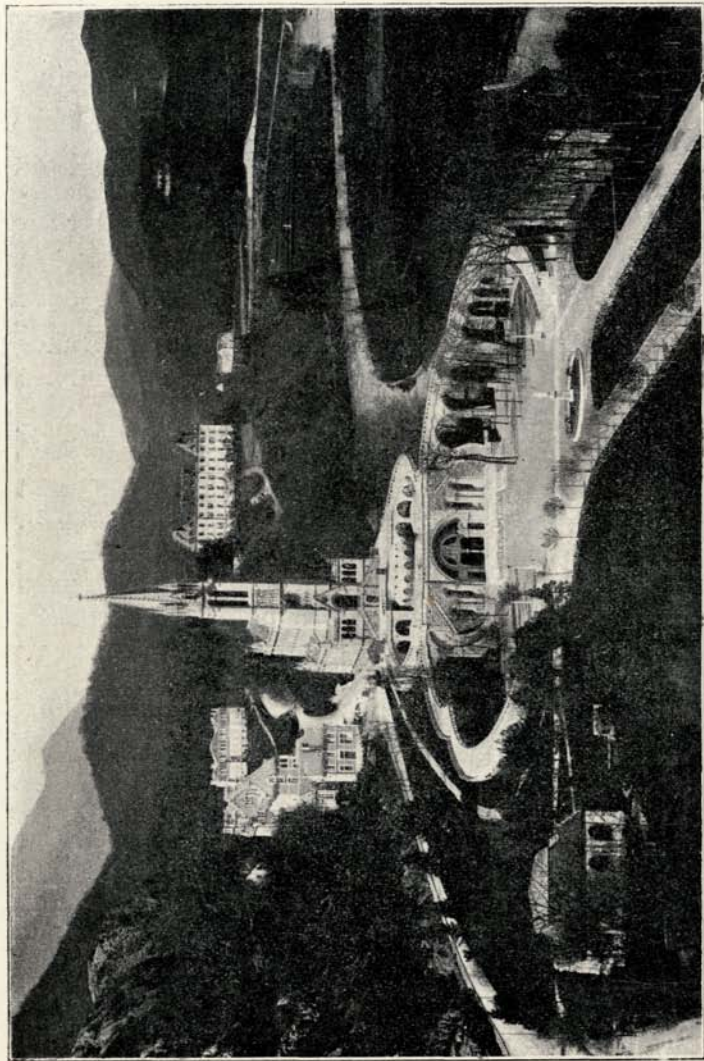
Közvetlenül a massabieille-i grotta mellett találjuk a fürdőt, hol a betegeket bemártják abba a vízbe, a mely azon forrásból jön, melynek ivását és a melyben való fürdést a Szent Szűz meghagyta. A fürdő előtti tér el van zárva, oda csakis a betegek és az őket kísérő papok léphetnek be. Magába a fürdőbe pedig a papokat sem bocsátják, hanem ott a betegek egyedül a lourdes-i forrás kezelőségének gondjára vannak bízva. A fürdésnél természetesen mindig jelen van egy lourdes-i orvos, hogy imminens veszély beálltával rögtön segíthessen. Szivfacsaró látvány nézni

azt a sok nyomorékot, a kit idehoznak a legkülönfélébb hordszékeken. Eltorzult vonásokkal, többnyire elkorcsosult testtagokkal és megindító sopánkodással közelednek. És mikor a fürdőt elhagyják, ha nem is tudnak ugrálni, de arcuk felvidult, megtalálták a pillanatnyi enyhülést. Ez már magában is nagy könyöradomány a szegény szenvedő emberiségnek.

A massabielle-i grotta mellett a Szent Szűz kápolna építését kívánta. Ezen a helyen fényes templom áll manapság, a mely három részre oszlik. Közvetlenül a grotta mellett van a *crypta*, aránylag kicsiny és benne csak néhány oltárt látunk: itt nyugoszsza örök álmát *Peyramale* tarbei plébános 1877 óta.

És most lépünk fel a terrászra és itt tárul fel előttünk a *Bazilika* és a *Szent Rozár* temploma. A két templom egy szikla által van szétosztva és közülök a *Szent Rozár* oly nagy, hogy egyszerre harminczezer embert képes befogadni.

Ezek a templomok nem egyszerre épültek, hanem ahhoz a szükséghez képest egyik a másik után, a mint a zarándokok száma évről-évre emelkedett és a könyöradományokból tellett újabb építkezésre. A templomok belseje meg-

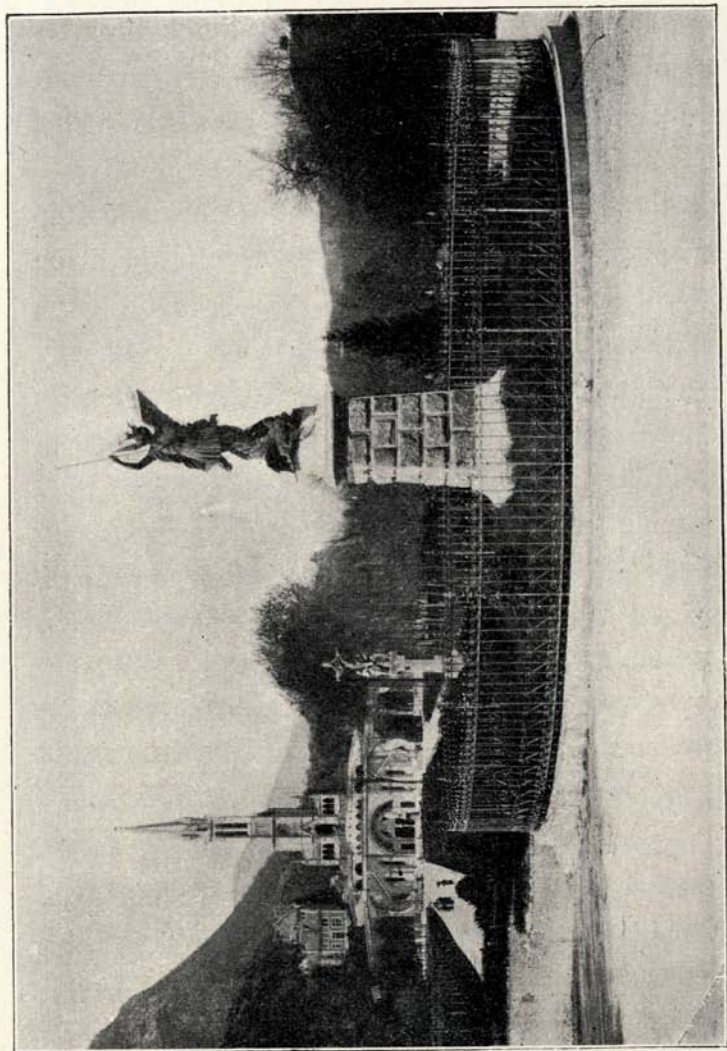
Lourdes : A bazilika.

ragadja a szemlélőt és annak értéke annál nagyobb, mivel minden egyes oltárnak megvan a maga külön legendája, minden egyes képnek a saját külön története. Órákig időzhetünk bennök a nélkül, hogy látásukkal betelnénk és mindig újabb, érdekesebb és szebb dolgokat fedezünk fel azokban.

A templomok a nap minden szakában telve vannak; hisz a misézés már reggel 5 órakor veszi kezdetét és folyik félóránként egészen délig; a délutáni ájtatosságok pedig 2 órakor kezdődnek és tartanak esti 8 óráig.

A processziók egész napon át járnak a grottához, onnan a templomokba, majd elkisérik a betegeket a fürdőhöz és ismét visszatérnek a barlanghoz. Egyebet se láttam, mint ezt a folytonos vándorlást. Szinte terhére lesz az embernek, mert elgondolja, hogy végre Lourdes-ban se lehet szünet nélkül folyton imádkozni.

Örökké emlékezetes marad előttem az esti körmenet. Az alkonyat leszállt, a sötétség meglepte a világot. Az óra nyolczat ütött. Beláthatlan embertömeg ott várakozott a grotta előtt, hogy az adott jelre meggyújtsa a papírhüvely által a szél ellen megvédett gyertyát. Egy pap

Lourdes : Szent Mihály szobra.

megjelenik a grotta előtt, hangosan elvégzi a rövid, buzgó imát, meggyújtja gyertyáját és útnak indul. Követi őt az óriási embertömeg, melynek minden egyes tagja égő gyertyát visz. A menet a massabieille-i sziklát megkerülve, felmegy a czikk-czakk vezető és fokozatosan emelkedő úton a sziklára épített Rozár-templom elé, majd ezt is megkerülve, elhalad a bazilika előtt és a meglehetősen magas domb másik oldalán lemegy ismét czikk-czakkos úton a völgyben messze elterülő esplanadszerű útra. Itt aztán megkerüli Lourdes második remek Mária-szobrát és egyenesen folytatja útját az esplanad végén látható keresztig, mely mint a tüzes kereszt a pusztában, szórja vakító fényét a végtelen messzeségbe. Azután a keresztnél megfordul és a másik oldalon visszatér ismét az előbb említett Mária-szoborhoz, itt rövid imát végez, mely után a grottához megy, hol az egész körmenet feloszlik.

A bazilika előtt elterülő magas terrászról néztem ezt a páratlan látványosságot. Impozáns kép tárult szemeim elé, a milyet soha, de soha nem fogok többé látni. A menetben résztvett legalább hatezer ember, a kik országok és vidékek szerinti körmenetükkel papjaik vezetése mel-

lett csatlakoztak egymáshoz. Helyemről elláthatam a grottához is, a körmenetnek egyik pontjához és láttam a keresztet, a körmenet másik pontját.

Elbűvölt az a lángoló kör, melyet az éneklő zarándokok képeztek. A körmenet vége még nem indulhatott el és az eleje már visszatért ismét a grottához. Igazán felemelő és magasztos érzés szállta meg lelkemet, mikor a rajongó hívők ily nagy tömegét láttam együtt és bámulattal konstatáltam, hogy az emberi elme mennyire leleményes, mily ügyesen tudja kieszelni az eszközöket, melyek segítségével nagy hatást lehet elérni. Ez a lángoló körmenet valóban legszebb, legimpozánsabb dicsőítése a lourdes-i Máriának. Ennél gyönyörűbb dolgot elképzelni avagy kigondolni alig lehet.

Ott álltam mozdulatlanul a helyemen egy óránál tovább. Az ének végakkordjai már-már elcsendültek, a világitó gyertyák közül alig látszott egynéhány, az óra fél tizedet ütött és szinte rosszul esett, hogy ezt a képet nem láthatom már tovább. De ott maradt agyamban a mása, ezt el nem felejttem, a mig élek.

És ez a körmenet a hat nyári hónapban

ismétlődik nap-nap után, ha az est beállt és az óra nyolczat ütött. A jelentősége pedig abban keresendő, hogy az éptestűek egyrészt hálát mondanak és dicsőítést zengenek a lourdes-i Máriának eddigi jótéteményeiért, de másrészt könyörögve kérik, hogy Lourdes csodahatását terjeszsze ki azokra is, a kik ezután imáikkal hozzá fordulnak. Páratlan, szép idea ez, a mely megvalósításában annyira elragadó, hogy egymaga megteszi Lourdes-ot a világ legérdekesebb helyévé. Az utazáson ért sok fáradalomért ez a fenséges látvány bőven kárpótolt.

Lourdes alapítása visszanyúlik a történelem előtti idők homályába. A monda szerint a szomszédos *Tarbe-bal* egyidőben keletkezett. A népek száján az a mese járja, hogy Ethiopia egyik királynője szerelmes volt Mózesbe, kinek felajánlotta kezét és koronáját. Mózes mindkettőt visszautasította és a női és uralkodói érzelmeiben sértett teremtés világgá ment. Sokáig bolyongott, a mig végre megtelepedett az Adour partján, a Pyrenäusok alján. Itt alapította *Tarbe* városát. Nővére pedig szintén megtelepedett szomszédságában és várost alapított, melyet nevééről, *Lapurda-ról*, Lapurdumnak nevezett és ebből lett

Lourde. Mások szerint a város neve Lapurdumból származik ugyan, de ez a szó lapis arduusból keletkezett volna, a mint hogy tényleg Lourdes-ot minden oldalról hatalmas kősziklák környezik. Hisz a Pyrenäusok közepében fekszik.

A régi iratokban Lourdes-ot *s* nélkül találjuk és csak a XVIII. század vége óta írják *s*-sel. Ez onnan származhatott, hogy az *e* utáni vonásvéget *s*-nek nézték. Tény az, hogy manapság mindenütt *s*-sel írják Lourdes-ot és ha nem is lehet megindokolni ezt az írásmódot, meg kell hódolni az általános szokás előtt

Lourdes szerencséjét a kis, beteges és tüdőbajos Bernadette Soubirous alapította meg, a ki 1844-ben született és a látomány megjelenése után kolostorba vonulva, betegen töltötte élete utolsó napjait, míg végre 1877-ben csendesen elszenderült. Sajátságos véletlen, hogy ő is ugyanabban az évben halt meg, mint *Peyramale* plébános, a ki testet adott a kis leány álmainak és megteremtette azt, a mit ő képzeletében látni vélt.

A sors egyiküknek sem engedte meg, hogy láthassák a mai virágzó, modern Lourdes-ot. Sokban örömeikre szolgált volna, de azt hiszem, a roppant külső fény bántotta volna szerény

lelköket. Mert Lourdes ma már szinte hivalkodóan modern. A villanyvilágítást mindenütt berendezték és az esti órákban vakító fény sugárzik ki a grottából, a hol a fehér márvány Szűz szinte bántóan van villanyossággal körülvéve. Ugyanigy ragyognak a templomok, az esplanadon látható koronázott Szent Szűz és az annak végén elhelyezett Szent Mihály kereszt.

Annyi a fény, annyi a pompa mindenfelé, hogy az ember önkéntelenül a színházra gondol és úgy látja, mintha bizony kissé túlságos gondot fordítanának a külső fényűzésre. De hát telik a könyöradományokból, pénz van bőven, hát miért ne költsenek; főleg mikor a hivalkodó világ tetszését ez annyira megnyeri, hogy a zarándoklások folyton növekednek.

Lourdes most egészen üzletszerűen intézi a zarándoklások dolgát. Külön iroda áll rendelkezésére a vendégeknek, a hol megkapják a tájékoztató felvilágosításokat és a hol a lourdes-i víz árát is lefizethetik, ha ilyet haza küldetni óhajtanak.

Berendeztek egy vasuti hivatalt is, a mely postával és táviróval van összekötve és a mely képesközli az esetleg elérhető díjmérsékléseket.

Építettek két nagy kórházat és állandóan foglalkoztatnak orvosokat, hogy a betegek nagyon sürgős és életveszélyes esetekben legalább némi-
leg támogatásban részesüljenek.

Nem is kell tán emlitenem, hogy bőven gondoskodtak a lelki betegekről. Nem is lehet megszámlálni, hogy hány klastrom és szerzetesrend van Lourdes-ban és annak közvetlen környékén. Apáczarendek is nagy számmal telepedtek le itt, a hol a lourdes-i Mária közelségétől már e földön várják üdvösségüket.

Maga a természet két kézzel áldotta meg ezt a kis várost és az emberi leleményesség nem tett egyebet, mint bőven kiaknázta a természeti adományokat.

A városka ott fekszik a hatalmas Pyrenäusok közepén; szinte minden szempillantásra esik egy-egy havas. Ez a hegyi panoráma már egymagában is fenséges. Ezenfelül a *Gave* folyó közepén átszeli a várost és partjain mindenütt gyönyörűen termékeny a talaj. De van *Lourdes-nak* egy csinos kis tava is, mely szép tiszta vizével kellemesen hat kedélyünkre. Eme természeti fekvésnek tulajdonítható, hogy a lourdes-i levegő még nyáron a forróság napjaiban is kedvünkre

való, mert a hőmérséklet alig éri el a 20 R. fokot és az esték mindig hűvösek.

A lourdes-i lakosság tulajdonképen két elemből áll: a munkásokból és a kereskedők meg iparosok osztályából. A munkások többnyire földműveléssel, állattenyésztéssel és bányászati munkával foglalkoznak. Terményeik számára nem kell piacot keresniök, hisz az idegenek nagy tömege sokkal többet fogyaszt, mint a mennyit termelni képesek. Bányáikban meglehetősen mennyiségű márványt találnak, azután az úgynevezett pyrenäusi köveket, melyekből olvasók és egyéb emlék-tárgyak készülnek.

Legnagyobb az iparosok és kereskedők osztálya. Lourdes utczáin véges-végig csak boltokat látunk, a melyek bazárszerű épületekben vannak elhelyezve és a melyek egytől-egyig ugyanazt árusítják, t. i. a *lourdes-i* emléktárgyakat.

Nem lehet elmondani, mennyi százféle dolgot vásárolhatunk és mily könnyen szabadulhatunk a pénzünktől. Eltekintve attól, hogy a lourdes-i Máriát vásárolhatjuk képből, kőben, bronzban, ezüstben, aranyban 5 krtól 500 frtig, találunk itt olvasókban olyan választékot, a milyen nincs az egész világon. De kapunk késeket, pénz-

tárczákat, gyufatartókat, inggombokat, melltűket, órákat, szivartárczákat és mindent, a mit csak elgondolni lehet; persze minden egyes tárgyon felismerhető, hogy lourdes-i emlék. Természetesen vannak külön lourdes-i emlék-levelezőlapok is.

És ezek a tárgyak igen jól elkelnek, mert az a háromszázezernél több idegen okvetlenül mind visz magával valami emléktárgyat. Ha még oly szegény is, Lourdes-ot nem hagyja el a nélkül, hogy az otthon maradottaknak ne vigyen emléket.

Pedig a kereskedők nem adják olcsón a dolgokat, daczára annak, hogy sokan vannak s így nagy a konkurrenzia. Tudják jól, hogy feltétlenül túladnak tárgyaikon és úgylátszik meg-egyeztek egymással az árakra nézve.

Tenger pénzem ment el *Lourdes-ban*, mert hol ez, hol az a tárgy ragadta meg figyelmemet és azt meg kell adni, hogy a lourdes-i iparosok nagyban értik czikkeiket úgy megcsinálni, hogy tetszésünket megnyerjék.

A legtöbb tárgy a pyrenäusi kövekből készül és másodsorban felette jó üzletet csinálnak az arany- és ezüstművesek. De azért minden egyes kereskedő jólétnek örvend Lourdesban, évről-

évre gyarapodik, úgy, hogy ez az osztály ma már domináló szerepet visz. Övéké különben a szállodák és vendéglők kezelése is és mellettök alig tengődik a szegény munkásosztály, melyet szolgálatába hajtott és mely csekély kereseteért nagyon megdolgozik.

Esti tíz óra után a boltokat becsukják, az emberek aludni térnek, minden elcsendesül.

Gyönyörű holdfényes éjszaka volt éppen ott tartózkodásom idején. Éjszakai sétára indultam, hogy minél többet szívhassak a pompás hegyi levegőből és hogy kissé szellőztessem a fejemet, mely a folytonos proceszsiók nézésétől és a nem nagyon harmonikus ének hallásától szinte zsongott.

Csodálatosképen nem egymagam jöttem erre a gondolatra, pedig azt hittem, hogy élő lénynyel nem fogok találkozni ily késő időben, mert hiszen másnap ismét öt órakor reggel kezdődik az ájtatosság. Papokkal találkoztam, a kik andalogtak az utczán és jobbra-balra tekintettek, mintha bizony várnának valakit. Tán csak nem a bájos, mosolygó képű zarándókat akartak tanácssal ellátni a következő napra. Egyik-másik kapuban árván, elhagyottan állo-

gált egy kis leányka, kinek bizonyára nem tértek még haza hozzátartozói; ezeket várta. Sőt azt hiszem, nem volt hallucináció, a mikor egyszerre csak édes csók czuppanása ütötte meg a fülemet. Hirtelen hátrafordultam, de már csak két árnyékot láttam befordulni egy hirtelen kinyílt kapun. Bizonyára két barátnő volt, a kik kissé elkésve, csak most térhettek haza.

A gerliczék turbékolása, Ámor csintalan pajzánkodása, úgy látszik, még Lourdes-ban is otthonos. Hiába minden, az emberi természetet megtagadni nem lehet — még akkor sem, ha egyedül lelkünknek kívánunk élni, hogy Istent dicsőítsük és buzgó imával áldásthozó malasztjáiért esedezzünk.

AZ ELSŐ CSALÓDÁS

Az első csalódás.

Az ember lassankint hozzászokik a nagy tömegekhez, szinte természetesnek találja, hogy csak csoportokban és csak Mária dicsőítését énekelve találkozik embertársaival. Így beletörődve a helyzetbe bezzeg jó lett volna Lourdes-ban vagy tíz napot eltölteni, mert a vidék isteni szép és a sok pompás kirándulás megéri a fáradságot. De hát végre is Lourdes nem volt utazásunk célja, csak pihenőhely, a hol újból megacéloztuk idegeinket.

Mindössze vagy öt-hat órát tartott és elértük a spanyol határt. Itt megvizsgálták málháinkat, de abból a hirdetett kellemetlenkedésből legfeljebb annyit tapasztaltunk, hogy kissé szigorúbban jártak el és minden egyes bőröndöt felbon-

tottak. Hogy mit kerestek avagy mit kérdeztek, azt nem igen tudom, mert már itt a határon sem beszéltek francziául az emberek; én pedig a spanyol szót egyáltalán nem értettem, kivált az első napokban. Egyik barátomnak nagyon fel találta túrni a bőröndjét a spanyol fináncz, úgy, hogy holmija kiesett. Erre odalökte a fináncznak az egész bőröndöt, a ki azután valamit hebegett és szépen hozzáfogott a dolgok rendes berakásához.

Szó sincs róla, a franczia fináncz a legudvariasabb, elhiszi, ha azt mondjuk, hogy nincs elvámolni valónk és nem turkál a bőröndünkben; de azért a spanyolok csakis egy kicsit kíváncsiskodnak, s az utazók közül senkinek sem gyűlt meg a baja velök. Így hát nem igen állja meg helyét, a mit széltében a világnak mesélnek, hogy a spanyol határon még a ruhaneműeket is megvámolják, ha többre becsülik a mindennapi szükségletnél. Bezzeg akkor mindjárt magam is jókora vámot fizethettem volna.

Irunban estünk át az első csalódáson. Úgy gondoltuk, hogy a spanyol határállomáson meg fogják érteni a franczia szót, valamint hogy

a német határállomásokon beszélnek francia nyelven és a magyar határszélen tudnak németül. Nálunk a vasuti alkalmazottak, a kik a határ felé járnak, csak úgy jutnak álláshoz, ha két nyelvet folyékonyan beszélnek.

Spanyolország határszélén bezzeg nem törődnek az európai szokásokkal. Ők beszélnek spanyolul és punktum. A ki megérti, annak jó, a ki pedig nem érti meg, az tulajdonítsa önmagának: miért nem tanul meg spanyolul kifejezést adni gondolatainak!

A vasuti pénztárossal sehogy sem boldogultunk. Felkerestük hát az állomásfőnököt. Ő sem tudott francziául, csak elszórtan kapott ki egy-egy kifejezést a beszédünkből és így aztán valahogy letárgyaltuk ügyünket. Félórai tanácskozásnak abszolút sikertelenség volt az eredménye. Nem tudtuk a vasuti hivatalnok urak fejébe verni, hogy jegyünket megváltjuk ugyan *Valladolidig*, vagyis társaságuk egész vonalára, de útközben egyszer megszakítjuk az utazást és *San Sebastianban* kiszállunk.

Milyen futkosás volt, milyen tanácskozás, milyen rémület, a mig végre megfizettették velünk az egész jegyet és külön adtak drága

pénzért egy jegyet San Sebastianig. Hegyibe pedig még tizszázalékos hadi adót is varrtak a nyakunkba, mit a háború kitörése óta *Impôt de guerre* czímen szedegetnek Spanyolországban. Szóval fizettünk, a nélkül, hogy a véleményünket amúgy magyarosan megmondhattuk volna.

De más is történt *Irunban*. A vonat itten másfél óráig időzik, a mely időt hasznosan akartuk értékesíteni. Elhatároztuk, hogy a spanyol határra érve, sürgönyt intézünk *Sagastához*, a spanyol miniszterelnökhöz, a melyben felkérjük, hogy uralkodó-házunk rokonának, a spanyol régens-királynénak fejezze ki a magyar ujságírók legmélyebb hódolatát abból az alkalomból, hogy a lisszaboni hirlapíró-kongresszusra utazván, a spanyol földön áthaladnak.

A sürgönyt az iruni pályaudvaron akartuk feladni. Az állomásfőnök azonban kijelentette, hogy ezt nem tehetjük. Spanyolországban ugyanis a vasutak nincsenek állami kezelésben és így a telegraf csak a társaság érdekeit szolgálja. A kinek sürgönyözni valója van, annak be kell menni a városba. Ezen szabály alól nincsen semmiféle kivétel. Mi tehát kocsit fogad-

tunk és behajtottunk a kis *Irunba*. Az alig hatezer lakost számláló kis városkában hamarosan megtaláltuk a sürgönyhivatalt, hol nagy feltűnést keltettünk a meglehetősen hosszú szövegű távirattal. Hogy milyen lehet a forgalom ebben a hivatalban, azt abból is megítélhetni, hogy egy öt-pezetást (ezüst pénznem, mely egy forint nyolczvan krajczárt ér) nem tudtak felváltani és a szomszéd boltos jószívűségét kellett igénybe venni.

Irunban természetesen képes levelezőlapot sem lehet kapni és így kénytelenek voltunk nagyszámú megbizóinkat egyszerű postai levelező-lappal lefőzni, a mi itt a határszélen még megjárta valahogy, mert hisz a spanyol postai közönséges levelező-lap a legszebb gyűjteményben is jól fest.

Az iruni pályaudvaron levő vendéglő sem elsőrendűnek, sem tisztességesnek nem mondható. A fizetőpinczér majdnem mindegyikünkön kétszer akarta behajtani a fogyasztott ételek és italok árát. A dologban főleg az bosszantott, hogy ennek sem tudtuk megmondani, a mire bőven rászolgált. Roppantul bántó, mikor mindenki spanyolul beszél.

Végre ütött az indulás órája és mi elszántan helyezkedtünk el abban a kellemes tudatban, hogy alig másfél óra múlva ismét elhagyjuk a vasutat, hogy néhány kellemes órát töltsünk *San Sebastianban*, a legnagyobb spanyol tengeri fürdőben.

SAN SEBASTIAN

San Sebastián.

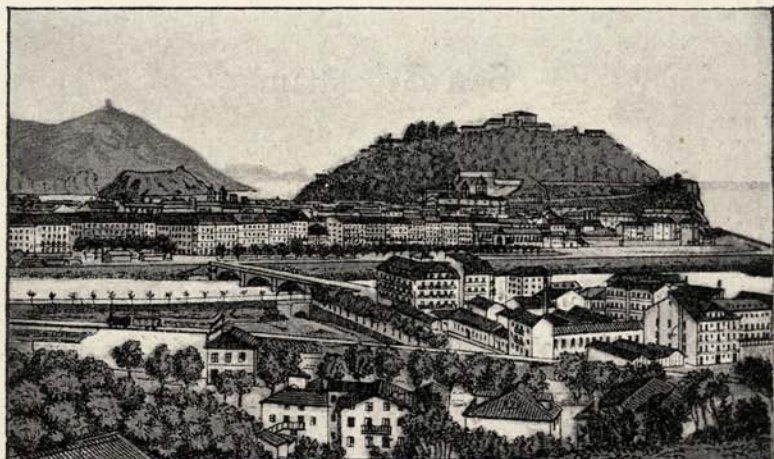
A gyönyörű, új, szinte palotaszerű indóház nagyon jó hatással volt mindannyiunkra. Összehasonlítottuk a nem messze fekvő Biarritz kicsi, igénytelen vasuti megállóhelylyel és a két világhírű tengeri fürdő közül San Sebastian lett a győztes, legalább az indóházak tekintetében.

A pályaudvarral szemben megpillantottuk a hatalmas, szintén egészen újonnan épült *Corridat* vagy *Plaza de torrost*, magyarul: a bikaviadatok czirkuszát, mely tizenkétezer embert fogad be és már ebből is megérthettük, hogy spanyol földön vagyunk, ha különben a podgyászshordó, a kalauz, az állomásfőnök ért-

hetetlen spanyol gagyogása erre eléggé nem figyelmeztetett volna.

Szép az élet San Sebastianban!

A régi város a maga történelmi emlékeivel, a melyek még most is feltüntetik az e század elején vívott nagy csaták nyomait, a mikor

San Sebastian.

franciák és spanyolok szövetkezve az angolok ellen hadakoztak; az új város, a maga gyönyörű palotáival, tenger melletti fekvésével és *La Concha* öblével egyaránt lekötik figyelmünket San Sebastian nagy méreteivel imponál és ha az idegenek forgalma nem is oly sokféle, ha

nem is látunk minden nemzetbeli fürdővendéget a korzón végigjárni, mint Biarritzban, a sok, igen sok remek szép spanyol nő nagyban pótolja eme hiányt. Annyi szép nőt egyszerre sehol sem láttunk, mint a mennyivel San Sebastianban találkoztunk. Bogár-fekete szemök,

San Sebastian: A város.

korom-fekete hajuk és festőies viseletök szinte megigézett. Kedélyesek, közlékenyek és jókedvűek voltak és mi először éreztük tudatlanságunk egész súlyát. Feláldoztuk volna az egész utazást, ha hirtelenében folyékonyan beszélhetünk volna spanyolul. Sohase gondoltuk, hogy

a spanyol nyelv nemtudása ennyire fog bántani. Csodálkozva néztük az isteni szép nőket és ismételten konstatáltuk, hogy a nálunk megbámult *Olero* avagy *Tortachadas* a sansebastiani tündérkoszorúban legutolsó helyen állnának!!

San Sebastianban jól is élnek az emberek.

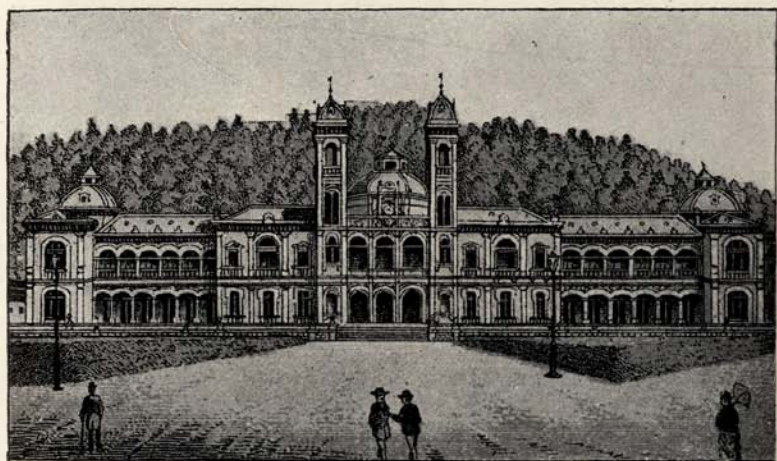

San Sebastian : A fürdő.

Olyan ételt kaptunk, hogy egy pillanatra teljesen elfeledkeztünk arról, hogy idegenben vagyunk. Jóízű magyaros kosztot adtak és melléje olyan bort, a melyet még otthon is csak ritkán izlelünk. A spanyol *Xerestől* azután megjött a jókedvünk és a vacsora utáni korzó-

sétánál oly szépnek, oly jónak és oly kellemesnek találtunk mindent, hogy szinte fájt a szivünk, ha arra gondoltunk, hogy másnap itt hagyjuk ezt az Istenáldotta szép vidéket.

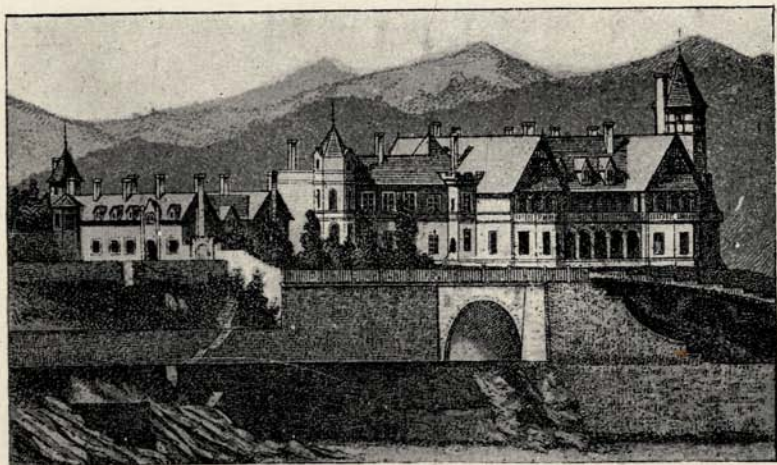
A zene hangjai még fülünkben csengettek, mikor beléptünk a sansebastiani Casino termeibe.

San Sebastian: A Casino.

Fényes berendezés, gazdag kivilágítás és hazardjáték mindenféle a szép nagy épület termeiben. A földszint és az emelet helyiségei egyaránt megteltek látogatókkal, a kik a késő éjszakai órákat nem a nyugalomnak, hanem a játéknak szentelték.

Főleg a *rouge et noir* járta. Egy darabig elnéztük, a míg aztán minket is elkábitott a játékszenvedély. Hisz oly olcsón lehetett nagy pénzhez jutni, hogy szinte lehetetlen volt a kísértésnek ellentállani. Egypezetés (35 krajczár) téttől tenni lehetett akármennyit és a nyerési

San Sebastian : A Miramar királyi kastély.

esély oly nagynak látszott, hogy úgy gondoltuk, önmagunkat csaljuk meg, ha nem játszunk.

És a szerencse nem hagyott el. A magyarok elnyerték a spanyolok pénzét, pedig még csak beszélni sem tudtak velök. Egyikünk egy tizforintost váltott be és a bankár nem ismerte

a pénzt; hanem rámutatott az előtte fekvő aranyhalmazra, biztatva kollegánkat, hogy vegyen annyit, a mennyi neki tetszik. Szerencséje volt a jó embernek, mert kollegánk a játék befejeztével ismét visszaváltotta a tizest és ezzel a jó spanyolt egy nagy gondtól megszabadította.

San Sebastian : A bikaviadalok arénája.

Nyertünk majdnem mindannyian kisebb nagyobb összegeket; sőt egy közülünk ezer pezetát vitt magával. Az egyensúly azonban nem billenhet meg a természetben. Másnap a mikor mindannyian ismét együtt voltunk, kisült, hogy egyik társunk egy másik banknál játszott,

a hol sikerült
1200 pezetát
elvesztenie.

Igy hát a spanyol bankár
nem szenvedett kárt. Fe-

lesleges mondanom, hogy ez cseppet sem nyugtatott meg, mert bizony jól esett volna a spanyol bankot amúgy magyarosan spregolni.

A tenger partján tértünk hazafelé. Messze kalandoztunk elbeszélgetve az egymást kergető benyomások érdekességéről.

Másnap mindenki korán talpon volt. Bámulni akartuk a tengert, gyönyörködni kívántunk a szép asszonyokban és élvezni óhajtottuk az üdítő levegőt.

A tengerben reggeli hat óraker már fürödtek az emberek. Az óriási kiterjedésű fürdőtelep a maga egész hatalmasságában terült el szemeink előtt. Nagynak láttuk San Sebastiant és méretei szinte nyomasztólag hatottak kedélyünkre. A közel harminczezer lakost számláló város kiterjedés tekintetében bizonyára túlszárnyalja Biarritzot. Palotái nagyobbak, fürdője terjedel-

EL NÚMERO
5
CENTIMOS

Año XIV

La Voz de

Diario Rep

PRECIOS DE INSERCIÓN

En esta plana, diez céntimos línea. - En tercera plana, cincuenta céntimos la línea. - Océltas, setenta y cinco céntimos línea. - Anuncios en primera plana, 1,50 pesetas la línea. - Reclamos y comentarios, a precios convencionales desde diez céntimos y cinco pesetas la línea. - Reclamos mortuorios, en primera plana a tres columnas, 50 pesetas; a dos columnas, 100 pesetas; a tres columnas, 200 pesetas. - Caseros columnas, 200 pesetas; en tres columnas, 400 pesetas; a dos columnas, 300 pesetas; en tercera plana a una columna, 10 pesetas; a dos columnas, 20 pesetas; a tres columnas, 40 pesetas; a cuatro columnas, 50 pesetas; a cinco columnas, 100 pesetas; a seis columnas, 150 pesetas. - En otras secciones a los asociados, siempre que pague de quince inserciones. - PAGO ADELANTADO

SAN SEBASTIAN - Viernes 22

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN

Teléfono 100

Guipúzcoa

EL NÚMERO
5
CENTIMOS

Republicano

Núm. 4.774

23 de Septiembre de 1898

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN

SUSCRIPCIÓN: Guetaria, 14 bajo.

NÚMERO 24.

PAR SEBASTIAN: tres meses, cuatro pesetas; seis meses, ocho pesetas; un año, diez y seis pesetas.
- PROVINCIAS: tres meses, cuatro pesetas cincuenta céntimos; seis meses, siete pesetas; un año, diez y ocho pesetas.
- EXTRANJERO: seis meses, veinte y cuatro francos; un año, cuarenta y ocho francos.
- ULTRAMAR: un año, treinta pesetas. - Si no hecho renuncia la suscripción, se deberá dar aviso al portador á los diez días de vencida. - Número suelto, cinco céntimos. - Se vende adelantado.

mesebb és látogatói nagy számában ott találjuk Krisztina régenskirálynőt és XIII. Alfonz

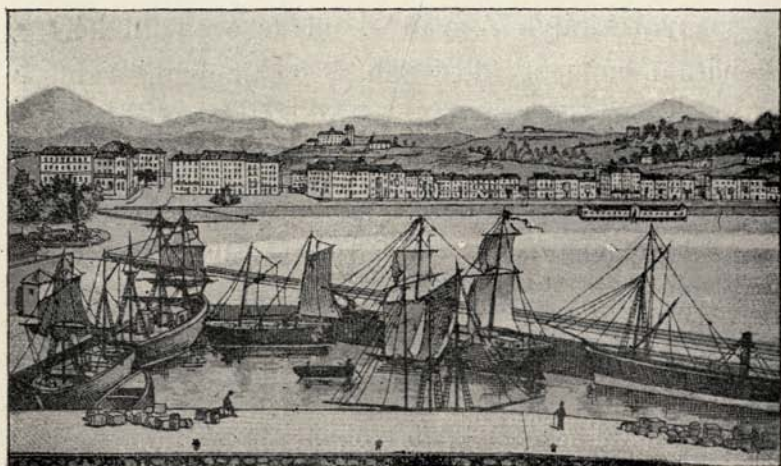
spanyol királyt. A spanyol udvar évenként két-három hónapot időz San Sebastianban, a mi a fürdőváros forgalmát nagy mértékben emeli.

És mégis, ha választanom szabadna, én Biarritzban szeretnék inkább időzni. Biarritz sokkal kedélyesebb, sokkal barátságosabb; az egész fürdő jellege annyira intim, hogy szinte úgy érezzük, mintha családi körünkben időznénk. San Sebastian kiterjedése nagyobb, épületei hatalmasabbak, asszonyai elragadóan szépek; viszont Biarritz nagy változatosságot nyújt közönségében, barátságos elrendezése kedélyünkre megnyugtatólag hat és végül nem nagyon kell keresnünk, hogy itt is lássunk szép asszonyokat.

Szállodánkban egyik helyen épp úgy megvoltunk elégedve, mint a másikon és így Biarritz feltétlenül győztes a két tengeri fürdő ver-

senyében, mert Biarritzban minden ember érti és beszéli a francia nyelvet, míg San Sebastianban hébe-korba akadunk csak egy emberre, a ki francia beszédünket megérti.

Alkalmam volt San Sebastianban a főpinczérrel — ki folyékonyan beszélt francziául,

San Sebastian : A kikötő.

daczára spanyol születésének — hosszasabban beszélgetni. Persze első dolgom volt kutatni, hogy a nagy veszteség, a spanyol-amerikai háború szomorú kimenetele milyen hatással volt a népre. A válasz valóban meglepett.

— Uram — mondá az én pinczér barátom —

Spanyolország megvetéssel nézi a történeteket, a spanyol népnek nincsen semmi oka a csüggedésre. Felemelt fővel nézzük az eseményeket, mert tudjuk, mily erő rejlik bennünk. Menjen el Madridba, meg fogja látni, ott senki sem szomorkodik. Miért is tenné?! Hisz kibirunk mi akár még három ilyen háborút! A békét csak a kormány akarja, a mely inkább megalázza magát, semhogy kis fejtöréssel megtalálná a módokat, a melyek a biztos győzelemhez vezetnek. A spanyol nép joggal büszke, mert van benne erő és kitartás.

Nem hittem füleimnek és szinte kábult az agyam. Hát ennyire félrevezetik a népet, hogy az még így tud bizni erejében. Avagy tényleg nem ért spanyolul a spanyol ember és csak akkor fog észre térni, ha majd az amerikaiak saját otthonukban jól elverik? Avagy végül tán mi vagyunk rosszul informálva és ezt a népet tényleg egy lelketlen kormány beledobta a terjeszkedni vágyó Amerika pénzsóvár karjaiba?! Így tűnődtem magamban, a mikor hirtelen megragadtak karomnál és vittek a kocsira, a mely a vasúthoz szállított. Nos, jól van, rövid néhány nap és tisztában leszek, kinek van igaza: egész

Európának, a mely Spanyolország jövőjét kétségesnek látja ; avagy a büszke spanyol népnek, a mely erősnek és bátornak mondja magát és annyira bizik önmagában, hogy bárkivel is felveszi a küzdelmet.

A SPANYOL ÉS PORTUGÁL
VASUTAK

A spanyol és portugál vasutak.

Olvassuk a lexikonban, hogy Stephenson György 1825 szept. 27-én mutatta be Angliában egy 12 kilométeres pályán új találmányát : a gőzmozdonyú vasutat. Az is áll ott, hogy rövid időn Belgium és Németország felfogták a dolog nagy horderejét és kezdtek vasutakat építeni. A többi államokban és így Spanyolországban is csak a 40-es években kezdett meghonosodni ez az áldásos találmány.

Szinte sajnáljuk, hogy a statisztikai adatok ridegsége ennyire ráncolvassa az igazságot, mert a spanyol vasutakon való utazás azt a gondolatot ébreszti bennünk, hogy mult századbeli közlekedési eszközzel van dolgunk.

San Sebastianban beszálltunk piszkos és keskeny kupénkba, melyben kézi podgyászungkat csak a szó szószerinti értelmében tudtuk elhelyezni; t. i. kezünkben kellett tartani, mert a podgyásztartók annyira szűkek és keskenyek voltak, hogy a legkisebb bőrönd sem maradt meg rajtuk. Heten valahogy csak elhelyezkedtünk és a tiz személyre szánt kupében podgyászunggal együtt éppen csak hogy elfértünk. Az ajtót tárva-nyitva hagytuk, mert kizártnak tartottuk, hogy hozzánk még valaki beszállhasson. Egyszerre csak egy perczczel a vonat elindulása előtt jól megtermett pap érkezik két öcscsével, a kiket se szó, se beszéd egyszerűen begyúrnak a kupénkba. Leirhatatlan az a tragikomikus helyzet, a melybe jutottunk. Az én ölemben került a száz kilónyi spanyol pap, a ki ölében egy bőröndöt tartott. Többi társaimnak kijutott az öcscsökből és azok podgyászából. Nagyon természetes, hogy mindez nem ment oly simán, a hogy az ember gondolná. Előállott az angol, franczia, német, spanyol és magyar nyelvek oly konglomeratuma, hogy a volapük nyelv előharczosai gyönyörűségöket találhatták volna benne.

Izgatottak voltunk mindannyian és szídtuk a spanyol vasutak lelketlen rendszerét, a melynek értelmében mindaddig, a míg minden kupéban nincs elhelyezve tíz ember, új kocsit nem csatolnak a vonathoz. Különben is honnan szedtek volna hirtelen új kocsit, mikor az állomáson a merre a szem elláthatott üres, használatra szánt kocsit nem volt észrevehető. A legöregebb emberek sem emlékeznek arra, hogy a spanyol vasutak valaha törődtek volna utasaik kényelmével és rezerváltak volna kocsikat a nagyobb forgalom szerencsésebb lebonyolítására.

Végre a kínos helyzetet a pap megnyilatkozása tette komikussá. A mi jól elhízott páterünk ugyanis, miután amúgy alaposan elmondott minden jót és szépet spanyol nyelven a spanyol vasutakra, töredezett francia nyelven tudatta velünk, hogy ő, az öcscsei és az öt bőröndje rövid hat óra múlva kiszállnak; legyünk tehát türelmesek és törődjünk bele a változhatlan helyzetbe.

A spanyol vasutak még a régi kocsikat járatják, melyeken átjárni nem lehet. A kupé két oldalán is van ajtó, hogy az állomások elhelyezése szerint, hol az egyik, hol a másik

ajtón ki lehessen szállni. A kalauz ennek folytán kívül mászkál, a mit nálunk már csak a déli vasút postavonatainak rozoga régi kocsijainál láthatunk. Az egész vonaton mosdó nincsen és természetesen étkező- avagy hálókocsi hírét sem ismerik.

A leggyorsabb vonatok, az úgynevezett rapidok avagy expresszek mindössze óránként 35 kilométert tesznek, holott a mi vasutaink óránként 60—70 kilométer, az angol és német vasutak 80—90 kilométer, az amerikai vasutak pedig 90—100 kilométer gyorsasággal járnak. De az expresszek is minden 12 kilométer lefutása után megállanak. A közvetlen vonatokkal igen takarékosak. A fővonalakon is csak hetenként kétszer közlekedik a közvetlen gyorsvonat. Így Irun és Madrid avagy Barcelona, Saragossa és Madrid között csak hetenként kétszer megy a 35 kilométer gyorsasággal száguldó vonat. A többi napokon indulnak ugyan óránként 25 kilométerrel czammogó omnibusz-vonatok, de ha valamelyik állomásfőnök kevesli az utasok számát, úgy nem indítja tovább a vonatot, hanem vár 24, esetleg 48 órát, míg elegenden gyűlnek össze arra, hogy érdemes legyen a vonatot

tovább indítani. Ennek magyarázatát abban kell keresnünk, hogy a vasutak különböző társaságok kezelésében állanak. Minden 100—200 kilométer újabb társaságok hatalmaskodása alatt áll. Ha a szomszéd társasággal jó viszonyban él, úgy az utasok megmaradhatnak a kocsikban, az állomásfőnök előnyös intézkedéseket tesz és jó pénzünkért kegyesen tovább küld. Gyakran azonban hadi lábon állanak a szomszédok és ennek keserű levét azután az utas iszsza meg. Az újabb társaság állomásfőnöke egyszerűen nem meneszti tovább a vonatot, mert társasága érdekeit kénytelen védeni és ezek azt parancsolják, hogy csak zsúfolt kocsikat indítson útnak. És ez ellen nincs appelláta. Mindegyik spanyol vasuttársaság gondoskodott arról, hogy igazgatóságában benn legyenek a politikai és társadalmi élet vezérférfiai, ha nem is értenek semmit sem a vasut ügyeihez, a forgalom lebonyolításához és a gazdasági érdekek fontosságához. Ezek azután húznak rengeteg összeg igazgatósági díjat, a vasutal abszolute nem törődnek és egyedüli kötelességök abban áll, hogy a központba érkező panaszokat befolyásukkal azon melegében elnyomják.

A mi papunk tényleg rövid hat óra után elhagyott és alkalmat adott nekünk, hogy örüljünk annak az állapotnak, a mely az ő beszállása előtt türhetetlennek és tarthatatlannak látszott.

Spanyolországban bizony nagyon szerény igényekre szoritják az embereket. Csodáltuk azt a lelki nyugalmat, melylyel a spanyolok eltűrték a vasuti forgalom hanyag lebonyolítását. Végre az idegen kénytelen mindenbe beletörődni, de a spanyol utasok mégis csak lármázhatnának. A vonat minden 20—25 perczben megállott, a világért el nem mulasztotta volna, hogy minden kis állomásnál pihenjen. Az állomásokon mindenütt őgyelgett néhány gyanus külsejű csatangoló és leste, hogy mit is lehetne úgy hirtelenében elkezeleni. A vasuti alkalmazottak közül még a legnagyobb állomásokon is alig láttunk valakit. A kalauz sohasem tartotta szükségesnek az állomás nevét kikiáltani és megmondani mennyi a tartózkodási idő. De arról sem értesített, hogy a vonat indul és bár a csöngetési rendszer járja még Spanyolországban, ezt sohasem végezte a bakter úgy, hogy kellőkép tájékoztatott volna. Vagy öt perczczel az elindulás előtt csöngetett, avagy akkor, a

Portugál nő ünnepi ruhában.

mikor a vonat az állomást már elhagyta. Eleinte csak vártuk, hogy kapunk valami útbaigazítást; de mikor a mi kedves terhünk, a pap felvilágosított, hogy hiába várunk, bizony kiszálltunk majdnem minden állomáson. A meleg anynyira gyötört, hogy szükségünk volt egy kis üdítő levegőre.

Az idő lassan, nagyon lassan múlt. Vonatunk sivár, terméketlen, lapályos vidéken robogott végig, melynek végtelen egyhangúságát sem erdők, sem hegyek, sem barátságos csermelyek és patakok nem tették változatossá. A föld még a gatz is alig táplálja, kopár és kihalt erre minden. Az egyes állomások körül alig látni néha egy-egy kis falut, melynek szegény, nyomorult népe igazán nem tudni miből él meg. Hisz még legelője sincsen, a hová marháját kihajthatná. Azok a lakók, a kik Spanyolországnak ebben a részében tengetik életüket, sajnálatraméltók. Pedig egy nagy részét szeltük át az országnak és mindenfelé ugyanazt a terméketlenséget, ugyanazt az egyhangúságot, ugyanazt a szegénységet találtuk. Honnan hát az a nagy önbizalom?! Ez a nép haldoklani látszik, ez az ország közel van az elmerüléshez. És ha megfosztják az anya-

Coimbrai portugál parasztasszony.

SENOADORNES: Thomaz Quintino Anizes (Conde de S. Marçal),
e Eduardo Coelho
SECRETARIO DA EMPRESA.—ALFREDO DA COSTA
N.º 11:780—34.º ANNO—1898

Diario de

REDACTOR PRINCIPAL

Annuncios do reis e titulos
Publicações ao cargo do jornal, graças e concessões.— Os originarios são de redacção.
De assignação relativa a direcção do jornal tratou-se com o Secretario da Empresa.
Lacros, e telegraphico: NOTICIAS, Lisboa—N.º telephonico 23-1

Cherom do dia.—Passa-se
de São Paulo e Bahia. Não
voo sapez. Paratubos vicos
Luzamento do Sacramento.
Reas de aterra 4 35 ml. dazere
do sei 85 ml. dezer 52 6. 1.º
vico: puzar: 126 12. 126 126.
26 ml. 2.º gure: puzar: 1 126 ml.

felicismo nos egualmente pela
maneira digna, sympathica, af-
fectuosa e calorosa, com que se
deu principio aos trabalhos do
Congreso.
Adiante, e talvez em mais de
um lugar, informaremos minu-
ciosamente os nossos leitores
de tudo o que de nossos ho-

meudo de causa, rvidien-
cias tendentes a salvaguardar
todas as legitimas interres-
tando do Estado com d'aquella
industria, da agricultura e das
classes operarias, e ser util-
que todas as classes interres-
tadas de entre as nossas empre-
za e a cussões multas carri-

Castello, o nosso amice ar. de
Quinto Augusto da Bahia, Pado e
Alere, juiz da comarca de Torres
Vellas.
—Partiu para a Duzerra de For-
mão para os Alentejos, juiz da
comarca de Villa Nova de Ourém.
—Lacros aberra, ate ao dia 20
de outubro, no monte mazaraki.

lensão dos referidos un-
pados, a fim de que o mes-
siro despacho ao mesmo m-
do, como e de toda a
Comissão Com-
do Penencia
Solo a providencia do
lão de mar e guerra se

országot éltető gyarmataitól, akkor bizony kér-
désessé válik további léte.

A vidékre ily körülmények között hama-
rosan rá lehet únni, vigaszt kerestünk tehát a
kártyában. Tarokkoztunk, kaláberezttünk, magyar,
spanyol, francia és portugál pénzért. A kraj-
czárok, centimes-k, drama-k és reis-ek épp úgy
röpültek ide-oda, mint a szokásos rossz kártya-
viczcsek.

Szükség volt, hogy egymást biztassuk és
fentartsuk lelki erőnket, mert a testi erőket a
rendkívül fárasztó utazás végleg kimerítette.
A kocsik úgy ráztak, hogy gyakran azt hittük,
nyomban kiugranak a sínekből. Sok helyütt oly
rossz a vasuti alépitmény, hogy tisztára élet-
veszélyes a forgalmat ott továbbra is fentartani.
Ehhez hozzájárult, hogy össze voltunk zsúfolva
és hogy még valamire való élelemről sem gon-
doskodtak. Rendes körülmények között tényleg

elemózsiát. Az történt, hogy a vonat megállt az ebédstáczió, mindenki rohant a hihetetlenül apró vendéglőbe, az a háromszáz utas persze oda nem fért be, roppant tolongás és veszekedés keletkezett, a melynek elmultával kisült, hogy alig néhányan tudtak ételhez jutni, a többi 150—170 ember éhesen távozott. Még csak a konyhába is kimentek, a tűzhelyről elkaptok mindent, feltörték a kamrát és összevásároltak mindenféle gyümölcsöket, a mit szegény lődörgő asszonyok és gyerekek kínáltak. Mert az éhség, az fáj, nagyon fáj! Ilyenkor megszününk intelligensek lenni és megfélekedünk a felebaráti szeretetről, hanem iparkodunk kielégíteni zsarnok gyomrunkat első sorban és csak aztán nézzük, hogy a szomszédunknak is jusson.

Ez a keserves küzdelem a létért a nap folyamán mindannyiszor ismétlődött, a hányszor oly állomásra jutottunk, a hol ennivalót lehetett beszerezni. Mert az által, hogy ebédet nem kaptunk, nem győztük gyomrunkat megnyugtanni az útközben összevásárolt szőlővel, őszi baraczkával, körtével és almával.

Valahogy mégis csak beállott az est és mi vártuk a világitást. Hát biz ez szépen elmaradt.

Varina, halat áruló portugál nő.

A spanyol vasuti kupék ugyanis olyképp vannak csinálva, hogy két-két téglalakú ablak van elhelyezve a közfalakon, úgy, hogy egyszerre ketten is nézhetnek az egyik kupéból a másikba. Egész nap törtük a fejünket azon, hogy mire is valók ezek. Talán csak nem azért csinálták, hogy a szerelmes öleléseket ellenőrizni lehessen. Az est meghozta a választ. Két kupénak egy olajmécses világít és ezért kellene ezek az ablakocskák. De milyen ez a világítás!? A mi éjjeli lámpácskáink bizonyára jobb fényt terjesztenek.

Az átszállás, a folytonos jegyváltás izgalomban tartott és így még este, sőt éjjel sem unatkoztunk, daczára, hogy a kártya a gyarló világítás miatt most már nem járhatta. Ebéd, uzsonna és vacsora nélkül, teljesen elgyötörve, végre megérkeztünk *Medinába* éjjel fél 12-kor, a hol három óráig várnunk kellett a csatlakozásra.

A spanyolok vasutrendszerének egy újabb bajával volt alkalmunk itt megismerkedhetni. A világ minden vasutján a menetrend úgy van megállapítva, hogy a személy-forgalom lehetőleg a nappali órákra essék, az éjszaka csak a teherforgalom lebonyolítására van szánva. A spanyolok másképp rendezték be ezt. Ők nem hagynak

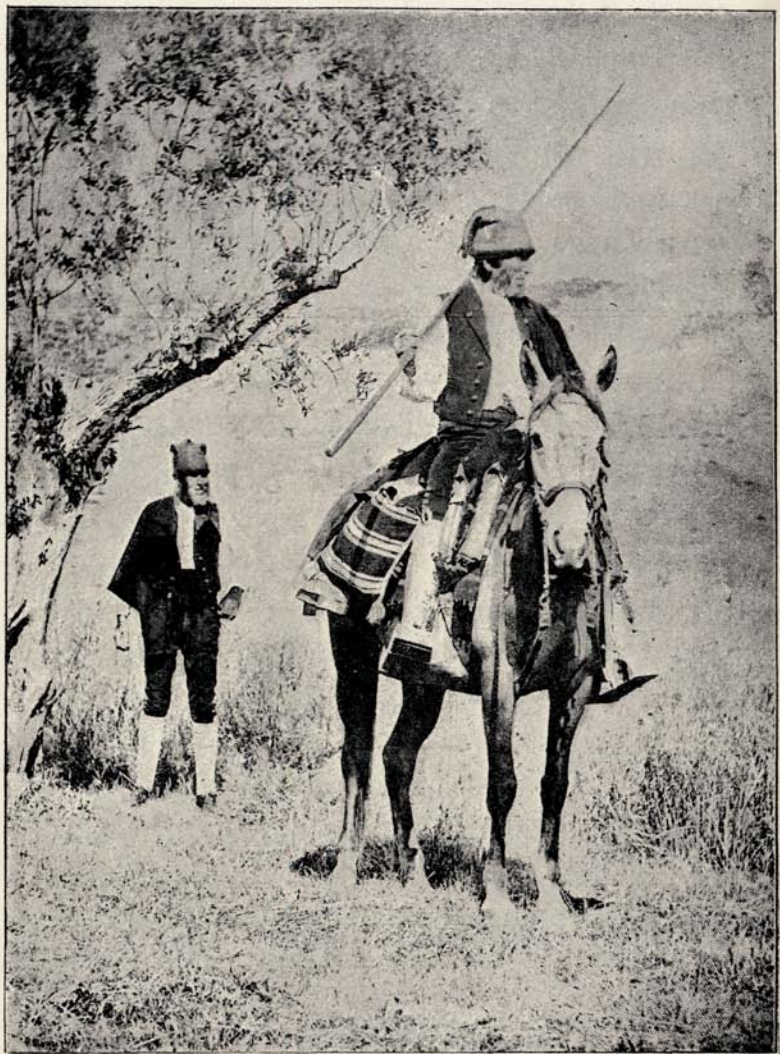

Gaia vidéki portugál népviselet.

nyugtót az utasnak még éjszaka sem. Nem kimélik meg az átszállástól, a jegyváltástól és az állomásokban való vesztegeléstől. Az egész úton csak a magunk utasait láttuk, más vonattal alig találkoztunk, a mi könnyen érthető, mert hisz a vasuti forgalom nem nagy. Medina azonban egyik gócpontja a különböző útirányba induló vonatoknak és a helyett, hogy ebben a városban nappal történne a vonatok befutása és elindulása, a mentrend úgy van megcsinálva, hogy éjjel 11-től reggel 4-ig vagy nyolcz vonat érkezik és indul. Különben mégis igazuk van a spanyoloknak, mert az ő vasutaikon nyugodni úgy sem lehet, hát legalább gondoskodnak éjszakai mulattatásról.

Medina a régi dicső jó időkben nagy szerepet játszott Spanyolország történetében. Ma már Medina del Campo mindössze alig hatezer lakossal bír és az a város, mely a XIV. és XV. században a spanyol uralkodók kedvencz tartózkodóhelye volt, csak a régi emlékek nyomait tudja felmutatni.

Az állomás, mely főleg a Portugália felé induló vonatok utasaira nézve bir fontossággal, kicsi, piszkos, rendezetlen és elhagyatott. Váró-

Portugál paraszt. (Campino.)

termei inkább disznóólhoz hasonlítanak és vendéglője beillenék pajtának. Borzalmas látvány volt különösen a harmadik osztályú utasok váróterme, melyben a földön egymásmellett heverték az öt-hat órai éjszakai várakozásra ítélt szegény utasok és a hol oly piszok, oly bűz volt, hogy lehetetlen volt benne hosszabb ideig tartózkodni. Világítása pedig mindössze egy gondolat nagyságú olajlámpából állott.

A szegény spanyol nép mindezt nyugalommal tűri; hisz tudja, hogy az urak így akarják, hiába szólna ellene. Érdekes Medina del Campo állomás postája. Az állomási épület mögött, ott, a hol minálunk a csirkeólakat állítják fel, áll egy kis fabódé, ebben van egy ágy, egy asztal és egy szék. Az asztal feletti falon lóg a levéltartó és ebből áll az egész postai kezelés. A fabódé nincs oly nagy, hogy két ember beleférne. Itt székel a postamester és a feleknek, kik hozzájönnek, csak kintről lehet átadni küldeményeiket.

Mindezzel nem törődünk. Az sem bántott, hogy podgyászunk hordására semmiféle szolgát nem kaptunk. Az egész állomáson alig láttunk két-három vasuti alkalmazottat. Mi azért örültünk a háromórai pauzának, mert azt gondol-

tuk, hogy legalább Medinában lesz mit enni. A korcsmáros elő is állt az étlappal, de nem restelte hozzátenni, hogy a vacsora esti hat órára készült és azóta melegítik. Akadt közöttünk mégis egy vállalkozó, a ki hozatott ilyen ételt. Az ő példája riasztott el bennünket, mert a mit hoztak, oly rossz volt, hogy nem tudta megenni. A korcsmáros persze spanyolul elmondta, hogy csak szamárhúst főznek és az étele tán azért nem izlik nekünk.

Ettől az étkezéstől is megfosztva, sonkát kértünk. Oly éhesek voltunk már, hogy nem sokat izleltük, hanem hevenyében megettük. Hát bizony sokan közülünk nagyon rosszul lettek és ezt a sonkát az egész portugáliai úton érezték. Az okát hamarosan megtudtuk. Szamársonka volt. Majd ásványvizet kértünk, mert a bor oly rossz volt, hogy nem lehetett meginni. Ezt sem kaptunk.

Végül teát rendeltünk, a mely szintén rossz volt, de legalább megihattuk. Így megint csak szőlőt és más gyümölcsneműeket kellett ennünk; pedig szegény gyomrunk már nagyon megkivánt volna egy darab húst.

Vagy másfél óra hiányzott még az elinduláshoz. Egyik-másik utas ezt az időt egy kis alvásra

kivánta felhasználni és leheveredett a vendéglő padjára. A lelketlen korcsmáros ezt nem tűrte, mert valószínűleg úgy gondolkozott, hogy a ki alszik, az nem unatkozik és így nem jut eszébe rendelni egyet-mást abból a ronda ételből és italból, a melyet az elcsigázott utasnak drága pénzért nyakába varr.

Az elkeseredés nőttön-nőtt. Betegek voltunk már mindannyian és nem tudott felvidítani a velünk utazó portugál szobrász biztatása sem. Azzal biztatott ez az ember, hogy Portugáliában máskép lesz minden. Ott meg fogjuk kapni azt, a mire joggal igényt tartunk: az ehető ételt, az iható italt és a tisztaságot. Ez a művész még a spanyol határon szállt vonatunkra és egyedül az ő szivélyessége segített ki legalább annyiban a bajból, hogy volt, a ki spanyolul beszélhetett az emberekkel. Nélküle ez az utazás még kellemetlenebb lett volna.

Unalmában egyik-másik utas szidni kezdte a költőket és írókat, a kik ezt az országot megénekelték, sőt volt olyan is, a ki azt mondta, hogy legszivesebben visszafordulna, mert azok után, a miket látott és átszenvedett, már nem kíváncsi semmire.

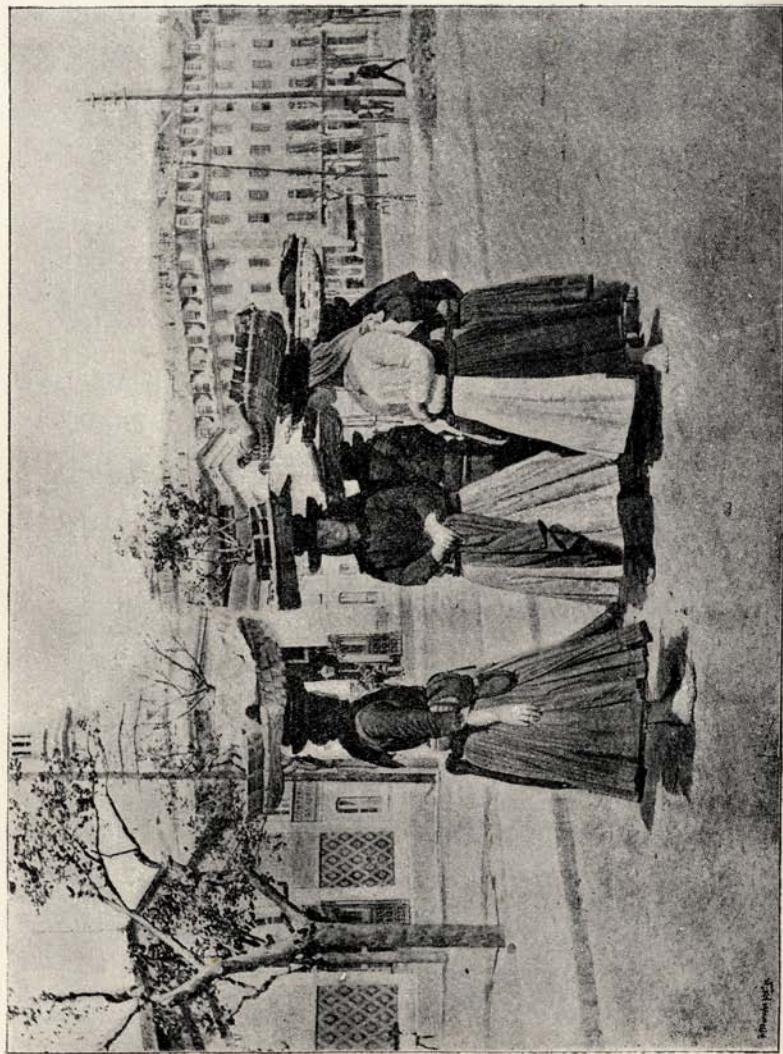

Portugál mosónék.

Végre ütött az elindulás órája. Ismét éhesen, szomjasan, fáradtan, az áldásos alvás hiányával, összetörődött testtel felszálltunk a vonatra. Persze megint több volt az utas, mint a hely és így zsúfolva, mint a heringek, folytattuk utunkat Portugália felé abban az édes reményben, hogy ott minden szebb, minden jobb, minden tökéletes lesz. Kimerültségünk oly nagyfokú volt már, hogy attól tartottunk, mikép e körülményt a továbbutazás meghiúsítja, ha szerencsésebb viszonyok nem lesznek.

Reggelre *Mirandába* értünk, hol ismételtén elpanaszoltuk egymásnak kimerültségünket. A látvány nem volt cseppet sem szép, a mint mindannyian kiszálltunk kocsijainkból s az álmatlanul töltött éjszakától összetörve, szinte gúnyosan hangzó jó reggelt kívántunk egymásnak. De minden keserűséget elfelejtettünk volna, ha valahogyan vízhez jutunk, hogy jól megmosakodhassunk. Sem a vonaton, sem az állomáson erre nem akadtunk és így meg kellett elégednünk a rossz kávéval, a mit reggelinek kaphattunk.

Az utazás folyt tovább. Egy-egy állomáson, a hol ki-kiszálltunk és kupénkba rendszeren csak akkor tértünk vissza, a mikor a vonat már induló

A lisszaboni varinák (halárusítónők).

félben volt, egymást biztattuk és kitartásra buzdítottuk: hisz már úgy sem tarthat sokáig az utazás.

Leginkább az boszantott, hogy semmiféle felvilágosítást nem tudtunk kapni. Az egyes vonalak alkalmazottai ugyanis csak addig ismerik a menetrendet, a meddig az ő vonaluk terjed. Így aztán sehol sem tudták megmondani, hogy mikor is leszünk a portugál határon és mikor ér a vonat Lisszabonba. Volt ugyan spanyol és portugál menetrendünk, de hiszen ennek hasznát nem vehettük. Ezek a spanyol és portugál hivatalos menetrendek tisztán csak arra valók, hogy igazolják a vasut létezését. Egyébre bizony nem használhatók. Hisz ezekben az országokban nem perczeket, hanem órákat, sőt fél és egész napokat késnek a vonatok. Így például *Brincolában* menetrend szerint 15 perczet kellett volna állnunk és a vonat csak öt-negyed óra múlva ment tovább. Avagy *Santa Olallában*, a hol egy percz a megállás, vagy húsz perczig vesztegeltünk. Itt ugyanis egy jókedvű spanyol az utasokat snapszszal kínálta és ebben a multságában úgy látszik nem akarták megzavarni.

Farsang Lisszabonban.

Editor responsável: Antonio José Martins

PUBLICAÇÕES

Responde-se em LIBERTÉ: da administração de A LANTANA, de Lisboa, e em todas as outras agências de subscrição, no Instituto Central de Notícias, Rua de S. Pedro, 100.

Não se publicam, sem o consentimento do Editor, artigos de opinião, artigos de crítica, artigos de polémica, ou apreciações de qualquer natureza, sem a indicação da autoria. Não se recebem, sem a indicação da autoria, artigos de crítica, ou apreciações de qualquer natureza, sem a indicação da autoria.

Redacção: Travessa da Trindade, 42, 2.º, Lisboa

Numero telefonico—688

A LANTANA

Director—Joaquim

CONGRESSO DE IN

Lettre à la poste—à la presse

Az egyik állomáson egyszerre csak szárnyra kap egy szenzációs hír. Egyik ujságíró társunk elmondja, hogy a német ujságírók még *Salamancában* sürgönyöztek a lisszaboni kollegáknak, hogy a portugál határról külön vonaton vigyenek Lisszabonig, mert különben kidúlunk mindannyian. Szóttük hát újból az aranyos terveket és elgondoltuk, mily jó lesz éjszakára már Lisszabonban lenni és meleg ágyunkban kipihentetni fáradt tagjainkat.

A kártyázás már nem érdekelt, a vidék, a mely most kissé szebb volt, nem tudott új életre kelteni; fásultan, unottan néztünk mindent és figyelmünk egyedül a távol sötétben csillámló

Officina de impressão: R. do Norte, 102 e 104, Lisboa.

ASSIGNATURAS

PREMIUM ACCANTADO—Lisboa: 1 real, 2000 réis—1 mesal
 2000 réis—3 meses, 5000 réis—1 anno, 10000 réis.
 Provisoria e illas adjacentes: 3 meses, 2000 réis—1 mesal,
 1000 réis—1 anno, 5000 réis.
 Africa Occidental e Oriental e Hespanha: 3 meses, 2000 réis—1 mesal,
 1000 réis—1 anno, 5000 réis.
 Nos outros territorios da minha possessão: 3 meses, 2000 réis—1 mesal,
 1000 réis.
 As praxas de administração do jornal, nos "pontos"
 das estações telegraphicas.
 Todas as communicações relativas a assignaturas devam
 ser acompanhadas d'uma quota com o respectivo anno.
 Administração: Trav. da Trindade, 10, 2.º, Lisboa

Bureau typographique — ESTABELECIMENTO

TERNA

DO CHAGAS

PRENSA DE 1898

étrangère, au Congrès de Lisbonne

reménysugárt kereste. Vajjon mit hoz a jövő, mikor jön már a portugál határ.

Végre *Villar Formosónál* megtartották a portugálok a vámvizsgálatot. Ez a negyedik volt, a melyen át kellett esnünk. Ugyancsak ember lehetett a talpán, a kinek sikerült valamit becsempésznie. Különben a portugál fiánczok nagyon udvariasan végezték hivatalos kötelességöket.

Tehát elértük volna a portugál határt. Keresztek a különvonatunkat, de biz ez nem volt láttható. Azzal vigasztaltak, hogy bizonyára valamelyik későbbi állomásnál fog várni; nem akarták épp ide a spanyol határra küldeni, a hol a vámvizsgálat elég munkát ad az embereknek.

Kerestünk enni valót, sőt valóságos csatát vívtunk egy darabka kenyérért. Semmi, semmi. Megint csak 20—30 ember tudott valamihez jutni, a többinek meg kellett elégednie a gyümölcsössel, a mit a pályaudvaron árulgattak. A portugál szobrász nem volt látható. Bizonyára restelte, hogy hazája vendégeket hi magához és nem törődik azzal, ha útközben éhen meg is halhatnak.

Leirhatlan elkeseredés fogott el mindannyiunkat, a melyet betetőzött még az, hogy este *Pampilhosaban* ismét nem volt elegendő étel és ital és az ismételt átszállásnál újból nem találtunk elegendő helyet újabbi vonatunkban. Persze a különvonat sehol sem volt.

A portugál vidék — a mint úgy futtában látható — bizony alig valamivel barátságosabb a spanyolnál. De a nép, az nyomorult, földhöz ragadt és itt még sokkal szegényebb tán, mint Spanyolországban. A földjét, ha teremne is valamit, nem műveli, mert a nyomor annyira megtörte, hogy munkához nincs elég ereje. A szegénység szinte lerí az egyes falvakról és az állomásokon lődörgő gyermekek és asszonyok nem szégyelnek koldulni az utasoktól. Ez a kis ország

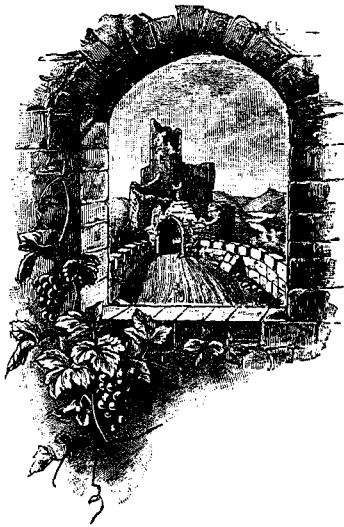
tudja, hogy mit csinál, a mikor nyugodtan viseli magát Szegénysége oly nagy, hogy bizony nagyon óvatosan szabad csak költekeznie.

Az úton minden összejátszott a mi boszantásunkra. A sokféle bajon kívül még az is végtelenül izgatott, hogy Spanyolországban és Portugáliában a vasut annyi tunelon halad át, a mennyit nem is lehet elgondolni. Vajjon honnan szedik ezt a sok alagutat, hisz nincsenek hegyek. Úgy látszik, az ő vasuti rendszerök a tunel-konstrukcióban kulminál.

Az utolsó éjszaka persze megint csak álmatlanul folyt le és keserves kínszenvedéseinket még az is növelte, hogy a nagy tolongásban egymástól elszakadtunk. Pampilhosától majdnem mindegyikünk új, idegen társaságba került és bármennyire csúnya az önzés, mégis örültünk annak, a mikor hallottuk, hogy az összes utasokat ugyanaz a rossz sors érte, mint bennünket. Mindenki el volt keseredve, mindenki kikelt a gyalázatos eljárás ellen és mindenki megfogadta, hogy életében utoljára van spanyol és portugál földön.

Elérkezett a második reggel is, de még mindig nem kaptunk tiszta felvilágosítást, hogy

hát meddig is tart még ez a kissé hosszúra
nyúló utazgatás! Kétnapi piszokkal és két álmat-
lan éjszaka után teljesen elfásulva, végre is reg-
gel 9 óra után értünk Lisszabonba. Ez az utazás
örökemlékezetű lesz. Ez volt életem legkinosabb
ötven órája!

LISSZABON

Lisszabon.

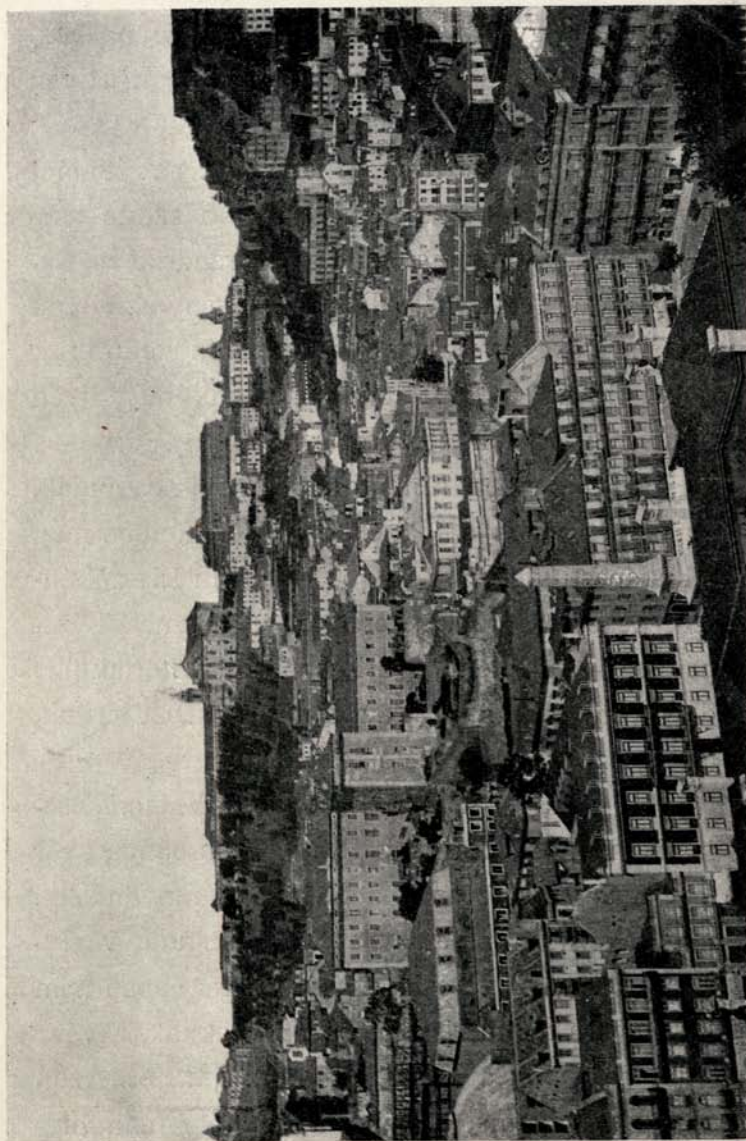
A portugálok dicső fővárosuk eredetét ősrégi időkből származtatják. A népmonda szerint ugyanis a mai Lisboa (Lisszabonnak portugál elnevezése) azon a helyen épült, a hol Ulysses társaival egy időre kénytelen volt kikötni. A város valóban *Elisea*, *Ulisea*, *Ulisipo*, *Olisipona*, *Olisipoa* és hasonló elnevezésekkel bírt, mielőtt végleg *Lisboa* névre keresztelték.

Tény az, hogy a XIII. és XIV. században fénykorát élte, a melynek azonban manapság már nem igen látni nyomát.

Rendkívül felcsigázott várakozással jöttünk és mi tagadás benne, a mit találtunk, nem elégitett ki. Bizonyára vannak érdekes jelenségek, különösen a nép életében megtekintésre és em-

lítésre méltó sajátosságok, de például a turista utazó nem fogja megtalálni a rendkívüli fáradsalmakkal egybekötött utazás ellenértékét.

A város a *Tejo* partján fekszik, és érdekessége abban áll, hogy körülbelül 100 méter magasságig emelkedő dombokon amfiteatrum-szerűen van elhelyezve. Ez a látvány mindenestre meglepően hat a szemlélőre, de azért ezzel még nem nyert kielégítést az a hiresztelés, hogy a világ legszebb városai sorrendjében Lisboa a negyedik helyet foglalja el. A város lakosainak száma mindössze 307.000 kerek számban. Ezt sem igen hinnők, ha a statisztikai adatok csalhatatlanságában nem kellene megbiznunk. Mert végigmenve Lisszabon utczáin, oly benyomást nyerünk, mintha valami elhanyagolt, legfeljebb 30—40 ezer lakossal bíró vidéki városkában volnánk. Utczái piszkosak, rendezetlenek és apró, kellemetlen kis kavicsokkal vannak kikövezve. Csatornázása a lehető legprimitivebb. Az utcára nyíló kloákák oly gyalázatos bűzt terjesztenek, különösen akkor, mikor a *Tejo* magas vízállása lefolyásukat hátráltatja, hogy szinte érthetetlen, mikép tudják a lakosok ezt állandóan eltűrni. És itt ismét bebizonyosodik az a régi arany-

Lisszabon.

igazság, hogy az emberi természet rendkívül hajlékony: mindenhez hozzá tud szokni. Évek hosszú során át nem akadt senki, a ki a várost, vagy ha már ez nem tehetette, hát az államot arra szoritotta volna, hogy ezen a szinte tartathatlannak gondolható állapoton rendszeres csatornázással segítsenek. Persze szegény az állam, tán még szegényebb a fővárosa; mindkettő örül, hogy él, hát mikép gondolhatnának még ilyen luxusszerű befektetésekre.

A közterekre sem gondoltak a lisszaboniak. Valóban csodás dolog, ebben a tekintetben még a budapesti viszonyok is jobbak. Van Lisszabonnak néhány apró kis terecskéje, melynek közepén egy-egy felette gyarló szobrot állítottak fel; de olyan teret, mint akár a mi Erzsébet-terünk, az egész városban nem lehet látni.

A portugál ember közönyös. Valami zseniális nemtörődömség jellemzi. Nem bánja, akár így, akár úgy folynak a dolgok és úgy látszik, mintha terhére volna az élet. Ez a hangulat végigvonul az egész városon és a portugál éppen nem felel meg a nálunk ismert operett-alaknak. Kivéve a pihenőnapot, a vásár- vagy ünnepnapot. Azon a napon ugyanis, a mikor a hét folyamán foly-

tatott henyélést kipiheni, akkor ünneplőt ölt magára, felrakja minden ékszerét és büszkén, többnyire lovagló-ostorral a kezében lépked végig az utcán.

Minél több lova és főleg minél több öszvére van a lisszaboni embernek, annál előkelőbb osztályhoz tartozik. A szegények pedig a lovagló-ostor mutogatásával akarnak imponálni. Legalább a sétája közben nézzék nagy úrnak. Ilyenkor előkelőnek érzi magát és ekkor van elemében.

A nő még a férfinál is tunyább. Egész héten ott látjuk dűnnyögni az ablakon, a hol bámul a messze levegőbe és maga sem tudja mit akar, vagy mit keres. Világért sem segitené férjét a munkában.

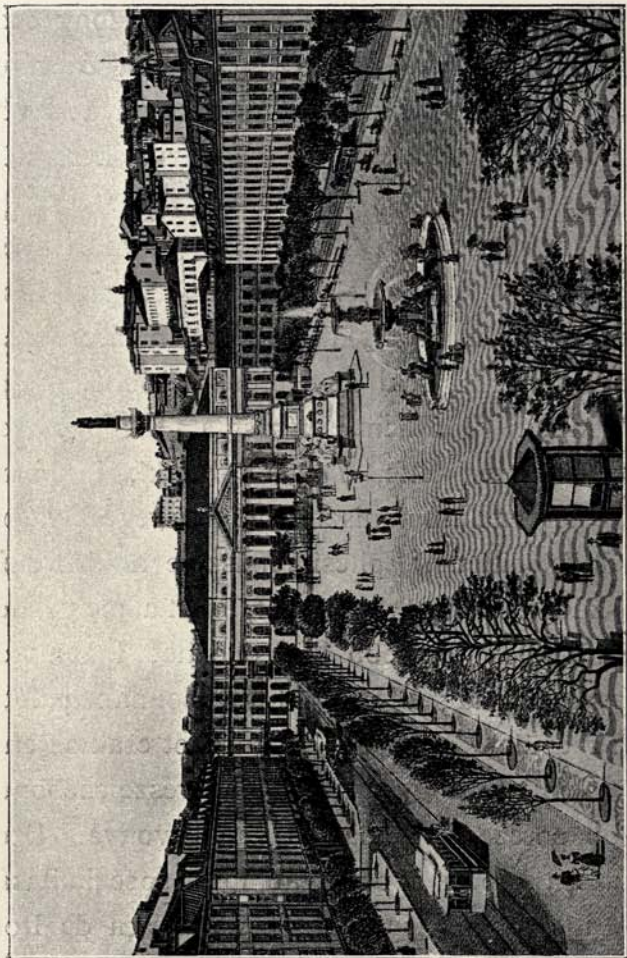
A háztartás körül is csak a legszükségesebbet végzi el hanyagul, kelletlenül. De vásárnap ő is víg, mert ilyenkor lelkiismerete nyugodt; hisz az Úr is azt rendelte, hogy ezen a napon ne dolgozzon, hanem csak mulasson.

Végig menve a városon, annak alsó részeiben meglehetősen élénk életet találunk. A Tejo partján élénk forgalom fejlődik, mert a hajók kirakodása sok munkát ad. Igen ám, csakhogy

ezt a munkát a lisszaboni ember csak ellenőrzi. Az elvégzését az úgynevezett *gallegokra* bizza, a kik Galicziából származtak ide és mintegy külön kasztot képeznek.

A lisszaboniak a gallegokhoz sorolják a targonczásokat, a vízfordókat és a kikötői munkásokat, szóval a nép azon osztálya ez, a mely a nehéz munkát elvégezi. A gallegok szorgalma és buzgósága teremti meg a kikötői forgalmat és menti meg a lisszaboniakat a végleges elszegényedéstől.

Az alsó város élénksége még egy másik külön kaszt mozgékonyaságától ered. Ezek a halat áruló lányok: a *varinák*. Szintén nem Lisszabonból származnak és maguk között élnek, mintegy elkülönítve a többiektől. A *varina* kora reggeltől késő estig, sokszor mezitláb, végigjárja az alsó város utcáit és folyton kiabálva kínálja halait. Mig ő a városban túladni iparkodik a portékáján, addig szülei és testvérei künn hánykolódnak egy rozoga bárkán és halászszák a víz adományait, hogy a varina a következő napokra ismét kapjon anyagot az eladásra. Nehéz, nyomorúságos ez a kereset, de legalább becsületes munka árán jutnak hozzá.

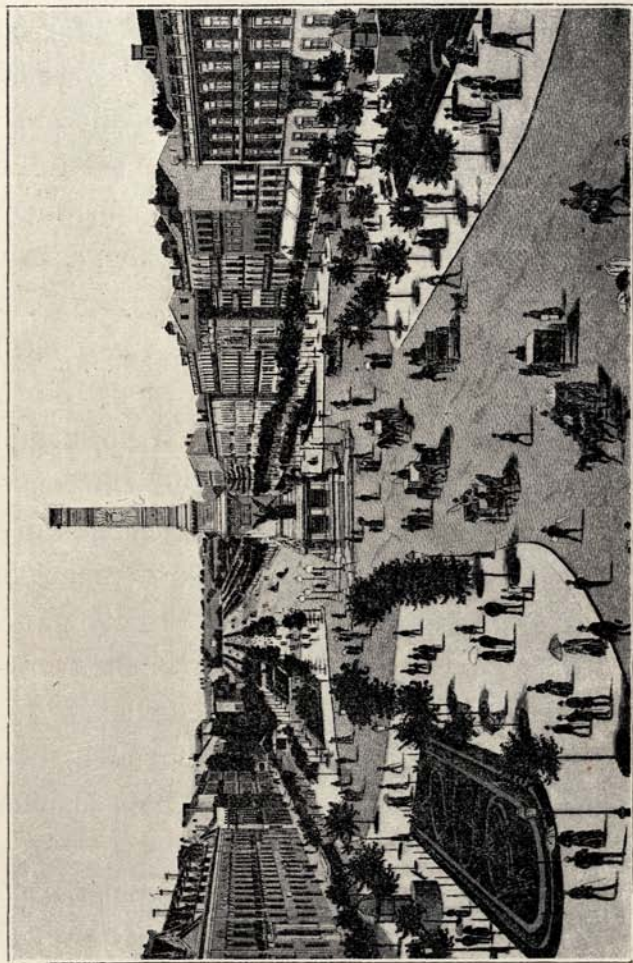
Lisszabon : IV. Pedro tere a nagy színházzal.

Azért a *gallego* és a *varina* mindig jókedvű, a kényelmes, tunya lisszaboni meg többnyire elkeseredett és ha dudál, hát bizony csak szomorúan, egykedvűen dudál. Az alsó város élénkségét még a lóvasut, jobban mondva öszvérvasut emeli, mely öszvérektől húzva keresztül-kasul szeli az egész alsó várost.

Az egyik gözsiklón felmegyünk a felső városba és nyomban előttünk van az igazi Lisszabon. Egy unalmas, kihalt, néptelen város, mely sem nem szép, sem nem érdekes többé.

Mikor 1755-ben a várost a földrengés teljesen tönkre tette, *Pombal* márki, I. József király teljhatalmú minisztereinöke, az egész várost újból felépíttette. Építési rendszere a kisméretű és szűk házakban kulminált, mint a melyekben a földrengés kevesebb kárt okozhat. Innen van, hogy manapság alig van Lisszabonnak palotaszzerű épülete és az egyhangúságot csak az enyhíti némileg, hogy a házak nagyrésze szebbnél-szebb porcellán téglákkal van bevonva. Ezek gyártása képezi a portugál ipar specialitását.

Lisszabon legszebb tere a *Praça de Dom Pedro IV.*, melyen a legnagyobb színházat is építették, és egyik legszebb útvonala az *Avenida*

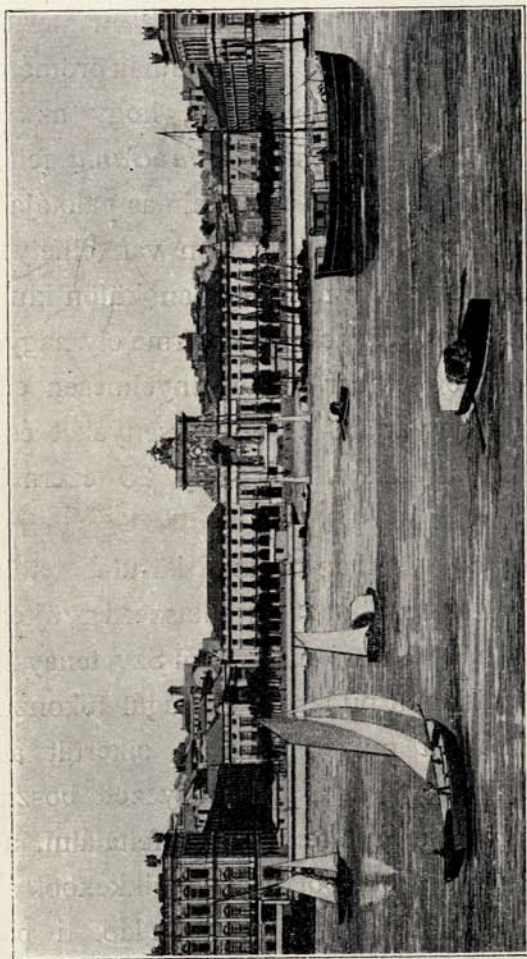

Lisszabon : Az Avenida da liberdade (szabadság-út).

da Liberdade, melyet nem csekély nagyzolással lisszaboni Champs Elysées-knek is neveznek a benszülöttek. E kettő mintegy a középén fekszik az alsó és felső város között. Ezek közvetlen közelében, a *Portas de Santo Antao*-utczában, mely nevét még a régi időkből megtartotta, épült a földrajzi társaság fényes palotája, melyben az ötödik nemzetközi hírlapírói kongresszus üléseit tartotta.

A földrajzi társaság *Luciano Cordeiro* élénk agitálása folytán alakult meg még 1875-ben. I. József király ideje óta ugyanis a portugálok érdeklődése a tudományos kutatások iránt mind alább hagyott, úgy, hogy néhány tengerésztiszt kivételével alig akadt ember, a ki a régi idők nagy felfedezéseiről tudomással birt volna és így a portugáloknak ez irányban kifejtett érdekes működését nem is méltatták kellőkép. *Luciano Cordeiro* ismét új életet hozott a tudományos vizsgálódások terére és az általa alapított társaság nemcsak hogy méltóan versenyez a tudományos akadémiával, hanem populáris előadások rendezésével hathatós érdeklődést tud kelteni a nép legszélesebb körében is.

1897-ben a társaság barátainak száma oly

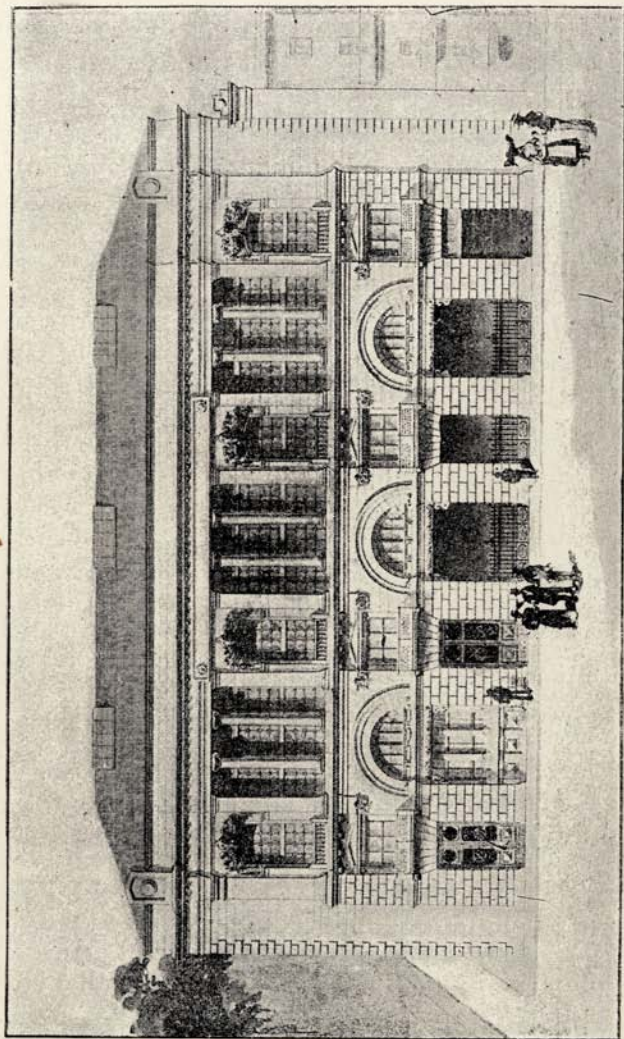
Lisszabon : A Commercio-tér.

tetemesen növekedett, hogy kétmillió frank költségen új palota építését vitték keresztül, a melyben ez év május havában megtartották a Vasco da Gama-ünnepélyeket annak örömére, hogy immár négyszáz éve annak, hogy az Indiába vezető tengeri utat *Vasco da Gama* felfedezte.

A földrajzi társaság hatalmas palotája három emeletre terjed. Helyiségeiben van elhelyezve a százezreket érő muzeum. Van külön klubterme és társalgója. Tanácskozási terme oly nagy, hogy 1500—2000 ember benne kényelmesen elfér. Itt szokták megtartani a hangversenyeket és bálakat. És van könyvtára, mely 25 ezernél több kötetet számlál.

A múzeumban kutató körutat tettünk és tényleg felfedeztük azt a mintaszerű gyűjteményt, melyet magyar ipari czikkekből Szvetenay Miklós, a megboldogult budapesti portugál főkonzul adományozott a múzeumnak és sikerült a többi államokkal egy rakáson elhelyezett boszniai és hercegovinai gyűjteményt is feltalálni, a mely ethnografiai táblákból és iparczikkekből áll. Ezt Birnbaum Imre, a jelenlegi budapesti portugál konzul adományozta.

A társaság évkönyvében nagy keresgélés

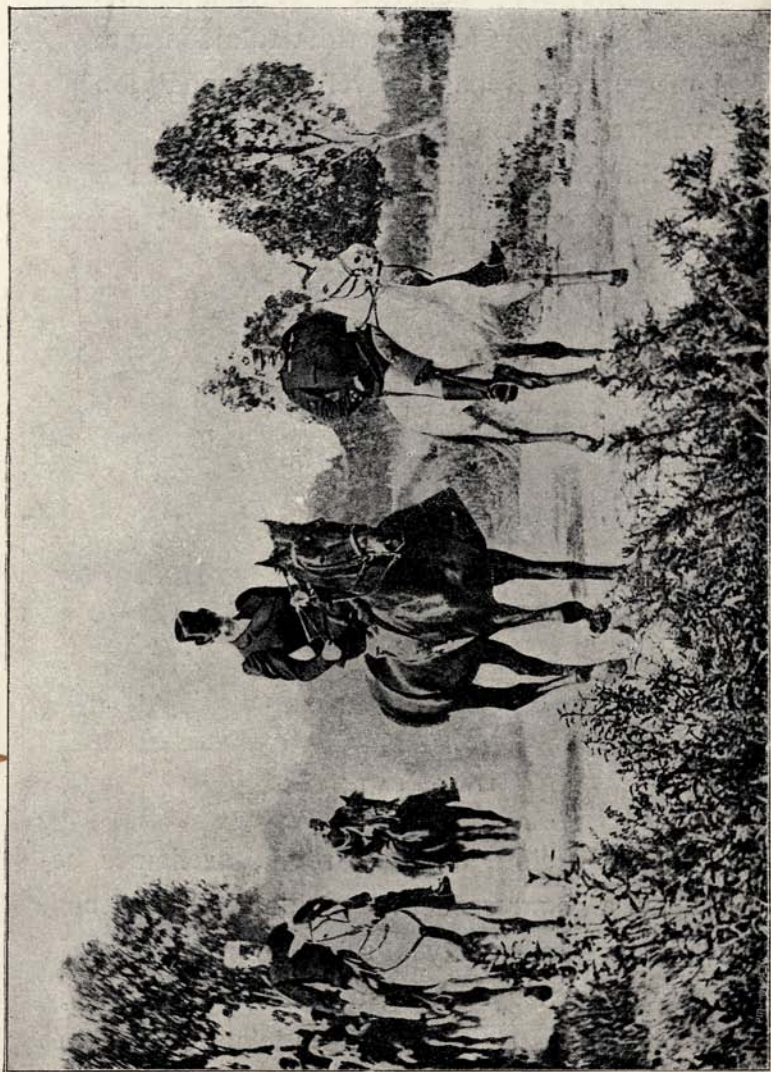

Lisszabon : A portugal földrajzi társaság.

után megláttuk, hogy ezt a két remek gyűjteményt a bécsi nagykövet ajándéka czímén említik. Bizony kár volt a magyaroknak ennyi szellemi és anyagi áldozatot hozni, hogy azután az osztrákok érdemének számítsák be és még csak ki se írják a gyűjtemény fölé, hogy a cikkek Magyarországból valók. Hisz ezzel csak a szemlélőnek tennének szolgálatot.

A földrajzi társaság nagy termében folyt le az ujságirói kongresszus. A megnyitó-ünnepély — melyet 1898. szeptember 26-án délután négy órakor tartottak meg — impozáns lefolyású volt. Eljött az egész portugál tudományos világ és míg a földszintet többnyire férfiak foglalták el, — kivéve a kongresszus nőtagjait, kik szintén itt helyezkedtek el — addig a karzaton gyönyörű hölgykoszorú nézte figyelemmel a történendőket.

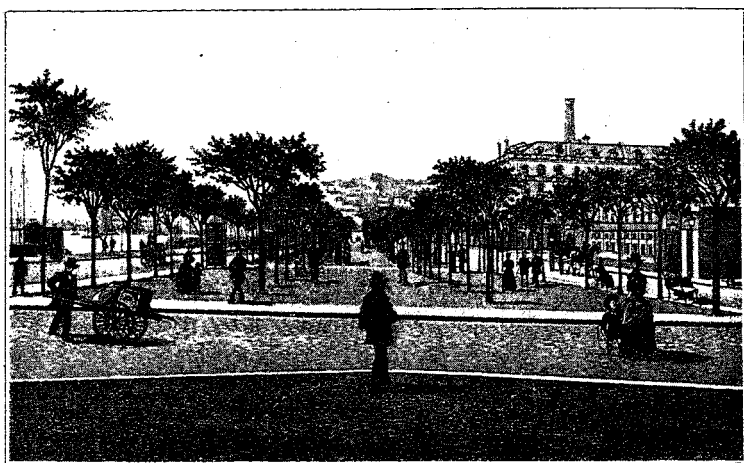
A teremben ezernél többen voltak és mikor Dom Carlos király a királynővel megjelent, élénk üdvözléssel fogadták. Minden szem a királynéra fordult, kinek bájos megjelenése egy csapásra megnyert mindenkit. Nálánál szebb nőt elképzelni nem lehet. Gyönyörű termete, szabályos arcvonásai és lekötelező, szinte előzékeny mo-

Lisszabon : A portugál királyi pár.

dora igazi uralkodónőnek predesztinálják. Ő a polgári életben is feltűnne ritka tulajdonságaival, a melyek a korona díszével csak annál jobban érvényre jutnak.

Singer elnök kissé hosszadalmas felszólalása után, melyben a kongresszus hódolatát fejezte

Lisszabon : A Tejo partja.

ki a király előtt, a király rövid, szellemes beszéddel a kongresszust megnyitotta. Beszédében, melynek minden egyes szavát korrekt francia kiejtéssel keményen hangsúlyozta, kifejtette, hogy az orvos a testet, az újságíró a lelket és az elmét gyógyítja

Lisszabon : A portugál királyi pár gyermekei.

Az udvar és az udvari méltóságok felvonulása meglehetősen egyszerű volt. Négyesfogaton jöttek ugyan, de a lovak annyira soványak voltak, hogy gebéknek is beillettek volna. Az utca népe pedig bizony nem igen lelkesedett. Nálunk, ha a király inkognitó érkezik, még akkor is többen várják és jobban éljenzik. A portugál ember rajong az anarkizmusért, mert azt hiszi, hogy ha ez polgárjogot nyer, még azt a keveset sem kell dolgoznia, a mit eddig végez és a mellett tejben-vajban fog fürdeni. Így azután természetesen nem rajong az udvarért és a koronás főért, sőt minden rossznak indító okát benne keresi.

A földrajzi társaság előtt egy díszszázad matróz katona volt felállítva a zenekarával, mely folyton a portugál himnuszt játszotta. Bent a terem karzatán pedig czivilzenekar szalondarabok előadásával mulattatta addig a közönséget, míg az udvar megjelent és húzta a portugál himnuszt az udvar érkezésekor és távozásakor. Úgy elnéztük a czivil zenészek arczát és szinte magyarul szerettük volna megszólítani, annyira hasonlítottak a mi cigányszenészeinkhez.

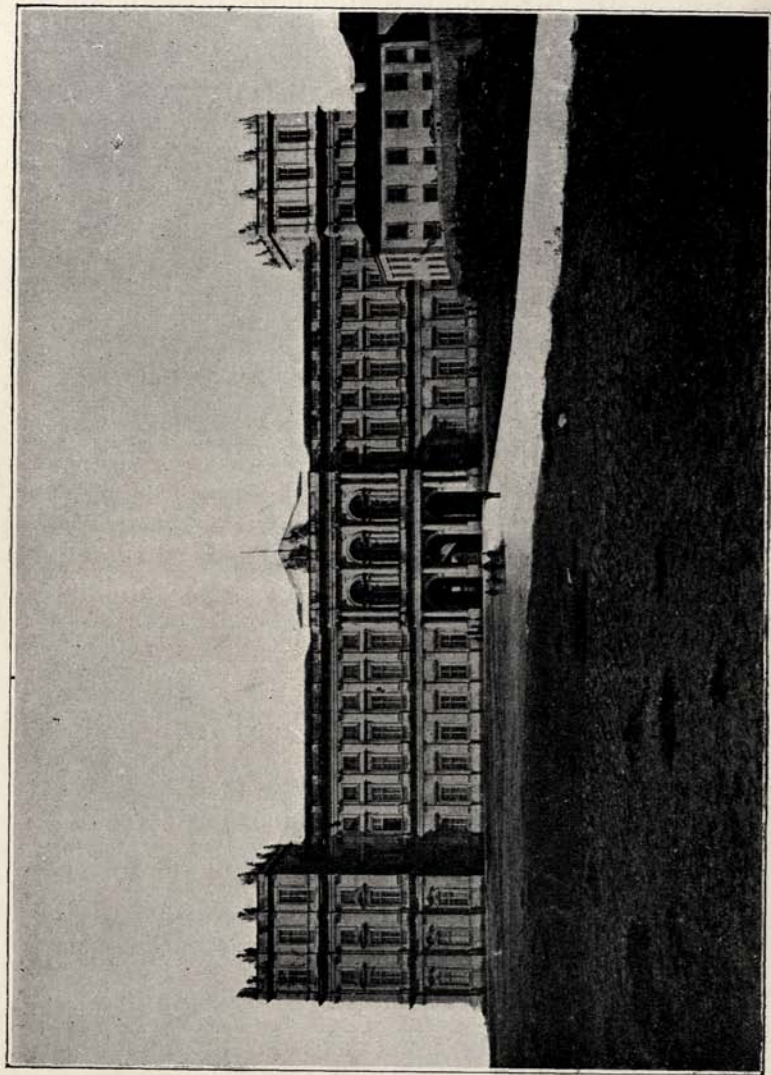
Dom Alfonso, a király fivére, Singer elnök

lemmel hallgatták a tanácskozásokat, melyekben sokan közülök résztvettek.

Érdekes volt az elnöki emelvény, melyen a különböző nemzetek sorából választott elnökök elhelyezkedtek. Közülök mindig felváltva valamelyik vezette a tanácskozásokat. A magyarok köréből nem választottak elnököt, mert kevesen voltak. Az osztrákok részéről Singer volt a megbizott, ő képviselte a magyar érdekeket is az elnökségben; a francziák *Claretiet* küldték az elnöki székbe, a ki a kongresszus zárulásán lelkesítő szép beszédben fejtegette az ujságírói kongresszus eddigi vívmányait, különösen hangsúlyozva a lisszaboni ülésének nagy horderejét.

Tényleg oly kérdések kerültek tárgyalásra, a melyek sürgős elintézését várnak és a melyek alapos megvitatása felette kívánatos volt.

A nagy horderejű kérdések egész tömege foglalkoztatta ezt a kongresszust. Többi között a politikai czikkek utánnyomásának jogáról, az ujságok és munkatársaik között felmerülő eltérésekben ítélkező bíróságról, a szellemi tulajdonjogról, a hírlapírók neveléséről és annak elhárításáról, hogy idegen elemek ne toladhassanak

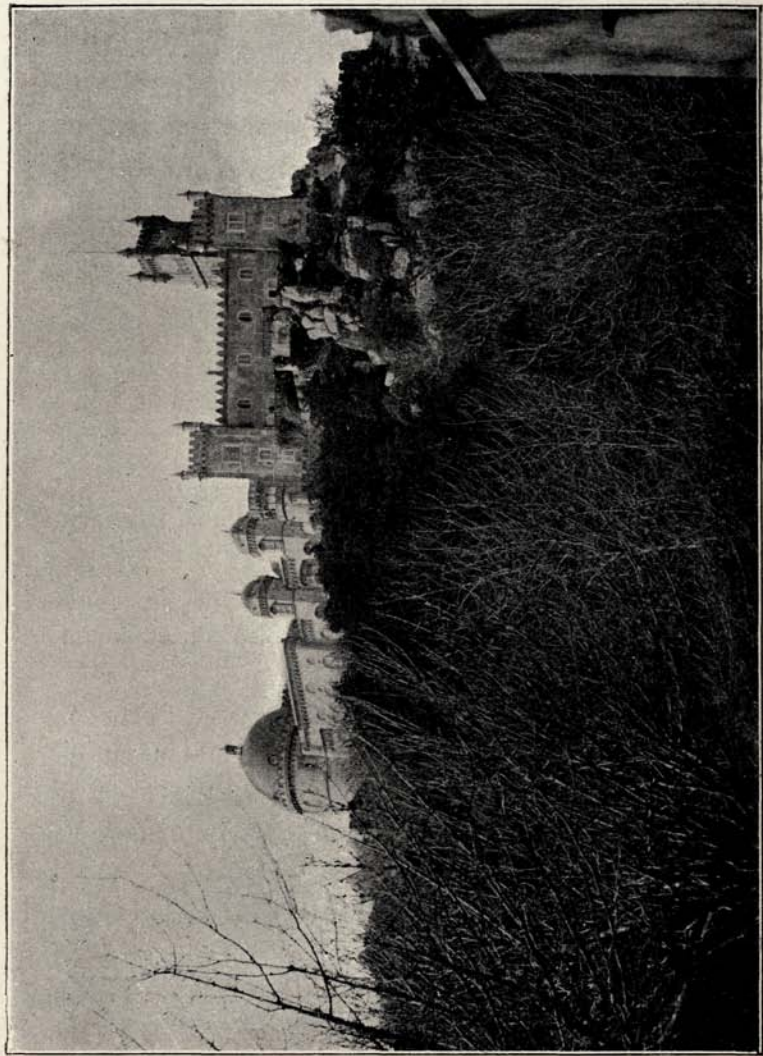

Lisszabon : Ajuda királyi kastély.

közéjük, a telegráfról és a postáról folyt a diskusszió. Végül a portugál hírlapírók oly értelmű előterjesztést tettek, hogy a kongresszus intézkedjék az iránt, hogy minden újságíró szabadon nyilváníthassa gondolatait és hogy a hírlapírás terén elkövetett esetleges túlkapásért az újságíróknak teljes amnesztia adassék, ha netán elítéltek volna.

A kongresszuson a francziák domináltak. A mi természetes dolog. Hisz nemcsak az van előnyükre, hogy a központi iroda Párisban székel, hanem az ő nyelvükön folyt a tanácskozás és ők képezték a tagoknak majdnem felét. És így ámbár meg volt engedve, hogy kiki hazája nyelvén beszélhet, de ha azt kívánta, hogy szélesebb körben meg is értsék, annak bizony franczia nyelven kellett felszólalnia. De másrészt a francziák elhozták legjelesbjeiket. Clarétie mellett ott láttuk *Albert Bataillet* is, a Zola-pör egyik kitünő előharczosát, a ki naponkint hosszabb beszéddel résztvett a tárgyalásokban és többi között az újságírók neveléséről ő indította meg az eszmecserét.

A francziák eme fölényük tudatában kissé erőszakoskodtak is. "A magyar újságírók ugyanis szorgalmasan eljárógattak az ülésekre és külö-

Lisszabon : A királyi vár Cintróban.

nösen a német és osztrák ujságírókkal meg-
egyeztek abban, hogy pártolni fogják az általuk
benyújtandó javaslatot, melynek értelmében a
kongresszus örömmel üdvözli a világbéke érde-
kében megindított újabb mozgalmat. Az előter-
jesztés szó szerint eredetiben így hangzott:

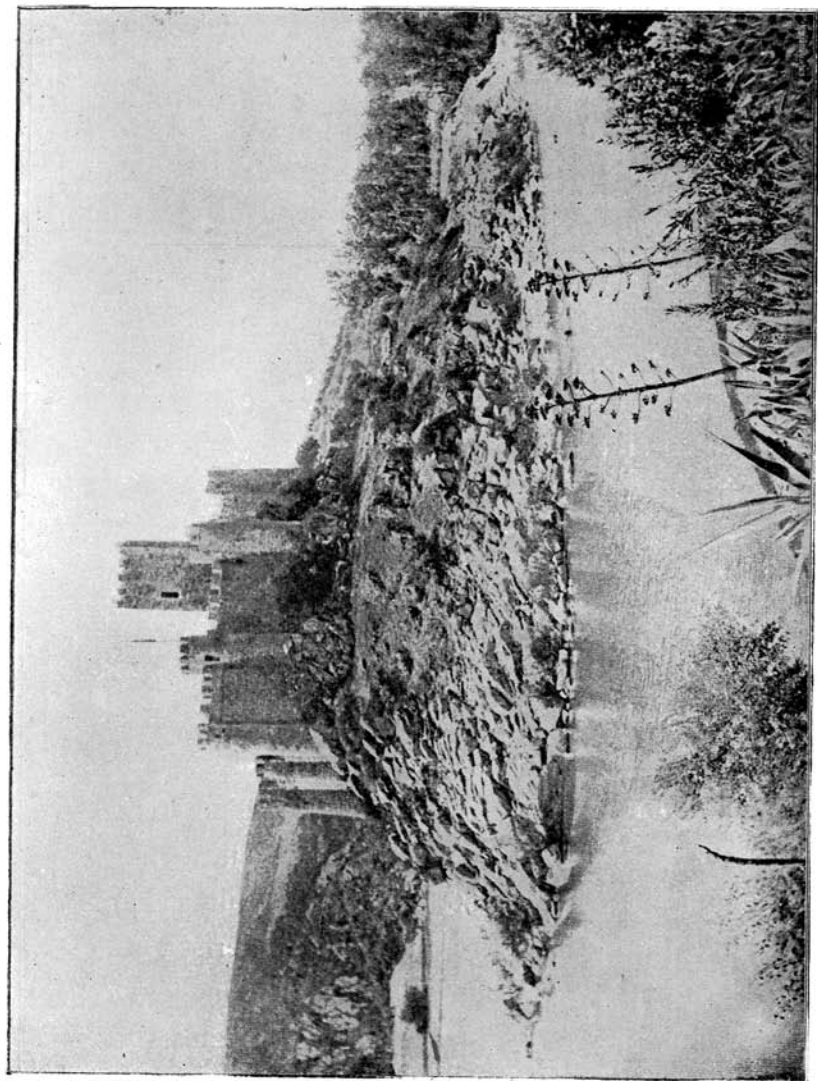
Les soussignés, membres du Congrès international
de la Presse sont convaincus de la haute importance
de l'article de nos statuts defendant de traiter les ques-
tions politiques. Cette defence ne peut à notre avis
toucher les questions du jour, qui dépassent de loin la
politique quotidienne et qui peuvent même laisser des
traces durables dans l'histoire de l'humanité.

Le journalisme n'est pas seulement la Chronique
des faits, mais il touche quelques fois ces faits eux
mêmes et combat avec la force de la parole pour la
civilisation et pour le progrès du bien de l'humanité
entière.

Le Congrès international de la Presse ne peut donc
pas rester indifférent et passer à l'ordre du jour sur une
énonciation faite inopinément en très haut lieu qui est
de nature à réaliser l'idéal rêvé de toute l'humanité:
la paix universelle.

Nous soumettons donc au Congrès la proposition
suivante :

Le Congrès international de la Presse est profon-
dément animé de l'idée du désarmement général salué

Lisszabon : Az almerol kastély.

trés respectueusement l'auteur couronné de cette idée élevée et le proclame comme son devoir, de combattre par tous les moyens dont il dispose pour la réalisation de cette idée.

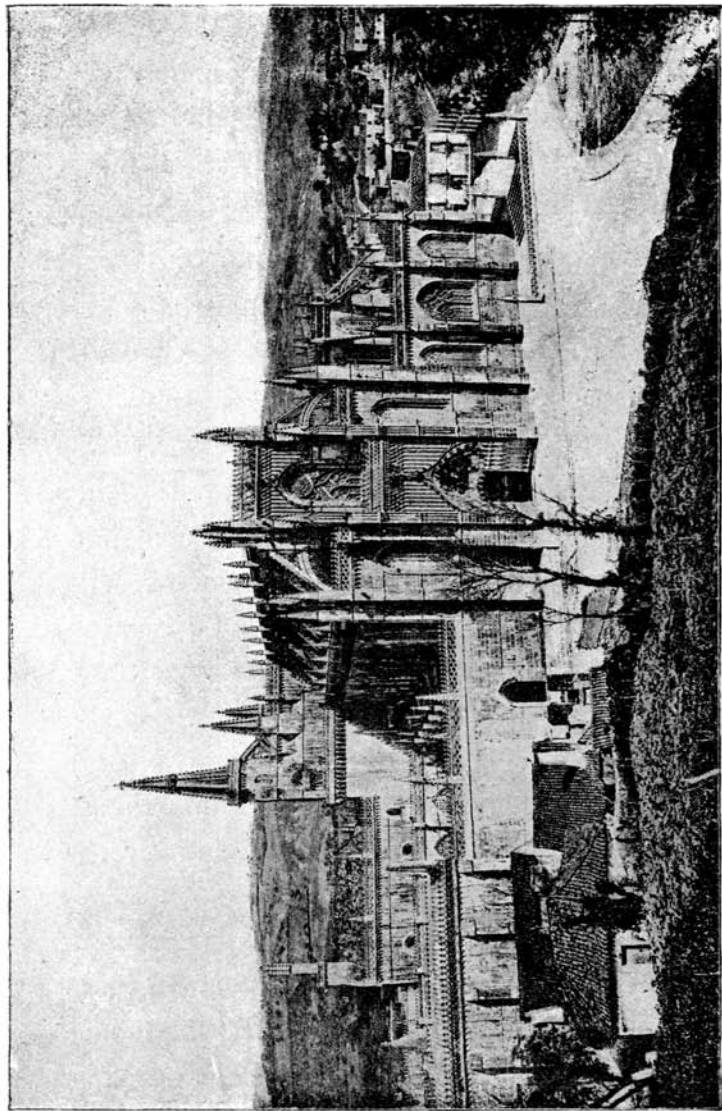
[A nemzetközi ujságíró-kongresszus alulirott tagjai át vannak hatva alapszabályaink azon szakaszának nagy jelentőségétől, mely a politikai kérdések tárgyalását megtiltja.

Ezen tilalom azonban nem érintheti azon napi kérdéseket, a melyek messze eltérnek a napi politikától és melyek állandó nyomot hagynak az emberiség történetében.

Az ujságírás nemcsak egyedül az események krónikája, hanem egyszer-másszor ezen eseményeket ő maga előmozdítja és a szó hatalmával küzd a civilizációért és az egész emberiség jólétéért.

Az ujságírók nemzetközi kongresszusa nem maradhat érzéketlen és nem térhet át a napi-rendre azon meglepő kijelentés felett, a mely a legmagasabb helyről hirdetve, alkalmas arra, hogy megvalósítsa az egész emberiség által régén óhajtott ideális állapotot: a világbékét.

Mi tehát a következő előterjesztést tesszük e kongresszushoz:

Lisszabon : A Batalha-kolostor.

Az ujságírók nemzetközi kongresszusa őszintén üdvözli az általános lefegyverzésre irányuló eszmét és a magasztos eszme koronás hirdetője előtt tiszteletteljes hódolatának ad kifejezést; végül kötelességének nyilvánítja minden rendelkezésére álló eszközzel ezen eszme megvalósítását előmozdítani.]

A mikor ez az indítvány köztudomásúvá lett, a francziák óriási agitációt kezdtek kifejteni a tagok körében és főleg az elnökséget szoritották azon a czímen, hogy nem helyén való, ha megengedik, hogy a kongresszus politikai kérdésekbe beleártsa magát. Persze a mióta a francziák megtudták, hogy a megtartandó világbéke-kongresszuson Elzász-Lothringia nem fog szóba kerülni, nem akarnak erről a dologról tudni. Azzal fenyegették az elnökséget, hogy közülök mindegyik fel fog szólalni és keményen fogják ellenezni az indítvány tárgyalásra való kitűzését, végül pedig minden erejükből annak elvetésén fognak dolgozni.

Az elnökség erre Singer elnököt kérte fel, hogy a magyarokkal tárgyaljon indítványuk visszavonása iránt. Persze mi nem engedtünk hamarosan és két napon át meglehetősen izgatott hangu-

lat uralkodott mindenfelé. Végre is kénytelenek voltunk engedni, mivel Singer úr az elnökség nevében kijelentette, hogy abban a pillanatban, a mint indítványunkat szóba hozzuk, az egész elnökség korporative elhagyja az emelvényt. Nos ennyire nem akartuk vinni a dolgot és így inkább

Lisszabon : A Carlos királyi színház.

visszavontunk egy oly indítványt, mely az egész emberiség érdekében volt hivatva meritorikus határozatot provokálni.

Az eszme megpendítése egymagában is meg fogja hozni a kívánatos eredményt.

A kongresszisták tiszteletére fogadás volt

JORNAL SALOIO

ADMINISTRAÇÃO
Rua da Camara, 38 — CINTRA

ASSIGNATURAS: Anos ou parte de 30 annos, 600 reis

Na respectiva entrega: 20 reis a dita

No tempo de jornal: 40 reis a haba

Permanencia, preto convencional

Gerente, ABELIO CARDOZO

REDAÇÃO
Rua da Camara, 38.— CINTRA

Director, ANTONIO DA CUNHA

Secretario da Redaccao, JOAQUIM CUNHA

TYPOGRAPHIA E PAPELARIA
A CAMELIA
TAVARES & C.
L. da Misericordia, 12 — Cintra
Editor, ANTONIO A. R. DA CUNHA
CINTRA

az udvarnál. Erre az alkalomra Mária Pia az anyakirályné átengedte *Ajuda* kastélyát, mert I. Károly király Necessida kastélya nem elég terjedelmes és alkalmas nagyobb szerű fogadásokra.

Az udvarnál rendezett fogadás alkalmából a királyné főleg a magyarokat tüntette ki. Hosszasan beszélt a magyar ujságírók küldöttségével és ismételten kifejezte a feletti örömét, hogy a magyarok is eljöttek portugál földre a viszonyokat megismerni. Elmondta, hogy két évvel ezelőtt inkognitóban töltött két napot Budapesten és ekkor megkedvelte és megszerette a magyar fővárost. Élénk sajnálkozásának adott kifejezést a felett, hogy hosszabb időt nem tölthetett a mi körünkben és felkért, hogy honfitársainkkal tudassuk, hogy sohase fogja elfelejteni a Magyarországon eltöltött kedves napokat. A magyar küldöttség két hölgytagjának pedig

kegyesen megjegyezte a királyné, hogy látta őket a kongresszus megnyitó-ünnepélyén és kívánja nekik, hogy jól érezzék magukat portugál földön, miként ő otthonosan érezte magát magyar földön.

Meg kell jegyeznem, hogy a magyarok eme

Lisszabon: Necessida királyi palota.

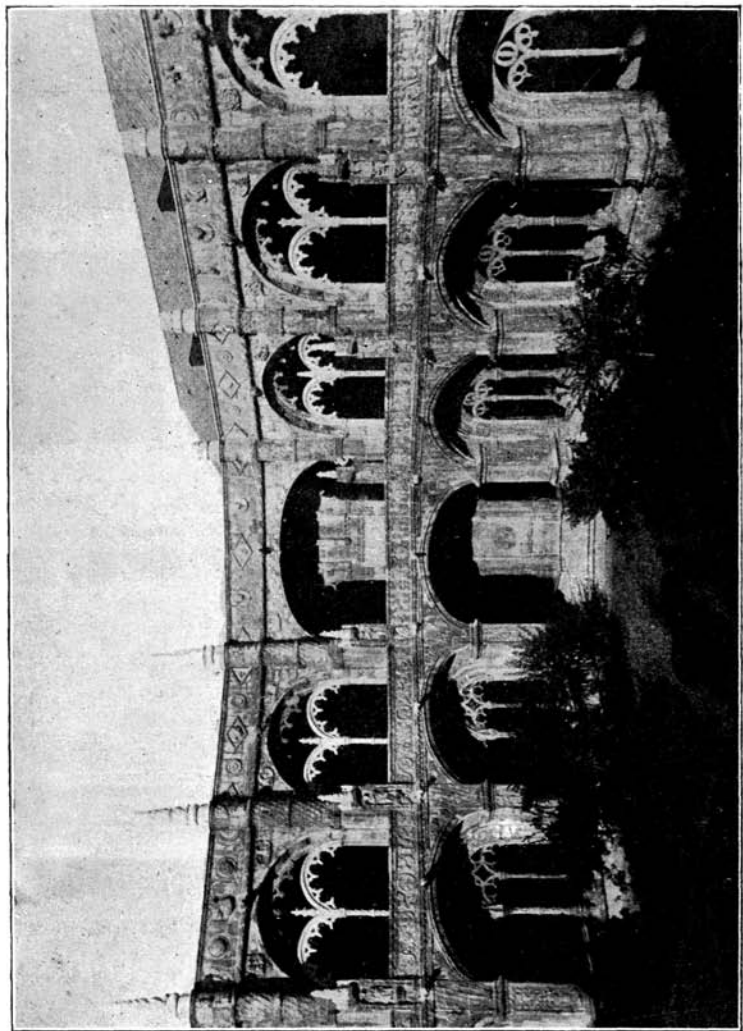
ritka kitüntetése a többi nemzetek küldöttei sorában élénk feltűnést keltett és csakhamar megtalálták a dolog nyitját. A portugál királyi ház ugyanis leányágon rokon a magyar királyi házzal és a királyné nővére az orleansi hercegnek, a ki feleségül vette *József főherceg* leányát.

A királyné a küldöttség minden egyes tagjának kegyesen kézcsókra nyújtotta kezét, a király pedig kezét szoritott velök.

A lisszaboni keserű napokat és az utazás roppant fáradalmaait a királyné bájos egyénisége teljesen elfeledtette velünk. Benne egy rendkívüli nőt, a szó legnemesebb értelmében vett uralkodónőt tanultunk megismerni.

Ajuda kastély kaszárnyaszerű nagy épület, mely kis dombon van elhelyezve, de a melynek környéke annyira sivár, szegényes, piszkos és gondozatlan, hogy cseppet sem hat imponálólágg. A királyi kastély közvetlen közelében összedülő viskókat látunk, melyekből szegény rongyos nép nézi a szegényes felvonulást a királyi fogadtatáshoz. Érdekes volt a fogatok sorában az érsek és a polgármester felvonulása, a kiknek kocsiját öszvérek húzták.

Hiába, nem szabad elfelednünk, hogy Lisszabon Portugália fővárosa. Portugália pedig szegény, nagyon szegény állam. Lakosainak száma az 1896-iki hiteles adatok szerint mindössze 5,049.729, Madeirát és az Azori szigeteket beleértve. Összes bevétele 55·11 millió milreis, összes kiadása pedig 55·03 millió milreis (egy

Lisszabon : A belemi kolostor udvara.

milreis = 1 frt 70 kr.) Szegénysége mindenfelé nyilvánul és így a szegény állam fővárosa is csak szegény lehet. Más világ járta a XV. és XVI. században, a mikor a felfedezések terén elől járt Portugália. Akkor nemcsak hőstettekben, hanem javakban is gazdag volt. És akkor élt az örökké halhatatlan *Camoës*, kinek *Os*

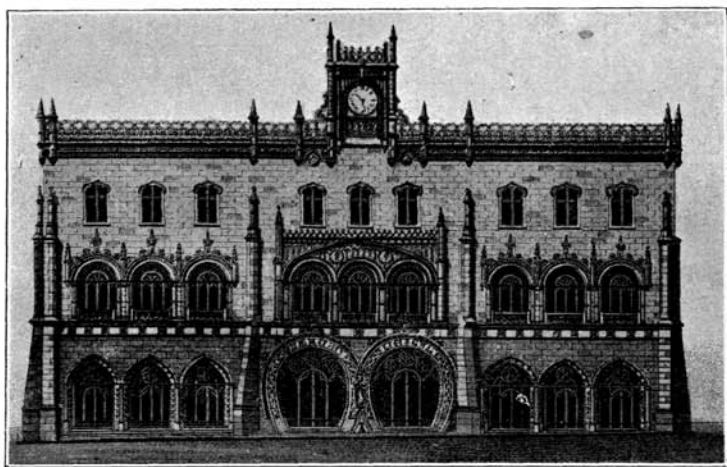

Lisszabon : Belem-kolostor tornya.

Lusiados (a portugálok véghezvitt hőstettei) költeménye 30 évi fáradságos munka eredményeként 1572-ben látott először napvilágot. Azóta lefordították a világ minden nyelvére; mi magyarok Greguss Gyula kitűnő fordításában birjuk.

De a portugálok nem lelkesednek többé a régi dicsőségen, nem akarnak újabb babérokat

aratni és a nemtörődömség szinte zseniális tökélyre emelkedett náluk. Ezt pedig első sorban az állam sinyli. *Goa, Diu és Damao* gyarmatok Indiában, *Macao* Kinában, a kis Szunda szigetek közül *Timor és Kambing, a zöldfoki szigetek, Portugál Guinea, Szt.-Thomé, Principe,*

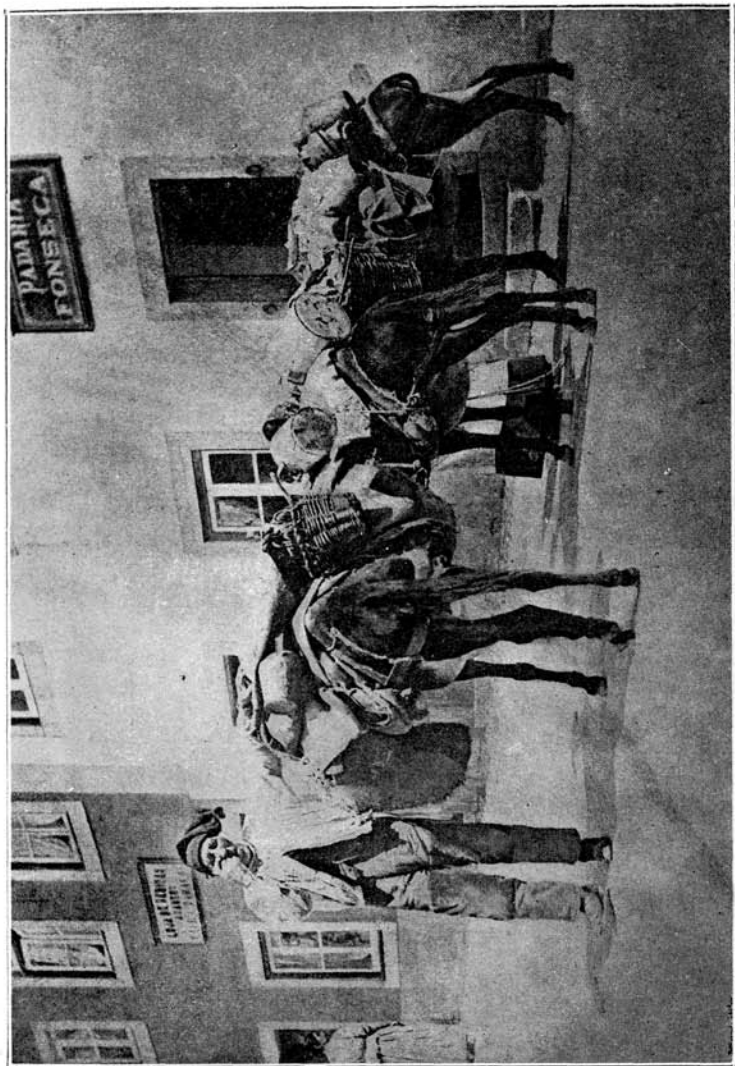
Lisszabon : Az új indóház.

Angola és Mozambique gyarmatok nem tudnak elegendő erőt lüktetni az anyaországba, hogy a dekadenciát feltartóztassák.

Portugália katonasága szegénységéhez képest alig éri el a 36 ezer főt a békeállományban. A harczállomány 4000 tisztból, 150.000 katoná-

ból és 23.000 lóból áll ugyan és ki van mondva, hogy akkor majd 264 ágyújoknak is kell lenniök; de azt hiszem, az államügyek bölcs intézőinek lesz rá gondjuk, hogy erre ne kerüljön a sor, mert akkor nem sokáig birná Portugália kisdud napjait tovább tengetni. Portugália szegénységét legjobban megítélhetjük, hogy ha az 1890-iki termelési statisztikát megtekintjük. Itt következőt találjuk. Portugáliában termelt búza 2·9, tengeri 5·6, rozs 1 8, árpa 0·6, zab 0·4, bor hárommillió hektoliter, földjének 22·4⁰/₀ szántóföld és kert, 2·2⁰/₀ szőlő, 26·7⁰/₀ rét és legelő, 2·9⁰/₀ erdő; az egész területnek pedig 46⁰/₀, mondd negyvenhat százaléka terméketlen. Állattenyésztése minimális, bányászata alig érdemel említést, ipara pedig úgyszólván nincsen. A gyarmatok termékenysége bármily nagy, nem tudják pótolni az anyaország mérhetlen terméketlenségét. Így nagyon természetes, hogy a lakosság kedvét veszti és elcsüggedve várja az új jövedelmi forrásokat, melyek részére a nyugodt megélhetést biztosítanák.

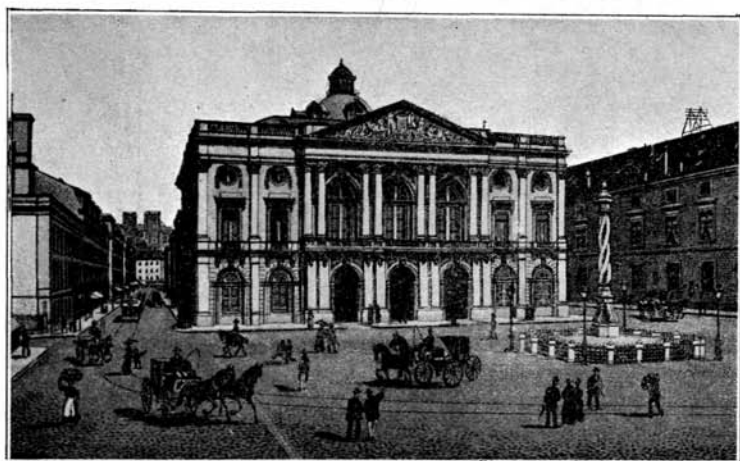
A királyi fogadtatás után megtekintettük a közelben fekvő Belem-kolostort. Ez azon a helyen épült, a hol 1497. évi július hó 8-án Vasco da

Lissabon : A tejárusító.

Gama az utolsó éjszakát töltötte, mielőtt felfedező útjára indult. És itt fogadta I. Emanuelo király, mikor 1498-ban Kelet-Indiából visszatért.

A király a szent szűznek tett fogadalmát még ugyanazon évben beváltotta és az indiai út felfedezésének öröme a belemi kolostor

Lisszabon : A városház.

alapkövét lerakta. A kolostor és a mellette levő templom gyönyörű góthikus stílusban épült és egyik látványossága Lisszabonnak.

A mikor 1834-ben Portugáliából a szerzeteseket kitiltották, ebből a kolostorból árva gyermekek részére csináltak menházat. Most 700—800

gyermek részesül gondos nevelésben és az állam hajlamuk szerint iparost, tudóst, avagy művészt nevel belőlök és támogatja mindaddig, a míg saját lábukon tudnak megállani. Az árvaház igazgatója igen intelligens úri ember, a ki egyike

Lisszabon : Az arzenál.

azon keveseknek Portugáliában, kik folyékonyan beszélik a francia nyelvet.

Lisszabon utczáin végigmenve, szinte bosszant az a sok ékszerbolt, a mely utunkba akad. Itt még több az ékszerész, mint Budapesten a kávéház. A lakosság rendkívül kedveli a csillogó

dolgokat és innen van, hogy meg tud élni akár-mennyi ékszerész is.

A városi élet a *Rua aurean* és a *Rua d'Elrein* folyik le; a többi utczák kicsinyek, szűkek és néptelenek. Leginkább feltűnik az idegennek, hogy a Tejo partján nem építettek korzót; de hát ehhez pénz kell, az pedig erre-felé kevés van.

A pénzegység — a reis — bármilyen sze-gény flótást is gazdaggá tesz. Száz reis 17 kraj-czár, ezer reis 1 frt 70 kr., tizezer reis 17 frt és százezer reis — kimondani is sok — mind-össze 170 frt. Ezért aztán ha végigmegyünk a kirakatok előtt, igen jól mulatunk. Egy sipka ezer reis, egy szivar 150 reis, egy nyakkendő 1200 reis stb. Egy aranyóra annyi riskásába kerül, hogy csupa csoda. A szállodai számla öt napra 24 ezer reist tett ki.

A lisszaboni utczai élet egyik sajátossága a már említett halárusító leányokon, a varinakon és a teherhordó gallegokon kívül a tejes ember. Esti öt óra után két tehenet látunk jól letakarva hajtani és nyomukban szalad a borjú, a friss és jó tej élő bizonyága. Az ember pedig kínálja kiabálva a tejet és ha akad rendelő, annak ott nyomban

le is feji a tejet a nyílt utcán. Így juthat a fővárosi ember is hamisítatlan, jó, meleg tehéntejhez. Ugyanezek az emberek többnyire a dél-

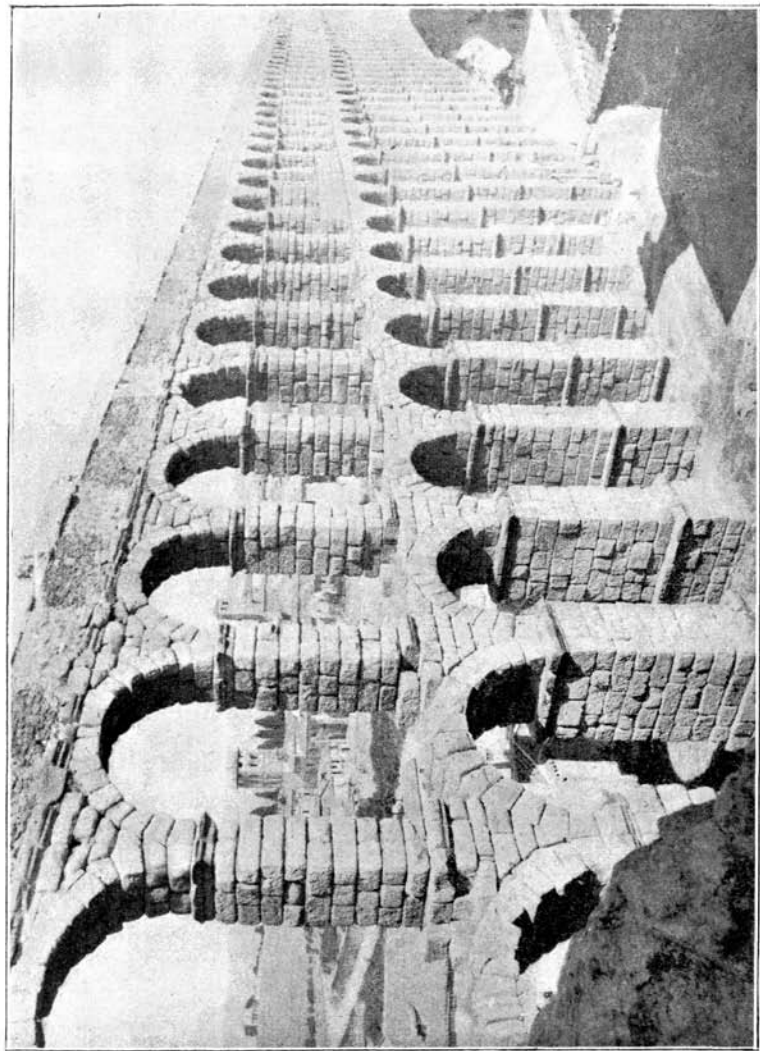
Lisszabon: A Patriarchal templom.

előtt folyamán teherhordó öszvérekkel a gazdasszonynak házhoz viszik a már lefejt tejet; sőt öszvéreikkel sokszor egyéb élelmi szereket

és vizet is — mely itt kevés és így értékes — széthordanak a városban.

A katonaság roppant családiasan viselkedik. A tisztelgésnél nem nagyon siet, mert ha el is késik, azért nem igen bántják. A portugál vérben benne van a flegma, hát az átment a katonaságra is. Egy katonát láttam, a ki a vártán szivarozott. Ez aztán a non plus ultrája a nem-törődömségnek. A Banca de Portugal előtt felállított posztot is láttam cigarettát sodorni és ő sem restelte a járókelők előtt kényelmesen rágyujtani. Hej micsoda jó világ is van ebben a Portugáliában! Legalább katonáskodni kellene ide mennünk, mennyi kaszárnya-áristomtól volnánk akkor megkímélve!

A portugáliaknak megvan a maguk saját külön bankettezési rendszerök, a melyet röviden *fogpiszkáló*-rendszernek lehetne nevezni. Valahányszor a kongresszus tagjai hivatalosak voltak, mindannyiszor ez a rendszer ülte diadalát. Ugyanis vacsorára avagy ebédre a nagy tömegekre való tekintettel nem adnak egyebet, mint fogpiszkálókra felszúrt kis zsemle- avagy kenyérszeleteket, a melyekre apró húsgondolatokat raknak. Így volt ez *O Commendadas Zofima Pedrozo Gomes*

A lisszaboni vízvezeték.

da Silva polgármesternek a városházán adott fogadó-estélyén, így történt a lisszaboni hírlapírók *Cintraban* rendezett megvendéglésén és végül ugyanezt cselekedte a polgárság, a mikor *Cascaes* fürdőben vendégül hívta a világsajtó képviselőit. És a mi ezzel a rendszerrel szinte elképzelhetlenné látszik, mindenütt a legnehezebb és ó-borokat adták. Portugáliában olcsó és sok a bor. Van ott malaga, madeira, porto, collares és egyéb nehéz bor, a mely bőven terem, tehát lehet vele pazarolni. De bezzeg takarékoskodnak a vízzel, melyet 25 kilométer távolságról kell hozniok és melyhez az aquáduktokat még 1749-ben építették.

Ezeken a vacsorákon avagy ebédeken sehol szivart nem adtak, mert a szivar Portugáliában drága és rossz. Sajátságos az a körülmény, hogy míg a szomszédos Spanyolországban kitűnő jó és olcsó szivarokat lehet kapni, addig Portugáliában épp az ellenkezőt találjuk. Azt gondolná az ember, hogy a szomszédságból bizony át lehet hozni azt, a mi ott jobb is, olcsóbb is. Nos, ez másutt így lehet, de Spanyolország és Portugália annyira gyűlölik egymást, hogy ez lehetetlenné tesz minden barátságos üzleti összeköttetést. Portugáliában elfogadják a

francia és angol pénzt, de a spanyolt még a legminimálisabb értékre sem veszik át. A devalvált pénz bizonyára nem kedves fizetési eszköz, de végre is a szomszédok közt — ha pontosan megállapítják a napi árfolyamot — el lehetne fogadni.

Lisszabon : A régi indóház.

A polgármesternek a városházán rendezett fogadó-estélyére hivatalos volt egész Lisszabon. A városházát déli növényekkel gyönyörűen dekorálták és a lépcsőházat szinte tündérligetté varázsolták. Végesvégig élő rózsákból remek drapériákat akasztottak, oly dísz, a melyet másutt nem

igen lehet látni. A bejáratnál katonazene és az emeleten czivilzene játszott.

Itt láttuk igazán, mennyire lerí szegény Portugália fővárosának közönségéről a szegénység. A díszes hölgykoszorú bezzeg nem vált Lisszabon dicsőségére. A polgármester vendégeinek már alkalmoszerű ruhára sem volt pénzök. Úgy jöttek az estélyre, mint a hogy a mi kishivatalnokaink feleségei a piacra szoktak járni. A vézna, kicsike portugál nő még öltözékére sem szeret gondot fordítani. Megelégszik azzal, hogy néhány ékszert magára aggat és azt hiszi, ezzel az öltözék be van fejezve. Mert nem hihető, hogy annyira nagy lenne a nyomor, hogy még a polgármester által meghívott vendégeknek se volna egy estélyi öltözékre valója. Különben lehet, hogy a május hóban rendezett Vasco da Gama centennárius ünnepélyek annyira kipumpolták ezt a szegény országot, hogy még a fővárosbeliek is hosszú időre képtelenné váltak minden költsézésre.

Lisszabon bármennyire szegény, némely tekintetben magánviseli a világváros jellegét, a minek természetes magyarázatát abban kell keresnünk, hogy mint az Atlanti Oczeán egyik nagy

kikötője megfelelő nagy forgalommal bír. Így szállodáinak száma igen nagy és vannak közöttük olyan ritka fényűzéssel berendezettek, hogy még Párisban is feltűnést keltenének. Ezek közé tarto-

CAMARA MUNICIPAL
DE
LISBOA

Segunda-feira 26 de Setembro de 1898

PROGRAMMA DO CONCERTO
sob a direcção do Maestro
Philippe Duarte

1.ª Parte

1. Roma - VERDI	Ulm
2. Aída - ROSSI	Hübner
3. O Guarani - CAPOVERDE
4. La Traviata - VERDI
5. O Segno - LISZT
6. O Concerto de Beethoven - BEETHOVEN

2.ª Parte

7. O Concerto de Liszt - LISZT
8. O Concerto de Liszt - LISZT
9. O Concerto de Liszt - LISZT
10. O Concerto de Liszt - LISZT
11. O Concerto de Liszt - LISZT
12. O Concerto de Liszt - LISZT

Estreia Novas. Lisboa

zik a *Palace-szálloda*, melyet a Waggon-lits társaság építtetett és oly kényelemmel rendezett be, hogy párját ritkítja. Különben ez a társaság most minden nagyobb városban épít hasonló szállodát. A Central szálloda a Tejo partján szín-

tén fényűzéssel van berendezve és a felvonó segítségével a vendégeket megkíméli a terhes lépcsőmászástól. Ennek a szállodának különben az a legnagyobb előnye, hogy az alkalmazottak nagy része beszéli a franczia nyelvet.

A portugál konyha se nem jobb, se nem rosszabb, mint a mi vendéglői kosztunk; persze arról nem tudtunk meg semmit, hogy milyen a házi kosztjuk. A portugálokban nem volt annyi figyelem, hogy valamelyikünket családi otthonokba meghívták volna. Úgy látszik, az asszonyok nem nagyon óhajtják a vendégséget, mert az munkával jár.

A maga nemében páratlan volt az a két kirándulás, melyet a kongresszus befejezésével az ujságírók tiszteletére rendeztek. Az egyiket *Cascaesbe*, a másikat *Cintraba*.

Cascaes egy órányira fekszik Lisszabontól. Egész napon át közlekedik oda a helyi érdekű vasut, mert igen nagy a nyaralók száma. A tehetősebb lisszaboniak már kora tavasszal felkeresik és ott maradnak késő őszig. Szebbnél-szebb villák teszik igen érdekessé az Atlanti Oczeán ezt a gyönyörű fürdőjét, mely Portugália legnagyobb fürdőhelye. Az ujságírók tiszteletére

pazar tűzijátékot rendeztek itten, melynél a tűz és a víz minden varázserejét kiaknázták, hogy a szemlélőre minél nagyobb hatást gyakoroljanak. Új volt előttünk a vizen futó tűz, mely különböző színekben 100—200 méternyire is elterjedt olykép, hogy egyik égő csillag a másiktól kipattant és az egész látványosság vagy 15 percz múlva ismét eltűnt, hogy egy másiknak helyt adjon. A villák megvilágításáról, egész hajóknak égő várként való feltüntetéséről, ropant bőkezűségről tanuskodó remek tűzijátékról nem is akarok szólni, mert hisz ha nem is ily nagy arányokban, de mindenesetre már láttunk ilyesmit másutt is.

A tűzijáték rendezésével a matrózkatonaság volt megbizva, a mely éjfél utáni egy órakor fáklyákkal kísérte a vendégeket a vasuthoz.

A kirándulás *Cintraba* még a *Cascaesben* látottakat is messze felülmulta. A központi pályaudvar stilszerű indóházában felvonóval vittek a tulajdonképeni pályatesthez. Itt vasutra szálltunk és vagy másfél óra alatt elértük *Cintrat*. Egy legió fogat várakozott reánk és mi szinte kellenlenül ültünk beléjük, mert a vidék egész *Cintráig* annyira egyhangú és unalmas volt,

hogy néhány alagúton kívül semmi változatos-
sággal sem mulattatott. Azonban alig hogy a
kocsik útnak indultak, gyönyörű látvány tárult
szemeink elé. Hatalmas hegy emelkedett előtt-
tünk, melyen a tropikus éghajlat legbujább nö-
vényzete bőven tenyészett és melynek árnyas

Lisszabon : A Jeronimus-templom kapuja.

utain a balzsamszerű le-
vegő üdítőleg hatott fá-
radt tüdőnkre, mely a
lisszaboni miazmatikus
levegőtől már teljesen
összezsugorodott. Két
óraig tartott ez a kocsi-
zás. Egyedül ezért is
érdemes volt Cintra-ba
eljönni. Végre megér-
keztünk a *Penaba*, I.
Károly király nyári tar-

tózkodásának kastélyába. Rendesen május és
junius hónapokban szokott itt tartózkodni, a
mikor *Maria Pia* az anyakirályné a szomszédos
királyi kastélyban lakik.

Cintra már a mórok idejében létezett, a
minek nyomát látni is lehet a mórok idejéből
fenmaradt kastélyon. A *Pena* I. Emanuel ren-

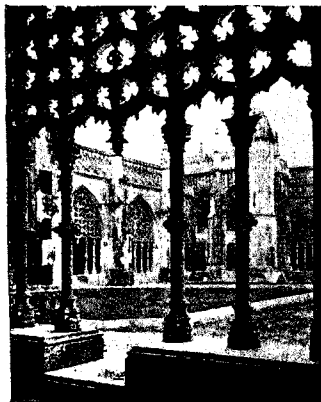
deletére épült, a ki innét figyelte meg Vasco da Gama elindulását és hazatérését. A Pena azután a belemi kolostor vétkeseinek internálására szolgált. Utóbb elhanyagolták és csak e század második felében restaurálták. A *Pena* tornyából isteni szép kilátás nyílik az oczeánra és a Sierra-hegységre. Ez a látvány örökre emlékezetébe vésődik annak, a ki azt csak egyszer is látta.

Cintra büszke városkája Portugáliának, mert bár lakosainak száma mindössze 3600, mégis azáltal, hogy a királyi család évente ott nyaral, nagy jelentőséggel bír a társadalmi életben. A gazdagok itt építenek villákat és ezek között találunk olyanokat, melyek elragadóan szépek Világghirre tett szert M. Cook nyaralója, a mely építési bizarrságával konkurrál a *Penaval* és a mór-stilusban épült kastélylyal. Maga Cook úr különben inkább felesége, lady Cook révén ismeretes. Felesége ugyanis egyike a legjobb írónőknek. Természetes, hogy ez a Cook nem tévesztendő össze az utazási iroda tulajdonosával.

A gazdagságnak mégis csak megvannak a maga előnyei. Lehet-e fenségesebbet elképzelni, mint itt *Cintrában*, az égbetornyosuló

hegy tetején, távol a világ zajától, egyedül a természet csodás szépségét bámulni!?

Lord *Byron* mikor *Cintrát* meglátta, elragadtatásának ismételten kifejezést adott és úgy nyilatkozott, hogy ez a világ legszebb helye.

Lisszabon : Batalha-kolostor.

MADRID

Madrid.

Igaza volt a sansebastiani főpinczérnek. A ki csak a külsőségek után ítél és meglátja Madridot, az meg van győződve róla, hogy Spanyolország akár még kétszer is háborút viselhetne Amerikával. Madridban mindenki mosolyog, mindenki víg, mindenki mulat. A *Puerta del Sol*, Madrid legnagyobb és a világ egyik legérdekesebb tere, éjfél utáni időben oly élénk, annyira lármás és mozgalmas, hogy tán Páristól eltekintve, alig van Európában város, a melynek utczáin akár

nappal is olyan életet találhatnánk, mint a minőt Madridban.

Semmi sem árulja el azt a nagy vereséget, a melyet Spanyolország szenvedett. Nem találkozunk gondterhes férfiakkal, nem látunk szomorúan siránkozó nőket. Egyedül a koldusok borzasztó nagy száma hozza mintegy emlékezetünkbe a spanyol-amerikai háborút, különösen ha jobban figyelmünkre méltatjuk és látjuk irgalmatlanul megcsonkított testtagjaikat. Más államban nem engedik meg az undorítólag megnyomorított embereknek az utcán való ácsorgást és koldulást, hanem gondoskodnak megélhetésükről. Szegény Spanyolországnak bizony eddig sem volt elegendő anyagi ereje, hogy a koldulást a kellő ethikai határok közé szorítsa; elképzelhető tehát, hogy most a háború borzasztó következményeinek súlyos terhe alatt nyögve, erre a körülményre éppenséggel nem gondolhat.

A nők majdnem mind feketében járnak, avagy fekete *mantillost* (csipkefátyolszerű fejkendőt) viselnek, melyet művésziiesen kötnek meg. De annyira jókedvűek, oly büszkén néznek a járó-keelőkre szemé közé, hogy az idegen azt hiszi, hogy ez a spanyol nemzeti viselet. Pedig ezek

a nők mind gyászolják elhalt hozzátartozóikat. Ki az apját, ki a férjét, ki a vejét, ki a bátyját avagy más rokonát. Csakhogy a spanyol nő büszkén viseli fájdalmát is és szinte örömmel határos lelkesedéssel mutatja a világnak, hogy az ő kedvesei a hazáért küzdve haltak meg.

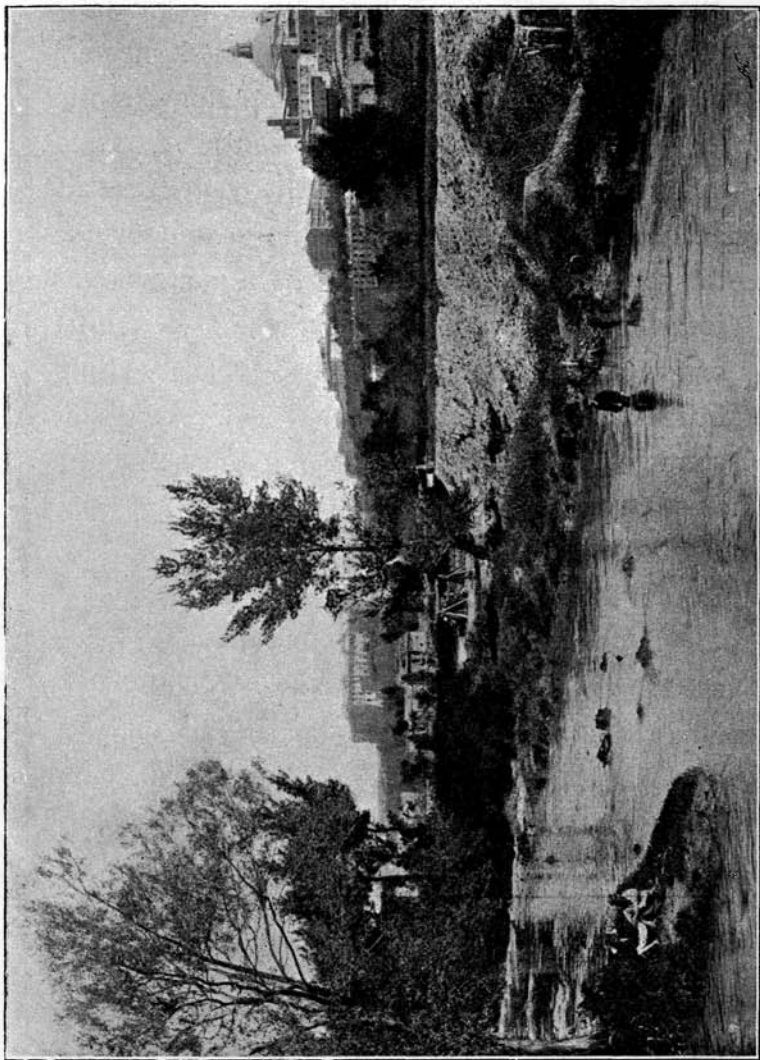

Madrid : A képviselőház.

A spanyol ember nem szereti komolyan venni az ügyek folyását, cseppet sincs megelégedve a mai világrenddel, mert nem tud megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy nemzete nem játszik többé vezérszerepet. Még mindig a XV. és XVI. század fénykorát látja maga előtt,

a mikor a sors elárasztotta az országot úttörő elmékkel.

Kevés nemzetnek voltak abban az időben olyan kitünőségei, mint Lopez de Vega és Calderon a színműirodalom, Velasquez és Goya a festészet terén; Cervantes a XVII. század legelején írta meg Don Quijote-ját, melynek második részét 1609—1616-ig Madridban fejezte be, a mikor azután nagy nyomorúságban meghalt. Nem is említve Quevedot, Gongorat, Quintavat és a többi ha nem is világhírű, de mindenesetre országos nagyságokat, kiknek működése Spanyolországot a szellemi tökély legmagasabb fokára emelte. És ne feledjük el, hogy Spanyolország adta meg Kolumbusnak az anyagi eszközöket, melyek segítségével felfedezte Amerikát. És ha most keressük az okokat, a melyek ezt az egykor oly nagy és hatalmas nemzetet a tönk szélére vitték, csakhamar meg fogjuk találni. Spanyolország a humanizmus és a civilizáció áldozata. Mikor Kolumbus Izabella királyné kegyes támogatásával felfedezett egy világrészt, a spanyolok legfőbb gondja az volt, hogy az amerikai vad népeket megnyerjék a civilizációnak és elterjeszszék körükben a humanizmus iránti szere-

A Manzanares folyó partja Madridban.

tetet. Úgy jártak, mint az anya, a ki túlerős gyermekeket szült. Miközben sikerült nekik közel húsz amerikai népet a spanyol nyelvre megtanítani, velök a spanyol szokásokat elfogadtatni és köztük a humanizmus és civilizáció magasztos eszméit terjeszteni, azalatt elhanyagolták saját anyaországukat, kimerítették anyagi erejüket és mindaz a nagy jövedelem, mely a gyarmatokból jött, kevés volt ahhoz, hogy a lejtő szélére jutott országot hanyatlásában megakadályozzák. Ehhez hozzájárult, hogy az észszerű gazdálkodáshoz sohasem értettek, mindig szerették adni az urat és végül beállott a mai helyzet, mely cseppet sem vigasztaló és melybe a spanyol ember sehogy sem akar beletörődni.

Spanyolország mai területe 507.000 négyszögkilométer és így területre nézve ötödik helyen áll az európai államok sorában. Franciaország mindössze 21.000 négyszögkilométerrel nagyobb. A lakosság száma 17,565.632 lélek; persze ebben a legutóbb lefolyt háború némi csökkenést hoz maga után. Mostanában szállították haza hajón és vasuton a megsebesült és a betegségbe esett katonákat. Egyik vonatunkon szintén hoztak szegény, sárgalázban sinylődő katonákat. A lát-

vány valóban borzalmas volt. A lélek már csak hálni járt ezekbe az emberekbe és egyetlen óhajuk oda irányult, hogy elérjék a honi földet és hazájuk édes szülőföldjén meghalhassanak.

De azért ezek az óriási csapások sem törik

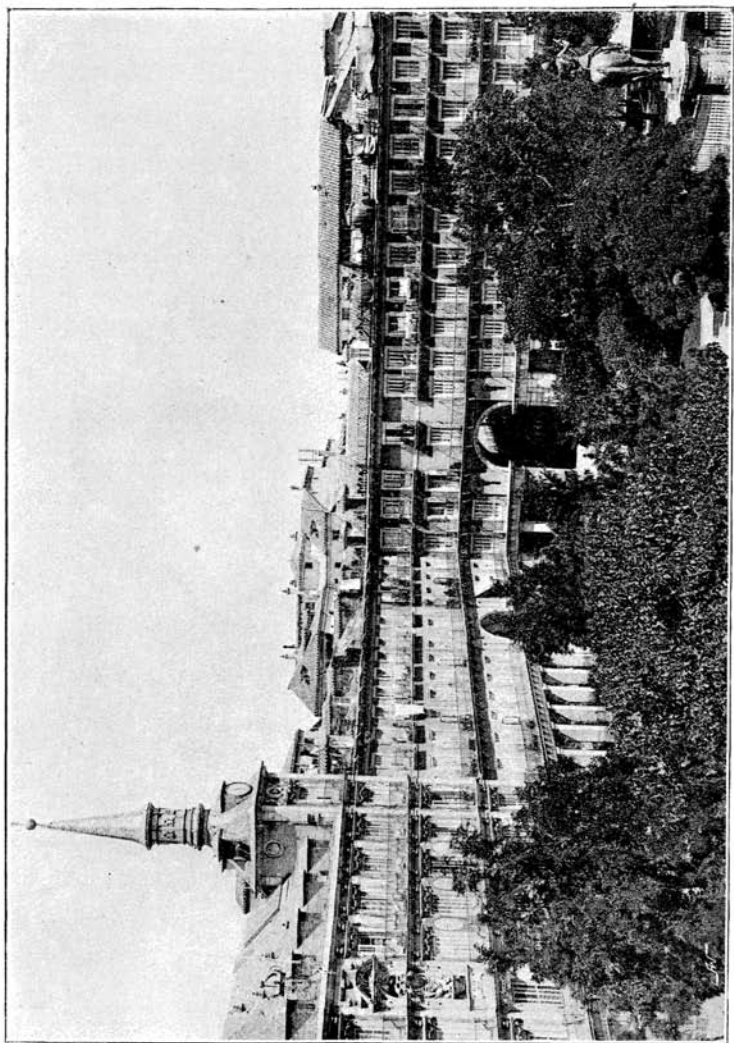

Madrid : A királyi palota.

meg a spanyol nép büszkeségét, mert hisz ők nem látják a nagy nyomorúságot a maga egész valójában. A spanyol nép ugyanis nem szeret olvasni, hanem az élő szónak barátja. A jó szónok mindenkor hűséges közönségre számíthat és akárhány üresfejű ember a nagy szájával

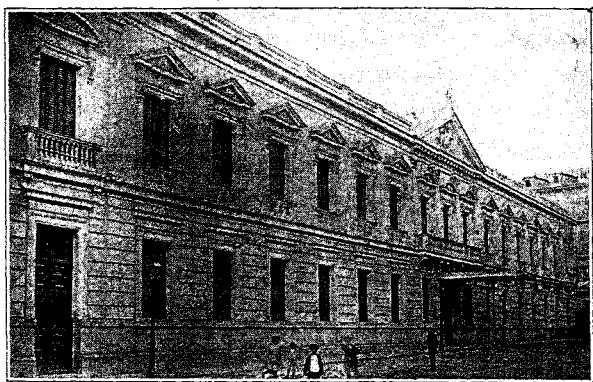
csinált magának jól jövedelmező állást. Spanyolország a demagógok hazája, a kiknek a törvények demokratikus intencziói teljes szabadságot biztosítanak. És ezek a szónokok, a politikai élet felcsapódó hullámai között nem azon iparkodnak, hogy a népet felvilágosítsák, a szomorú jelennel megismertessék; ellenkezőleg, folyton a régi dicsőséget hajtogatják, arról az erőről beszélnek, mely egykor a nemzet sajátja volt és melylyel ma is birnia kell, és mikor a nép fanatizálása ekkép sikerült, akkor a nép kegyével visszaélve felkapaszkodnak olyan állásokba, melyekhez sem tudásuk, sem képességek nincsen. Mikor azután elérték céljukat, a nép zsarnokai lesznek és nem törődve a szegény nyomorultak támogatásával, megtöltik minél gyorsabban saját zseböket, mert sohasem biztosak abban, hogy a nép kegye mely pillanatban emeli az ő helyökbe újabb kegyeltjét.

Igy a spanyol nemzetet nemcsak a kegyetlen sors, mely két kézzel elveszi azt, a mit annak idején adott, hanem a saját fiai is kifosztogatják, manapság ezzel mintegy büntetést mérve arra a népre, a mely legnagyobbjait

A Plaza Mayor Madridban.

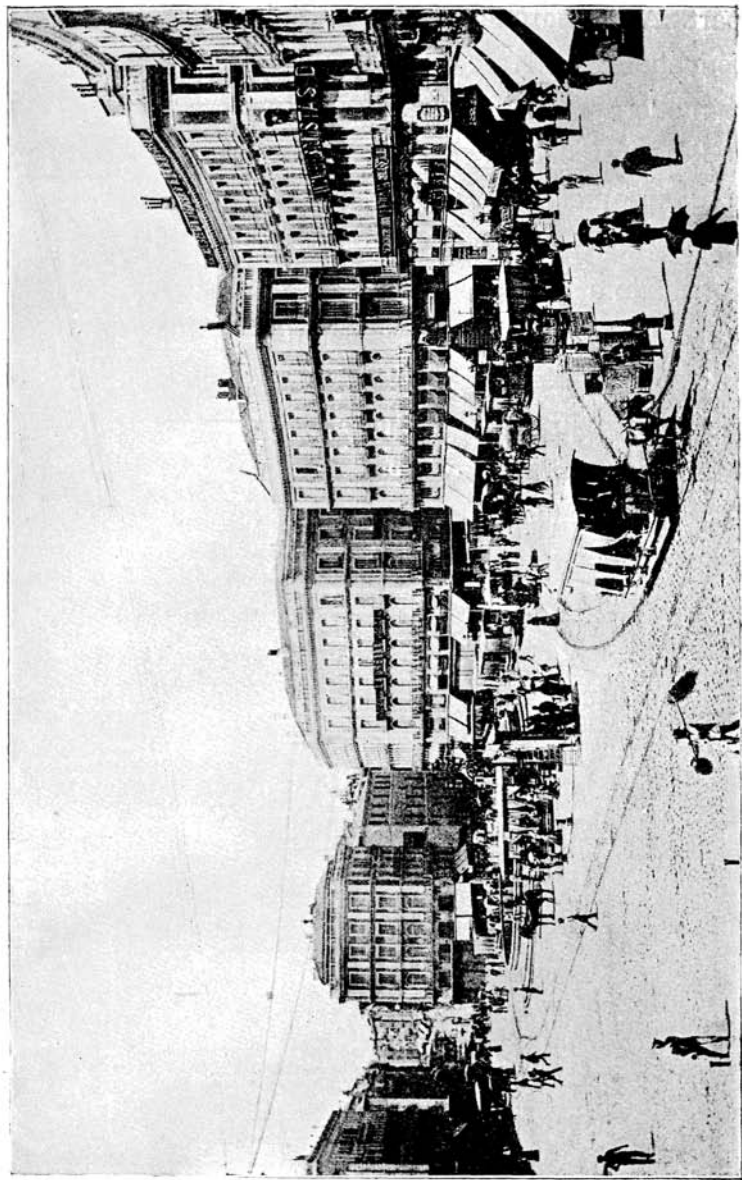
éhen hagyta elveszni. A kormányhatalom megszlik a király és a *cortez* között. A *cortez* áll a szenátusból és a képviselőházból. A szenátus legfeljebb 360 tagból áll, kik közül 180 részben örökjogon, részben pedig a király által kinevezve ül a szenátusban; a többi 180-at a

Madrid : A szenátus.

községek, tartományok, egyházak és egyetemek választják. A képviselőház 431 tagját minden öt évben újra választják és minden ötvenezer lakóra jut egy-egy képviselő.

Két hatalmas párt áll egymással szemben. Az egyik a monarchista, a másik a republikánus

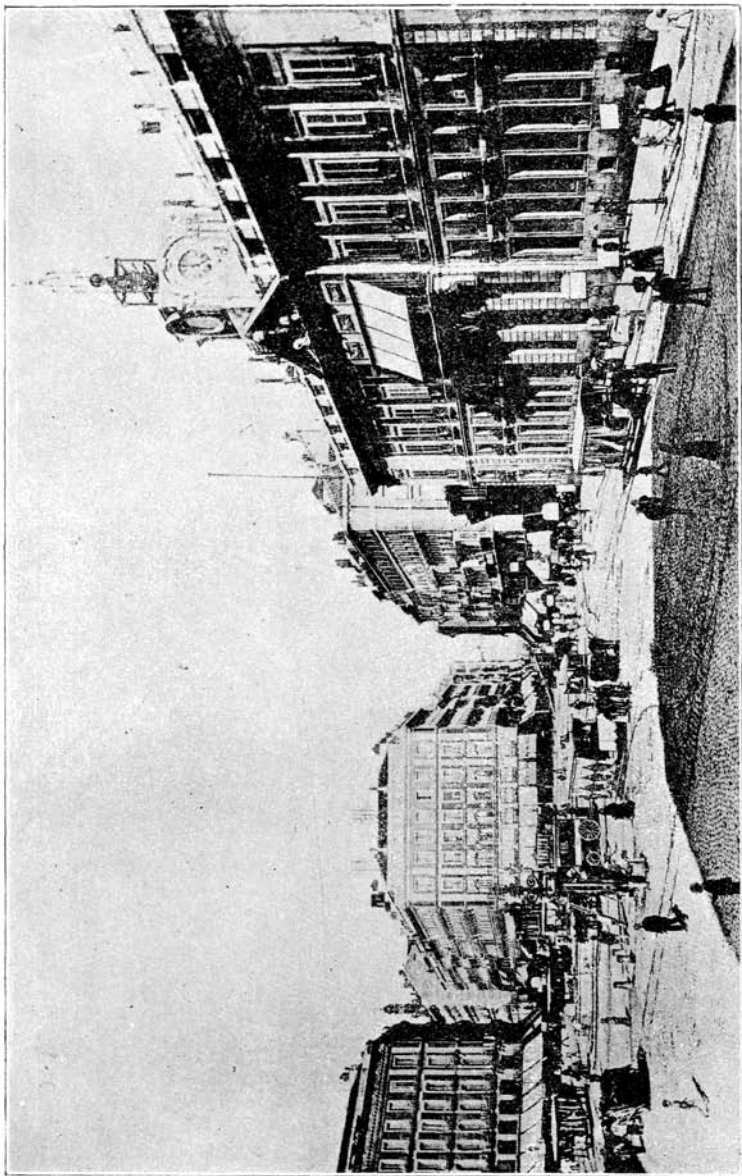

Madrid : Puerta del Sol-tér.

párt. A monarchista párt a királyi udvar régi fényéből meríti erejét, míg a republikánus párt a modern áramlatot képviseli. Egyben azonban a két párt megegyezik és ez a demokratikus szellem, mely a spanyol törvényalkotók munkásságát jellemzi. Úgy látszik, hogy az 1868-iki forradalom óta, a mikor a jezsuitákat kiűzték az országból és ezzel az inquizitorius eljárás utolsó emlékét is eltörölték, a demokrácia oly hatalomra jutott, hogy jogos igényeinek minden párt megfelelni kénytelen.

Fölösleges elmondani, hogy mindkét pártba kapaszkodnak olyan tagok, a kik a párturalom erejével iparkodnak érvényesülni. Tagjai sorából eddig igen kevesen tűntek ki szellemi erejökkel. Említésre méltó a monarchisták közül egyedül *Canovas*, a ki komolyságával tudta megnyerni híveit, és a republikánusok közül a világhírű író, *Castelar*, kinek ékesszólása elragadta nemcsak a tömeget, hanem Spanyolország komoly elemeit is.

Pénzügyi tekintetben Spanyolország a legelszomorítóbb képet mutatja. Annyi az adósága, hogy a kamatteher alatt szinte leroskad. És ezt a borzasztó helyzetet még súlyosbitja a

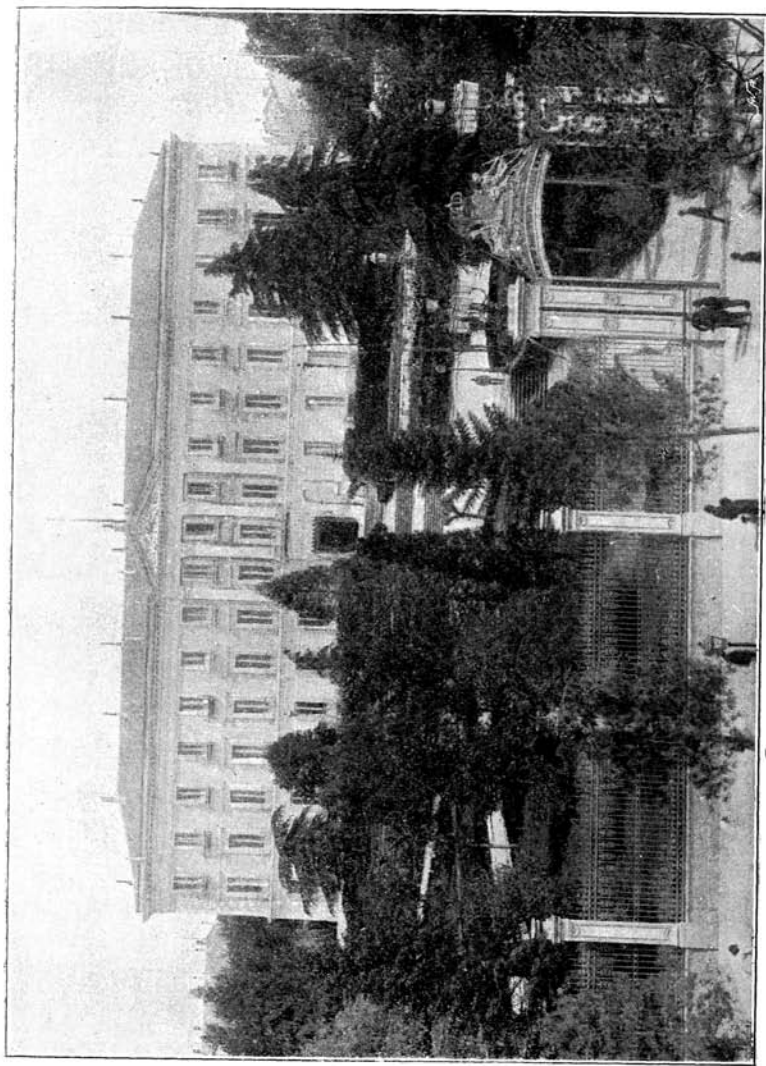

Madrid : A Puerta del Sol-tér.

katonai költségvetés. A hadsereg békelétszáma ugyan mindössze 180 ezer emberből áll, csak-hogy annyi a generális és ezek oly magas fizetést húznak, hogy ezt egy európai államban sem találjuk. Szóval Spanyolország utolsó ugyan a vasutai szempontjából, — daczára, hogy hálózata 12 ezer kilométernél hosszabb — de első az európai államok sorában, a mi a generálisok nagy számát és az adósság magasságát illeti.

Spanyolország lakossága úgyszólván kizárólag róm. kath. Más vallású csak 30 ezer van és ezekből mindössze 402 zsidó. Így még Portugáliában is több a zsidó, mert ott ötmillió lakosság mellett van közel 500 zsidó. A kereskedelem így egészen a keresztények kezében van, de azért nagyon lehet alkudozni, sőt kell is, mert rendszeren magasabb árt kérnek, mint a mennyiért az árút utóbb megvehetjük. Különben igen kevés speciális spanyol termékkel kereskednek, mert a legtöbb árút Franciaországból importálják. A csipke- és legyezőipar Valenciában, az aczélipar Toledóban, a bőripar Cordovában termeli a specialisan spanyol árucikkeket.

II. Fülöp 1560-ban véglegesen eldöntötte,

Madrid : A spanyol hadügyminiszterium.

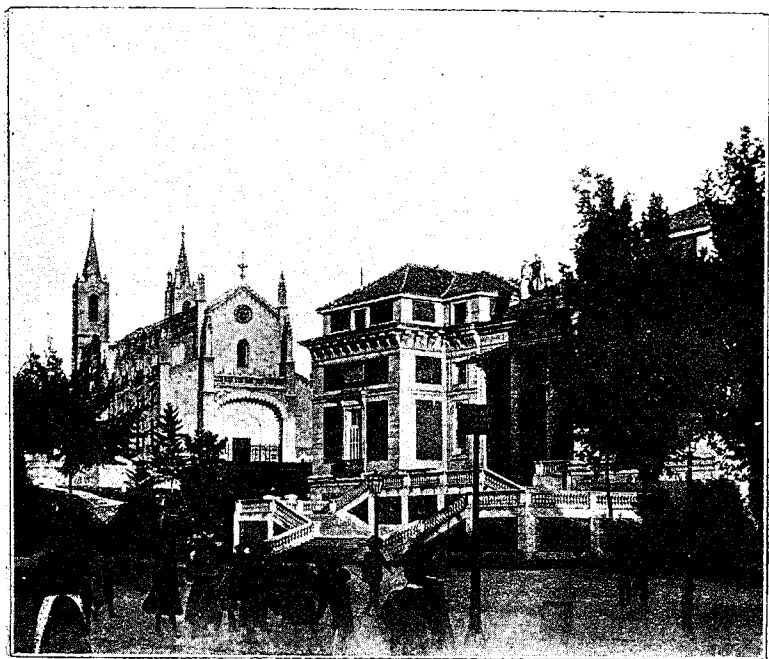
hogy Madrid lesz a spanyol királyok székhelye. Nem fővárossá akarta tenni, hanem a *Guaderrama* hegyláncza mellett és a *Manzanares* berkeiben egy oly helyet vélt feltalálni, a hol a nagy világ zajától félrevonulva, udvarának körében nyugalommal töltheti el a pihenés óráit.

Madrid: A Calle de Alcalá.

A koronajavak roppant terjedelme megakadályozta a földművelést és másrészt az udvar zárkózottsága nem nyújtott kárpótlást, sőt még az ipar és kereskedelem felvirágzását is meggátolta. Madrid megmaradt kis városnak, mely mindössze 30—40 ezer lakossal birt, kiknek legnagyobb része az udvar kenyerén élt. Innen van, hogy

mikor a középkorban a spanyol műépítészet a reneszánsz csodáit produkálta, Madridban nem emeltek egyetlen palotát sem és így építészeti műremeket itt nem igen láthatunk. Mert később,

Madrid: A festők muzeuma.

mikor a Bourbonok alatt a város fejlődése — már természetes központi fekvésénél fogva is — mind nagyobb arányokat öltött, már hanyatlóban volt a spanyol építészet és semmi karakterisztikusát

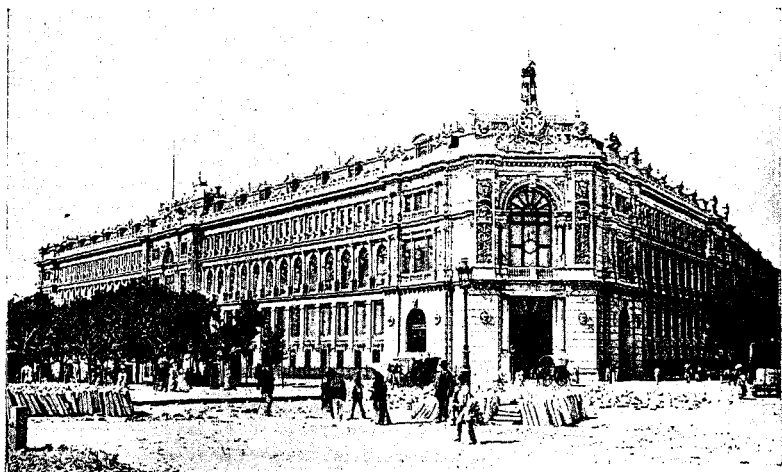
sem tudott produkálni. Szó sincs róla, vannak azért Madridban szép épületek, csak hiányzik róluk a mórikus stílus izlésével párosult remek spanyol díszítés, melyet csakis spanyol földön, Toledóban avagy más, a régi spanyol építészet fénykorában fejlődő városban láthatunk. Ilyen madridi épület a hadügyminiszterium, a melyről nem minden ok nélkül mondják, hogy kópiája a versaillei kastélynak.

Egyedül a Prado-muzeum, helyesebben mondva képtár, imponál hatalmas arányaival és azzal a roppant gazdagsággal, melyet műkincsei — a festmények — képviselnek.

Az idegennek sokfelé kell utaznia, ha mindazt akarja látni, a mit ebben a képtárban egyesítve megtalál.

Amsterdamban láthatja *Rembrandt* műveit, *Michel Angelo* alkotásai ott vannak Rómában és Flórenczben, *Correggio* sok munkája a parmai és drezdai képtárakat díszíti, Brüsszel, Páris, Antwerpen, Madrid és Pétervár gyűjteményeiben sok a *Rubens*-kép, Sevilla, Cadix és Madrid büszke *Murillo*-képeire, *Rafael* megvan minden nagyobb képtárban, de azért sehol, semmiféle képtárban nem fogunk aránylag kis helyen annyi

műremeket oly könnyen áttekinthetően láthatni, mint a *Prado*-muzeumban. Ennek a képtárnak van 60 *Titian*-képe, közel 100 *Tenier*, *Rubens* és *Van Dyk*, és ott találjuk *Murillo*, *Dürer*, *Holbein*, *Kranach*, *Veronese*, *Tintoretti*, *Goya*, *Pantoga*, *Porbus* legszebb alkotásait. Végül pedig

Madrid: A spanyol nemzeti bank.

— a mi legelső sorban említendő — *Velasqueznek*, a valódi élet festőjének, összes remekművei csak itt láthatók. A *Prado*-muzeum egymagában oly látványosság, hogy már ezért is érdemes Madridba ellátogatni.

Persze nem Spanyolország közepén átmenve

vasuton kell
 megtenni oda
 az utat, mert
 a vasutak gya-
 lázatos volta
 megfoszt még
 az életked-

vüinktől is; hanem tengeri úton kell elmenni
 Barczelonáig és onnan azután rövid úton lehet
 eljutni Madridba. Ez a tizenkét óra is keserves,
 de még valahogyan elszivelhető.

Madrid minden tekintetben érdekes város.
 Igazi világváros mintájára épült és utczáin olyan
 a forgalom, hogy kis Párisnak nézzük. A lakos-
 ság száma ugyan még nem érte el a fél milliót,
 de azért első benyomásra úgy tetszik, mintha
 Budapestet messze felülmúlná. Ebben nagy része
 van a nép dologtalanságának. Százával ácsorog-
 nak az emberek az utczákon, mert hisz Madrid-
 ban nincs ipar, a kereskedelem pedig csakis a
 helyi szükségletre szoritkozik.

Szép épület a spanyol képviselőház. Maga
 az ülésterem hasonlít a mi mostani képviselő-
 házunkéhoz, csakhogy kisebb arányú. A 431
 képviselőnek számozott helyei vannak és ezek

CONDICIONES DE SUSCRIPCIÓN

Madrid, un mes.....	1 peseta.
Provincias, trimestre.....	5 »
Cuba, Puerto Rico y naciones firmantes	
del tratado postal, trimestre.....	10 »
Portugal, trimestre.....	8 »
Filipinas, etc.....	60 »

Venta: 20 ejemplares. SETENTA Y CINCO céntos.

PAGO ADELANTADO

Toda la correspondencia administrativa debe diri-
 girse al Administrador

JUAN COLI Y GOTARRIEDONA

EL NAC

DIARIO INDEPENDIENTE

ACIONAL

ENTE DE LA TARDE

ADOLFO SUÁREZ DE FIGUEROA
DIRECTOR GERENTE

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN
Huertas, 14

Apartado 134.—Teléfono 231.

CONDICIONES COMPLETAS PARA TODOS LOS CARREROS

Se publica á las 5 de la tarde

Sucursal administrativa

Librería de Fernando Fe,
Carrera de San Jerónimo, 2.

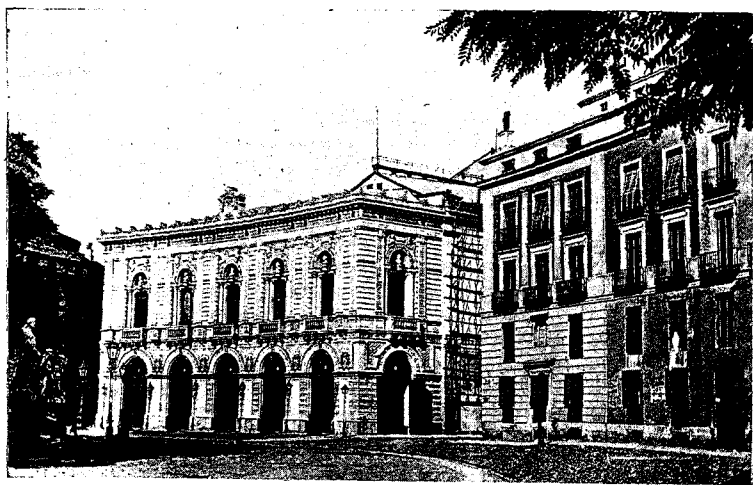
alatt vannak az iratok elhelyezésére szánt ládikák. A miniszterek részére nincsenek vörös-

bársony székek, hanem ott foglalnak helyet a többi képviselők között a jobboldalon az első sorban.

A karzat kicsike és ebből is egy rész a hirlapíróknak van fentartva, mert külön ujságírói karzat nincsen. A képviselőház elnökének három fogadószoba áll rendelkezésére, melyek nagy fénynyel és kényelemmel vannak berendezve és melyek falain ott díszlenek az eddigi házelnökök képei. A könyvtár is imponál gazdag berendezésével; úgy látszik azonban, hogy a képviselők nem igen törődnek vele.

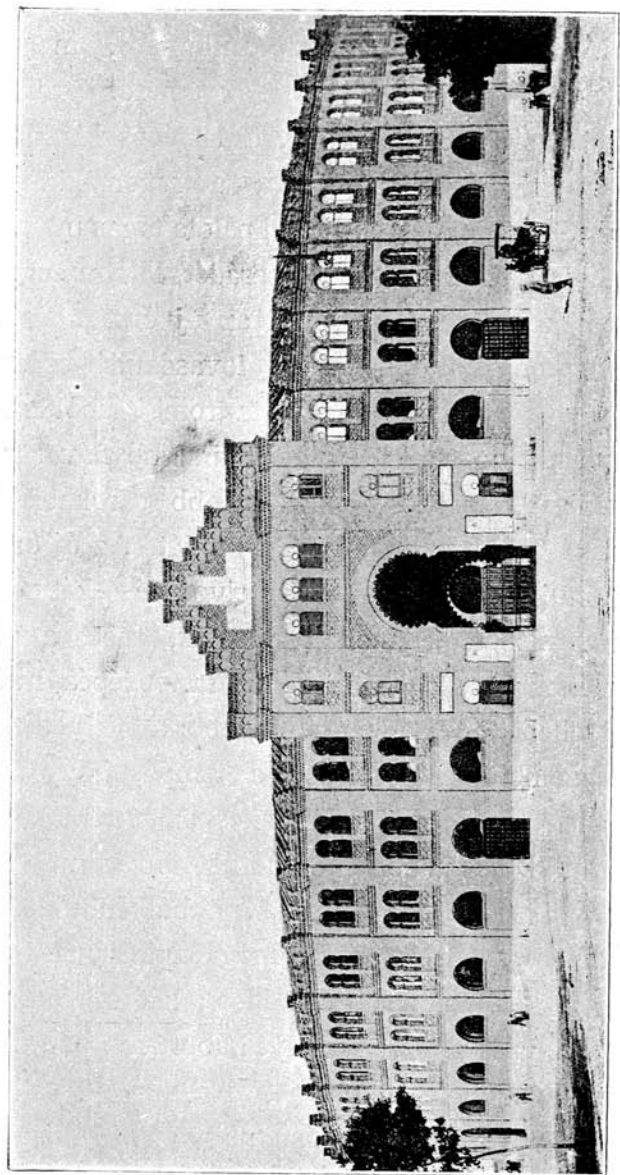
Sétánk elvitt a *Pradoba*, ebbe az óriási kiterjedésű kertbe, mely ott fekszik a város közepén és mely felveszi a konkurencziát a bécsi Praterrel. Előtte terül el a *Retiro* sétány, melyen a nap bizonyos szakában megtalálhatjuk a gyalogjáró madridi sétálókat. A kik kocsin végzik sétájukat, azokat a *Pradoban* látjuk.

A spanyol fényűzés itt is lépten-nyomon szemünkbe ötlük. A nagyvárosi hóbort nem hagy nyugtot ennek a szegény népnek, melynek tönkrement családjai inkább koplálnak napokon át, csakhogy a régi szokáshoz hiven a *Prado*-kocsizáson a saját fogatjukkal vegyenek részt.

Madrid: A királyi színház.

Akár a Bois de Boulogne-ban volnánk; esti hat órakor veszi kezdetét a fogatok felvonulása és eltart addig, míg az éjszaka koromsötétsége meg nem akadályozza az embereket abban, hogy egymást a saját fogatukból üdvözölhessék. Ez a látványosság érdemes a megtekintésre, ámbár idővel

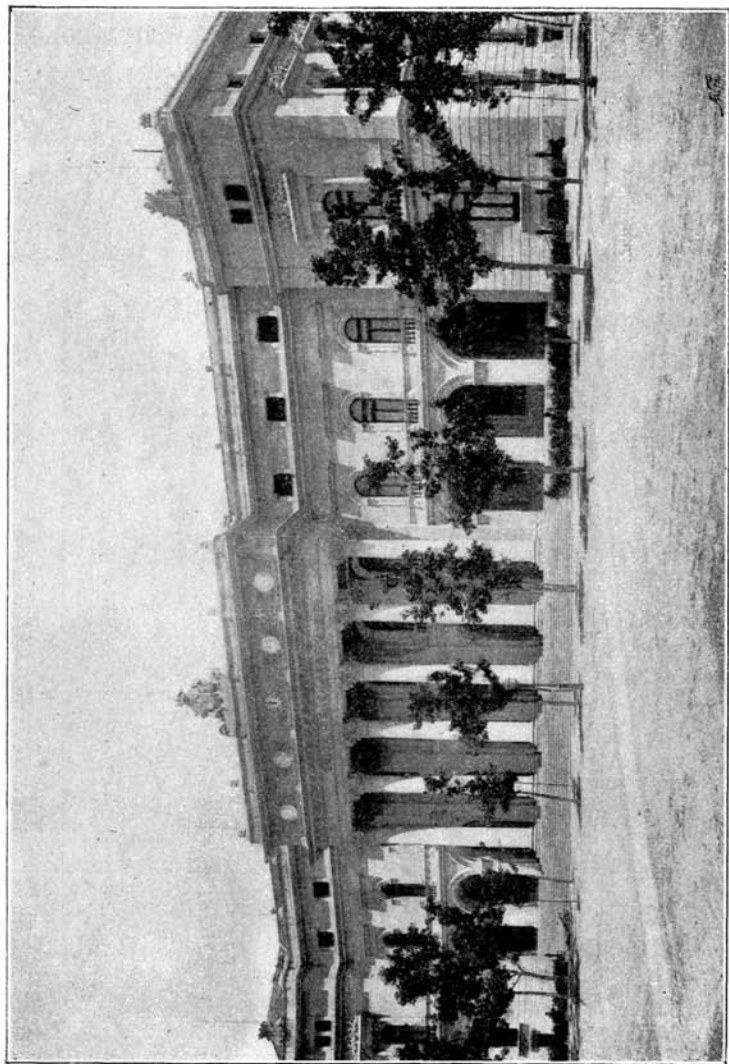

Madrid : A bikaviadalok arénája.

úntat a spanyol etiquette túlhajtása, mely a külsőségekre kellemetlenül sok gondot fordít.

A mikor XIII. Alfonz, a 12 éves kis király és anyja Mária Krisztina, a régens-királyné Madridban időznek, a királyi palota tágas udvarán naponta megtartják a várta-parádét. Háromnegyed 11 órakor zenével felvonul az új őrség. Ez áll egy gyalog-századból, egy lovasdandár-századból, két ágyúból és tiz várta-trombitásból meg tiz várta-dobosból. A régens-királyné fiával rendszeren a kastély elsőemeleti jobb sarokablakán nézi a felváltással járó czeremóniát. Az új őrség felvonulása és a régi őrség elvonulása két zenekar zenekiséréte mellett történik, mert a régi őrségnek is van külön zenekara. A lépés, melylyel elléptetnek, a legspanyolabb, a melyet csak elképzelhetünk. Oly lassú a tempó, hogy attól féltünk, hogy a katonák menésközben el találnak aludni. De legalább megtudtuk, hogy mi az a spanyol lépés. Úgy látszik, abból indultak ki ennek a parádélépésnek a megállapításánál, hogy hisz a katonaságnak van ideje, hát minek siesen. A csak nemrég lefolyt háborúban persze ez a taktika nem vált be.

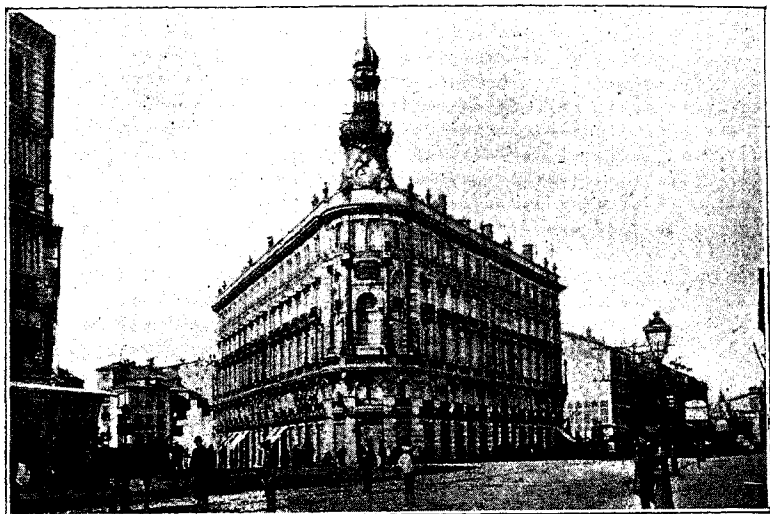
A fegyelem dolgában nagyon liberálisak a

Madrid : Az új tőzsde.

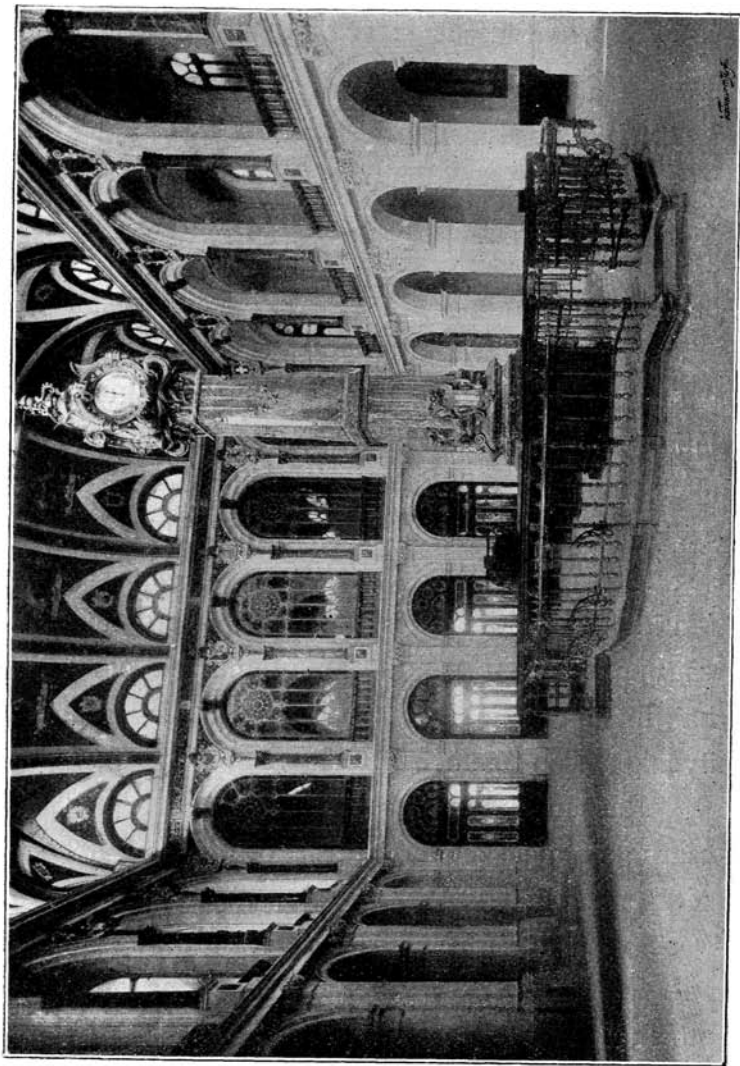
spanyol katonáéknál. A felvonulás alatt folyton beszélgettek és a csapatok közé odatolakodó utcagyerekeket nem is próbálták elzavarni. Minek is, legalább élénkebb volt a kép.

A madridi nép mulattatásáról a hetenként

Madrid: Az Equitativa palotája.

egyszer, sőt kivételesen kétszer is megújuló bikaviadalok rendezésével gondoskodtak a nyári hónapokra; télen pedig egy csomó színház, czirkusz és megszámlálhatlan chantants iparkodik ápolni és fentartani a jókedvet.

Madrid : Az új tőzsde nagy terme.

A színházakat párisi mintára csak október vége felé nyitják meg; azok a színházak, melynek kapui előbb kinyílnak, nem tartoznak az elsőrangúak sorába.

A czirkusz Spanyolországban a főszűlyt nem a hippikus mutatványokra helyezi, hanem inkább a spanyol tánczot kultiválja. Ennek igen érdekes bemutatását láthatjuk a chantants-okban is.

Térjünk be a Puerta del Solnak, ennek a páratlanul szép térnek egyik szűk mellékutczájába. A pizsoktól búzló kis utca nyomban elfeledteti velünk, hogy alig néhány perczcel ezelőtt mily remek téren haladtunk át. A sötétség félelmetessé teszi a járkálást. De nem marad időnk az elmlékedésre. Még nagyon messze vagyunk az éjféltől és máris minden oldalról halljuk a víg nótázást. A madridi nép mulat; ilyenkor van elemében.

Rászánjuk magunkat, hogy az egyik dalcarnokot megszemléljük. A kicsiny, szűk helyiségben két oldalról állnak az asztalok, melyek körül elhelyezkedik a közönség. A középben alig van annyi hely, hogy két ember egymás mellett elmehessen.

A közönség a legkülönbözőbb elemekből

verődött össze. Munkások, kocsisok, deákok és kaputos emberek ülnek egymás mellett. A felszolgáló pinczérleányok bájos mosolylyal iparkodnak arcukra varázsolni a tavaszt, melyen már rég túlestek. Kávéház és korcsma együtt vannak; kaphatunk enni, inni valót egyaránt.

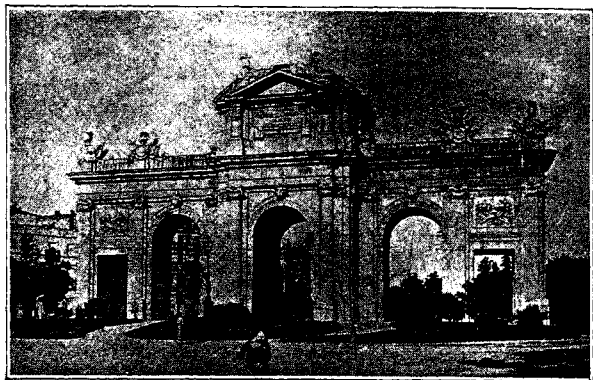
Madrid : A Calle de Alcalá.

Az alig tiz méter hosszú terem végén fa-emelvény van felállítva; ez a színpad. Függöny nincsen, az csak rontaná a dolog fidelis jellegét.

A faalkotmány egyik oldalán négy nő ül, a másikon pedig ugyanannyi férfi helyezkedett el.

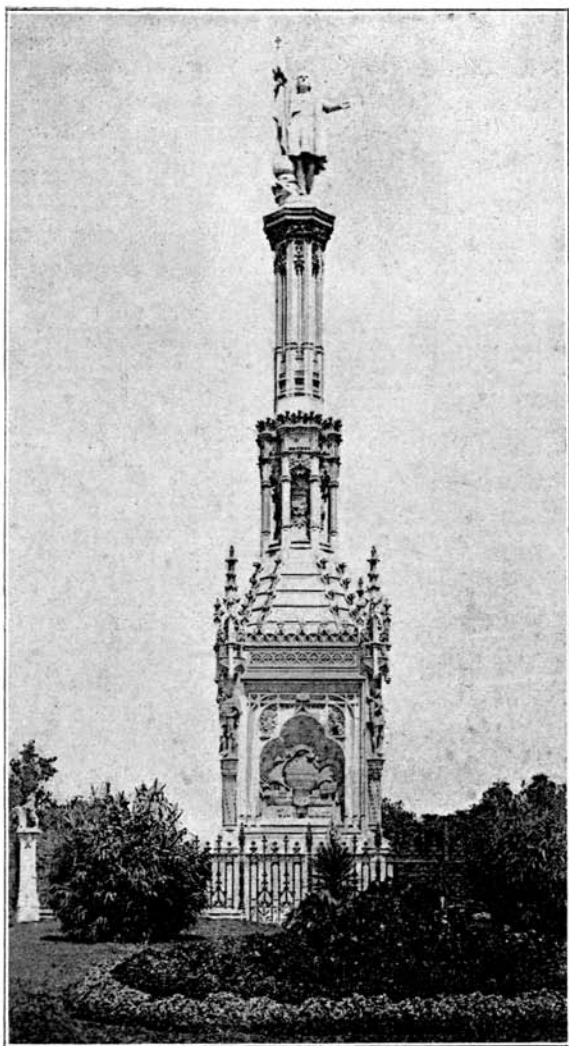
Az előadás kezdetét nem a csengetés avagy a függöny felgördülése jelzi, hanem a színpad

közepén ülő gitáros megpengeti hangszerét, mire a közönség elcsendesül. Erre feláll az egész kar és meglehetősen gyatrán elénekel egy dalt. Egyelőre nem is figyelünk az énekre. Hisz sokkal jobban érdekelnék a spanyol nők, az ő festői öltözetük és annyira elmerülünk a nézés-

Madrid: Az Alcalá-kapu.

ben, hogy egyszerre csak azon vesszük észre magunkat, hogy a közönség ismét zajong, a művészek leültek, tehát szünet van. Rövid vártatva ismét megpendül a lant és a porond közepére egy jól táplált alak a négy férfi közül elhelyezi a székét a zenekar, akarom mondani a gitáros széke mellé és mialatt ez eljátsza az elő-

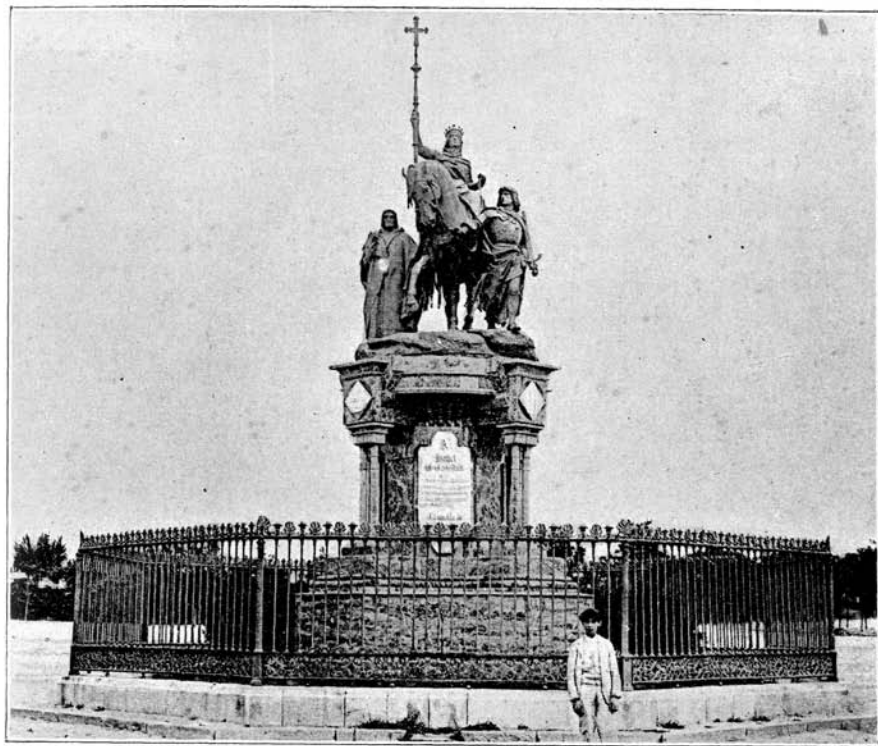
Madrid : A Kolumbus-emlékoszlop.

játékot, ez az ember a kezében levő bottal rémnyugalommal kopogtatja a taktust. Végre abba-hagyja ezt a kellemes mulatozását és gyönyörű szép ó'kaldeai meg arabs dalra gyújt. Bámulatos tenor hangja végigcsendül a termen, megtalálja az utat a szivünkhöz és mikor abba-hagyja, orkánszerűen felzúdul a taps. A mi szegény barátunk ezt az időt felhasználja arra, hogy jól kiköhögje magát. Tán ki is köpött; a mit a tüdőbajosoknál megszoktunk, egy csepp vér is mutatkozott. A folytonos éjjelezés, a túlhajtott dáridózás tönkretette szervezetét és a látszólag erős ember megtámadott tüdővel itt tölti élte utolsó napjait ebben a füstös lebújban.

A tetszésnyilvánítást meg kell hálálni. Énekel még egy dalt és még egyet. Csupa ó-spanyol zene, mely olyannyira hasonlít a régi zsidó énekekhez. Vajjon hogyan jutott egymás közelébe e két népnek a dala!?

Mámoros lesz a fejünk, az ének isteni dala hatalmába ejtett. Hát miért nem lehet tisztább, egészségesebb és mindenekfelett szellősebb helyiségben előadatni ezeket a szép dalokat!? A spanyol embernek tán csak itt kell és csak így kell, ettől a beteg, szegény nyomorult

embertől, a ki átszellemül, a mikor énekel, a ki a lelkét belefekteti a dalba és a ki köhög és hörög, a mikor nem énekel! A művészetért élt

Madrid : Kath. Izabella emlékszobra.

és a művészet mezején akar meghalni. Mit tehet ő arról, hogy az embereknek kevés, ha egy dalt énekel és nem elegendő az sem, ha

akár húsz dalt énekel; mert ennek a közönségnek a dal csak úgy kell, ha mellette leihatja magát és füstfelhőben nézheti a világot. Az idegeknek nagy izgalomra van szükségök, hogy a kimerült testnek élvezete legyen a mulatozásból!

Ismét elmúlt a szünet és a lantpengető mellé odaáll az egyik spanyol leányka. Asszony-nak is beillenek korát tekintve, leánynak is öreg, ha az öltözetét nézzük.

Bájos mosolylyal, egyedül a spanyol nőnél látható graciózus mozdulatokkal előad néhány dalt. Nem tud oly hatást elérni, mint előtte a férfi-énekes, de azért mindazok, a kiket megigéző szemével lekötelez, tapsaikkal újabb és újabb dalok eléneklésére készítetik. Mikor ő befejezte működését, az egész személyzet lejött a szinpadról a közönség körébe. A nők gondosan körültekintettek és miután az állandó vendégektől, a munkások egyik-másikától egy pohár sört lehörpintettek, a kaputos embereket vették szemügyre. Néhány pillanat alatt ott termettek az asztalunknál. Valami nagyon elméset mondhattak, mert a környezet velök együtt jókat nevetett. Azután minden további teketória

Madrid : A spanyol táncz.

nélkül leültek az asztalunkhoz és kész örömmel ittak abból a Xeres-ből, a melylyel megkináltuk.

Ember ember hátán ült, a levegő annyira telítve volt füsttel, hogy már látni sem lehetett, a hőmérő felszállt 30° R.-re; tovább nem birtunk maradni. Váltig erősíthették, hogy most jön a java. Be kell várnunk az éjfélt elmúltát és akkor fogunk csak igazán mulatni. Mikor a nagy tolongás véget ért, asztalunkhoz fognak telepedni és ha kívánjuk, akár annak tetején eljárják előttünk a világhírű spanyol tánczot. Nem, egy pillanatig sem! A föld inogni kezdett lábaink alatt, fejünk szédült, sietnünk kellett a levegőre, hogy a friss légáramlat új életre keltsen.

Igy mulat a spanyol nép, így teszi tönkre idegrendszerét, így válik azután képtelenné minden nagyobb tetre, így veszti el minden pénzét és minden erélyét.

Akkor azután koldulásra adja magát és nem restel napokon át kéregetni az utcán, terhére válni a járó-kelőknek, hogy egy éjszakán át kiadjon mindent.

Madrid igazi világváros, annak minden bűnével és minden előnyével. És bár pusztá fensíkon fekszik manapság, melynek egész kör-

nyéke terméketlen, jövője mégis biztosítva van, mert annyira központja az országnak fekvésénél és intézményeinél fogva, hogy csak előbbre juthat, visszafelé sohasem mehet.

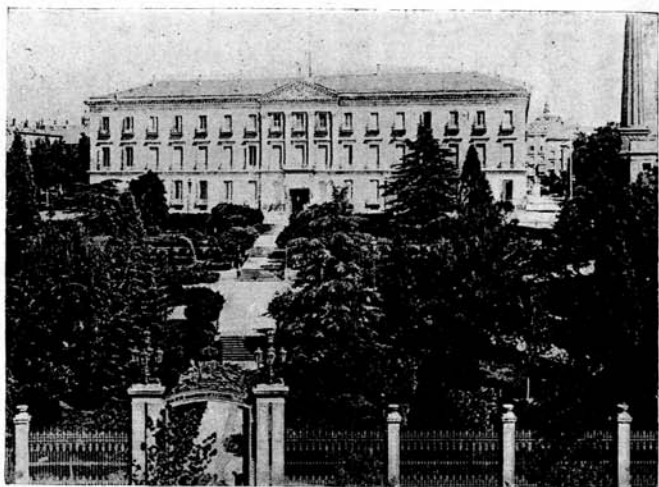
A madridi nép a bikaviadalok és a lottojáték szenvedélyes űzése, a szemérmetlen koldulás és mértéktelen mulatozás daczára igen jószívű.

Felebarátját sohasem engedi elveszni és még a garast is megosztja vele.

A spanyol nők elragadó bájos szépsége pedig a madridi utcáknak mindenkor oly bűvérőt fog kölcsönözni, melynek fejében az idegen sok minden keserűséget szívesen elfelejt.

Április, május, június és október, november hónapok legalkalmasabbak Madrid megtekintésére. És bár a téli farsangi szezon is sok érdekeset nyújt, mégsem láthatjuk akkor a maga igazi valóságában a spanyol népet. Télen egy nagy része félrevonul, mert nem győzi pénzzel a mulatságot, de másrészt a kísértésnek ellentállni nincs elegendő erkölcsi ereje. Nyáron, a bikaviadalok idején Madridba tódulnak az emberek és százával, ezrével ellepik a vidékiek a fővárost.

Az éghajlati viszonyok is kedvezőbbek tavasszal és ősszel és így az idegen könnyebben tud ilyenkor az időváltozásnak megfelelni. Nyáron avagy télen Madridban roppant gyakoriak a hirtelen változások az időjárásban, úgy hogy csak az a szervezet tud velök megküzdeni, a mely már megszokta a madridi klimát.

A BIKAVIADALOK

A bikaviadalok.

(Corrida. Fiesta de toros.)

Antonio Fuentes.

Rómában lenni és a pápát nem látni épp oly kevésbé helyén való, mint Spanyolországban utazni és a bikaviadalok megtekintését elmulasztani.

Nem is teszi meg senki, még a gyengébb nemhez tartozók sem.

A Plaza de Toros (a bikaviadalok helye) adja meg a tulajdonképeni fogalmat a spanyol népről. Egész élete csupa színháziaskodás. Ruházata fantasztikus, arcját kendőzi, járásában tánczol és beszédében énekel. Csak mikor a bikaviadalnál látjuk, akkor tör ki belőle az ős-

természet, megfélekedzik mindenről és átengedi egész valóját a borzalmas játék még borzalmasabb élvezetének.

»Panem et circenses !« mondta a római nép és ezt tartja a spanyol is. Sőt annyira megy, hogy szívesen lemond a kenyérről, ha helyette a bikaviadalok iszonyatos czirkuszi multságában részesülhet.

Nincs nyoma annak, vajjon a régi időkben, a mórok korában ismerték-e ezt a különös időtöltést. Tény az, hogy egész a XVII. századig a spanyol nemesség előjogaihoz tartozott a bikával való viaskodás. Az ilyen tornákat fegyvergyakorlatra avagy rendkívüli ünnepélyek megtartásakor a hódolat bemutatására rendezték. Egyetlen ilyen bikaviadalnál 1512-ben tiz nemes ember vesztette életét. A küzdelem formája is más volt, mint manapság. A nemesek lóhátról szigonnyal ölték le a bikát.

A XVII. század óta lényegesen megváltoztak a bikaviadalok és 1749 óta, a mikor Madridban az első nagyobb Plaza de Toros-t építették, a bikaviadalok előkelő jellege megszűnt. Közkedveltségök a nép körében mind jobban elterjedt és ma annyira hozzátartozik mindennapi

életszükségletéhez, hogy semmiféle hatalom, sem az abszolutizmus, sem a köztársaság, sem a pápa és a papság, sem pedig bármely kormány

EDICION - ZOZAYA

Yillita

Pasa-calle Torero

del
MAESTRO

F. Chueca

TELÉFONO 206

ZOZAYA EDITOR

ALMAEN DE MUSICA Y PIANOS
54 Carrera de San Jerónimo 54
MADRID.

PROVIDO PARA TODOS LOS PAISES.

Para plaza - 4 ptes
Para plaza - 5 ptes

nem tudta beszüntetni ezt az undorító mulatozást.

A mai bikaviadalok valóságos népünnepélyek

PLAZA DE TOROS DE MADRID

15.ª CORRIDA DE ABONO

que se verificará, si el tiempo no lo impide

EL DOMINGO 2 DE OCTUBRE DE 1898

PRESIDIRÁ LA PLAZA LA AUTORIDAD COMPETENTE

SEIS TOROS, con divisa azul y amarilla, de la acreditada ganadería del

EXCMO. SR. MARQUÉS DE LOS CASTELLONES

de Madrid.

LIDIADORES

PICADORES.—Rafael Moreno (*Bazo*), José Arana Molina, Manuel de la Haba (*Zurito*), Manuel Aguilar (*Carriles*), José Aguilar (*Carriles*), Andrés Castaño (*Cigarrón*) y Manuel Viño (*El Inglés*); en el caso de inutilizarse los siete, no podrá exigirse otros

ESPADAS

Rafael Guerra (*Guerrita*), Antonio Fuentes y Emilio Torres (*Bombita*)

SANDELLEROS.—Juan Molina, Antonio Guerra y Francisco González (*Pataterillo*), Ricardo Verdute (*Primito*), Manuel Valencia, José Creas (*Curo*) y Luis Roura (*Malagueño*); José Moyano, Antonio Yedro (*Ostioncio*) y Cándido Muñoz (*Fulga de Triana*)

LA CORRIDA EMPEZARÁ A LAS TRES Y MEDIA EN PUNTO

Las puertas de la Plaza se abrirán dos horas antes

El apartado de los toros se verificará á las once y media, vendiéndose los billetes para verle al precio de una peseta en la Administración de la Plaza, situada en el Patio de Caballerizas

La brillante banda de música del Hospicio amenizará el espectáculo, tocando escogidas piezas en los intermedios

Se observarán las disposiciones que el Excmo. Sr. Gobernador tiene dictadas para el régimen de las corridas de toros

1.º Que no se lidiara más número de toros que el anunciado.—2.º Que si algun toro se inutilizase en la lidia (o Algan lidiador no sera reemplazado por otro.—3.º Que está prohibido arrojar al redondel naranjas ó cualquier objeto que pueda perjudicar á los lidiadores ó interrumpir la lidia.—4.º Se usaran banderillas de fuego para los toros que no bajen tomado más de tres varas.—5.º Que nadie podrá estar entre barreras en los juegos operarios, ó bajando los tendidos hasta que el último toro está enganchado al tiro de cohesión.—6.º Si después de comenzada la corrida tuviese esta que suspenderse por cualquier causa, se dará por concluida y la Empresa se devolverá á los concurrentes el importe de sus localidades, ni podrán estos exigir indemnización alguna

Son tendidos y gradas de Sol, los señalados con los números, 3, 4, 5, 6 y 7; de Sol y Sombra, el 2 y su precio de Sombra, y de Sombra el 1, 8, 9 y 10.

Son Andanadas de Sol la 2.ª y 3.ª, de Sol y Sombra la 4.ª y 1.ª, ésta con precio de Sombra.

Son Palcos de Sol del 29 al 46, y del 79 al 82, de Sol y Sombra del 25 al 28, y de Sombra del 3 al 10, y del 90 al 116

PRECIOS DE LAS LOCALIDADES

TENDIDOS	MESA DEL TORIL			GRADAS			ANDANADAS				
	Sol PESETAS	Sol y S. PESETAS	Sombra PESETAS	Sol PESETAS	Sol y S. PESETAS	Sombra PESETAS	Sol PESETAS	Sol y S. PESETAS	Sombra PESETAS		
Barreras.....	3	8	8	Delanteras.....	3	•	Delanteras.....	2 25	4 25	10	
Contrabarras.....	2 75	5 75	5 75	Filas 1.ª y 2.ª.....	2 75	•	Fila 1.ª.....	2	2 50	3	
Delanteras.....	8	6 25	6 25	GRADAS			Filas 2.ª, 3.ª y 4.ª.....	2	3 25	2 25	
Fila 1.ª, 2.ª, 3.ª, 4.ª y 5.ª.....	2 50	4 25	4 25	Delanteras.....	2 70	11	11	Taloncillas.....	2	2 50	3
Fila de la 6.ª a la 11.ª.....	2 50	3 50	3 50	Filas 1.ª.....	2 70	11	11	Bancocillon.....	2	•	•
Taloncillas.....	2 50	4 25	4 25	Filas 2.ª, 3.ª y 4.ª.....	2 25	4 25	4 25	PALCOS			
Bancocillas, delanteras.....	2 75	5 50	5 50	Taloncillas.....	4 25	4 25	4 25	Con diez asientos.....	25	55	75 50
Bancocillas, fila 1.ª.....	2 50	4 25	4 25	Bancocillas.....	4 25	4 25	4 25				
Sobrepuestas delanteras.....	2 50	•	5 75	Bancocillas.....	2 50	5 25	5 25				
Sobrepuestas, fila 1.ª.....	2 50	•	4 25								

Toda localidad pagará cinco céntimos de impuesto por cada peseta ó fracción de la misma, más el 50 por 100 sobre este impuesto de guerra con arreglo á la nueva Ley del Timbre.

LOS BILLETES VENDIDOS EN CONTADURIA TENDRAN UN AUMENTO DE 50 CENTIMOS

Los billetes para esta corrida, se venderán á PRECIO DE CONTADURIA, en el despacho establecido en la calle de Sevilla, el *Sábado 1.º de Octubre*, de diez de la mañana al anochecer, los billetes sobrantes se venderán á PRECIO DE DESPACHO, el *Domingo 2.º*, día de la corrida, de nueve de la mañana á tres y media de la tarde, y en los Despachos de la Plaza, desde la una y media en adelante.

Se advierte, que después de comprados los billetes no se admitirán en los Despachos sino en el caso de suspenderse la función antes de comenzada, no se darán contrasímbolos de salida, y los niños que no sean de pecho necesitan billete.

és bár Madriban, Valenciában, meg a nagyobb városok legtöbbjében kora tavasztól késő őszig igen gyakran ismétlődnek, mégis soha sincs

EDICION ZOZAYA

Música
de los maestros

Chueca
y Valverde

Bombita

PASA-CALLE TORCRO.

TELÉFONO 206.

ZOZAYA EDITOR

PROPIEDAD PARA TODOS LOS PAISES.

Proveedor de la Real Casa; de la Real Academia de Música y Pianos
ALMACÉN DE MÚSICA Y PIANOS
24, Carrera de San Jerónimo 34.

hiányuk közönségben. Pedig Madridban hat hónapon át minden vásár- és ünnepnapon folyik ez az utálatos állatkinzás. A viaskodók manap-

Rafael Guerra (Guerrita).

ság a nép fiaiból kerülnek ki; többnyire a földművesek és ökorhajcsárok sorából.

Ezek megunván tengődő életüket, inkább ezt a kockázattal járó foglalkozást választják, a mely nekik évenként 8—15 ezer pezétát hoz, sőt az ügyesebbeknek többet is. Így Guerra, művészi néven Guerrita, 1894-

ben egy idény alatt több mint kétszázezer forintot keresett, mert csak azokat a bikaviadalmakat vették szívesen, a hol ő szerepelt.

A spanyol nemesek ebben a században csak 1833-ban II. Izabella királyné lakodalmán és 1879-ben XII. Alfonz király menyegzőjén rendeztek bikaviadalmakat.

Üzletszerűleg folyik most ez az egykori nemesi játék. Hatalmas Plaza de Toros-okat építenek mindenfelé. Így Valenciában 15.851 ember számára, Sevillában 11.000 embernek,

avagy San Sebastianban 12.000 látogató számára; a madridiban 14.000 ember elfér.

Az épület köralakú, tető nélkül és ülési amfitheátrumszerűen vannak elhelyezve. Az árak eléggé borsosak; 6 pezetától 15 pezetáig, a páholyok még drágábbak, a szerint, a mint árnyékos, avagy napos oldalon kapjuk a helyünket.

Az ünnepély rendesen délután 4 órakor kezdődik. Két órával a kezdete előtt már özönlenek a kocsik az ünnepély helyére. Olyan kocsikorzót láthatunk, a milyennek alig van párja a bécsi tavaszi lóversenyeknél.

Madridban a Calle de Alcalá széles útja szebbnél szebb fogatokkal telik meg, mert bizony a bikaviadatok multságában épp úgy részt vesznek a gazdagok, előkelők és műveltek, mint akár a közönséges, elmaradt nép.

José Carcia (Algabenno).

PROGRAMA OFICIAL DE ESPECTACULOS

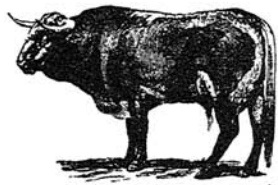
8 céntimos

NÚMERO EXTRAORDINARIO

2 Octubre 1898

UNIVERSAL SASTRERIA

DE JESUS CASTILLO, LEON, 28

1 Alpozo, 30, cárdeno chorresco, brago, salpico por detrás.

2 Centello, 41, colorao, brago, ojo de perdiz.

3 Cocharrero, 18, castañ. albardao, brago, salpico.

PLAZA DE TOROS

DE MADRID
15.ª CORRIDA DE ABOÑO
que se verificará en el tiempo y en la tarde de hoy domingo de Octubre de 1898.
Tendrá la utilidad consueña.
Seis toros, con divisa azul y amarilla, de la acreditada ganadería del Excmo. Señor Marqués de los Castellanos, de Madrid.

Lidadores
Picadores. — Rafael Moreno (Reco), José Arana Molina, Manue, de la Haba (Zorito), Manuel Aguilar (Carrión), José Aguilar (Carrión), Andrés Castañe (Cigarrón), y Manuel Vico (El Inglés); en el caso de inutilizarse los siete, no podrá exigirse otros.

ESPADAS
Rafael Guerra (Guerrita), Antonio Fuentes y Emilio Torres (Bombita).

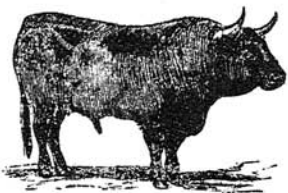
Banderilleros — Juan Molina, Antonio Guerra y Francisco González (Pastorillo); Ricardo Veruete (Primito), Manuel Valdeón, José Cruz (Cacho) y Luis Roura (Malagueño); José Moyano, Antonio Vialro Ojalowitz y Claudio Muñoz (Paño de Triana).

La corrida empezará a las tres y media en punto.

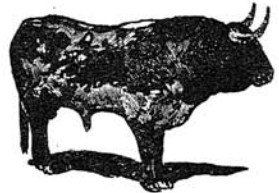
Las puertas de la plaza se abrirán 400 horas antes.

La brillante banda de música del Hospicio amenizará el espectáculo.

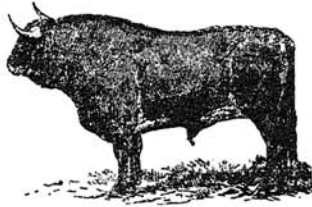
Se observarán las disposiciones que el Excmo. Sr. Gobernador tiene dictadas para el régimen de las corridas de toros.

4 Peluquero, 25, negro brago

5 Zu, 21, 18, bozardo na negro, listón, botizero

6 Cubrero, 28, cárdeno chorresco, brago.

PITOS Y PALMAS

Creíamos que ya había transcurrido el período de desastres, pero estamos visiblemente en un gran error, y buena prueba de ello es la 14.ª corrida de abono que en la plaza de toros de Madrid se verificó el domingo 25 del mes próximo pasado.
¡Aquello no fué corrida de abono ni de toros! Porque los toros no parecían por ningún lado y el abono sí pareciera para pedir la devolución de su dinero en cuanto se anunció semejante novillada.

Nada, que la mal llamada Besta por esa tarde, resultó una lata pésima, burocrática, teniendo todo el carácter de un gran desastre taurino y casi naval, pues por ponerse a la altura de aquellos seis mansos de D. Anastasio Marita, que todos sin distinción debieron llevar fuego, y de aquellos toreros que tan mal quedaron, hasta el tiempo empezó a descregar su furia, precisamente a la hora de empezar la corrida.
Y para qué vamos a hablar de esta y referir con pormenores lo que en ella ocurrió, si todo fué, no malo, sino peor.
De los toros ya hemos dicho bastante.

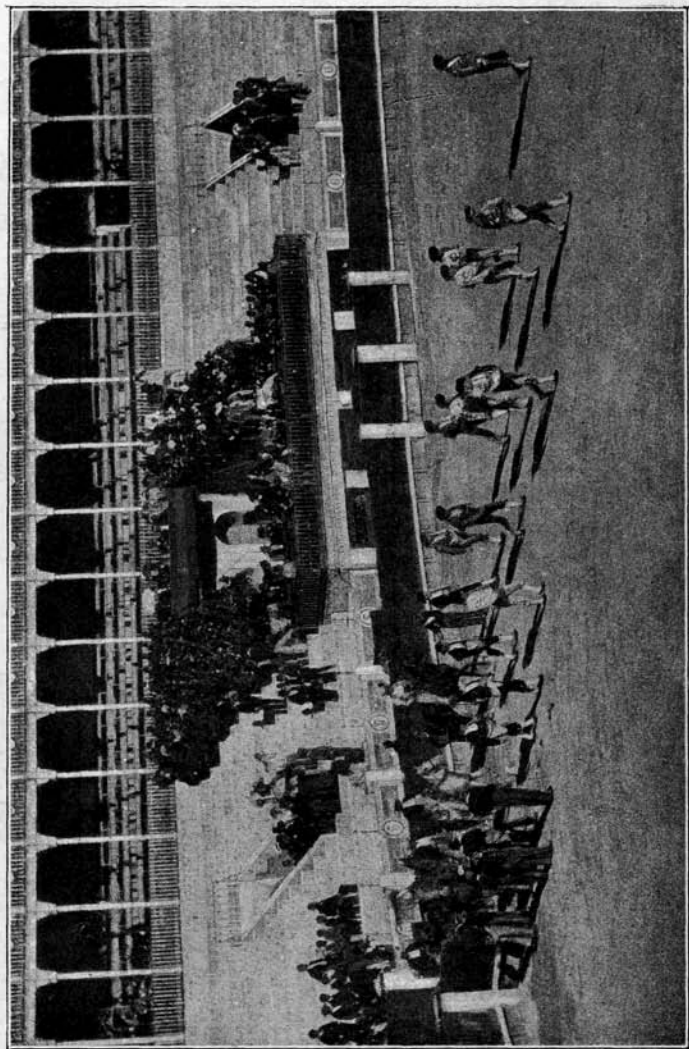
De los toreros, no diremos más que estuvieron mal y los hacemos mucho favor, mostrándonos bondadosos con ellos, en gracia al gran chaparrón que cayó sobre sus huesos. Pero para otra vez, los señores Lagartijillo y Bombita que lo hagan mejor, y sobre todo, que, no piensen que con los dos son bastante para llenar el cartel de la plaza de toros de Madrid, porque esa es una ilusión que el público hace pagar bastante cara a la empresa.
De picadores y banderilleros, en la corrida de referencia, no hay para qué hablar, á no ser para decirles que

ellos entenderán de muchas cosas, menos de toros.
Y basta por hoy.

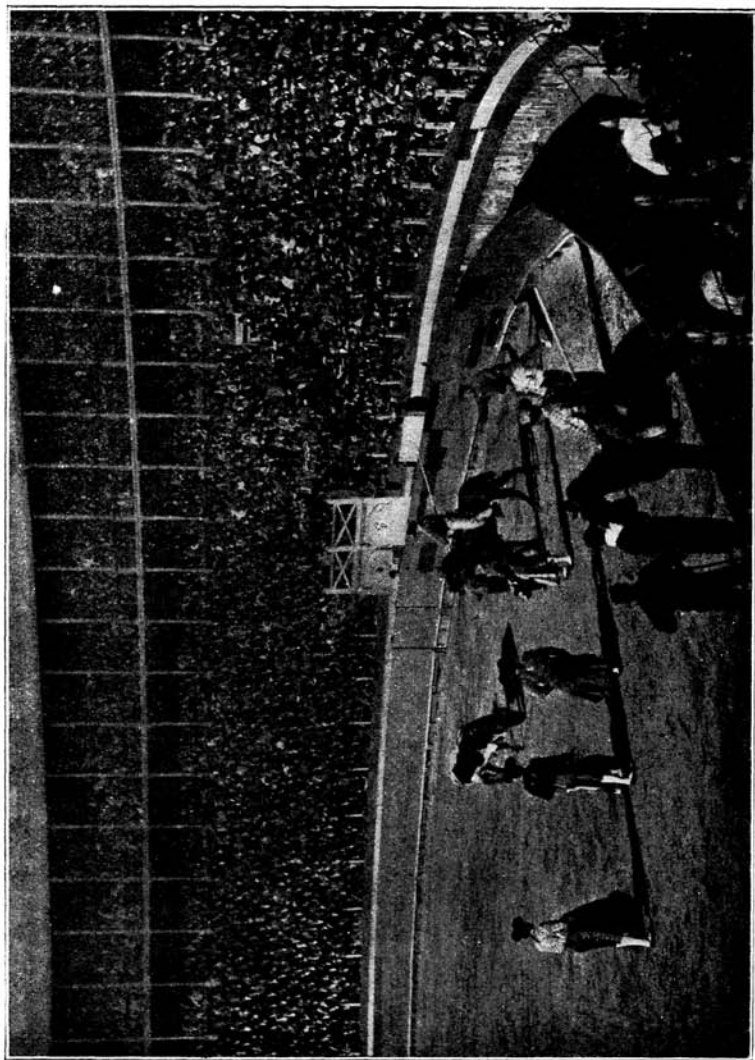
El Masovero.

CALASPARRA 23

El ganado de Carreros cumplió muy bien.
Quedaron muertos 16 caballos.
Fuentes quedó muy bien, trabajando mucho durante la corrida y siendo muy aplaudido, particularmente en ejercer sus funciones de espada por las buenas faenas que ejecutó.
De los dos últimos toros se encargó

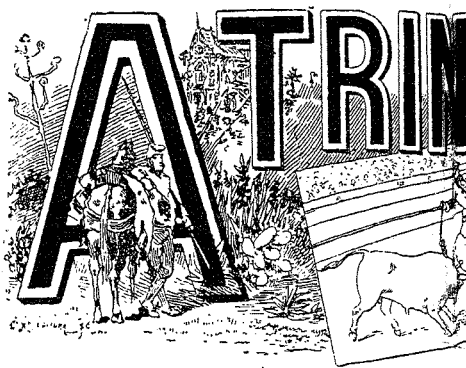
A bikaviadalok : A cuadrilla felvonulása.

A bikaviadalok : A picador felvonulása.

kedvelt toreador képével adják ki, hogy így kedveskedjenek a közönségnek, mely értök él és hal.

Az úton a gyermekek játéka is a bikaviadalok imitációjából áll. A hová nézünk, minden kirakatban a bikaviadalra emlékeztető tárgyakat látunk. Hisz a spanyol gyerekek

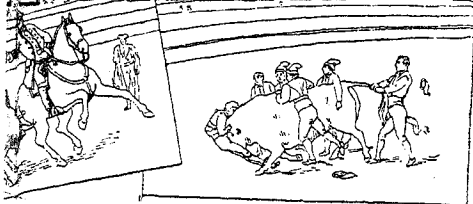

Antonio Moreno (Lagartijillo).

banderillát adnak úgy, a hogy a mi pólyás báainknak pojáczát szokás adni. Van külön bika- viadal-öltözet, a melyben a spanyol gigerlik ellátogatnak a turfra, akarom mondani a Plaza de Torosra. És vannak külön kifejezések, a melylyel a bikaviadalok hat hónapja alatt a legelőkelőbb szalonokban találkozunk; szóval egész Spanyolország minden egyes nagyobb városa, de főleg Madrid hat hónapon át a bikaviadalok igéző varázsa alatt áll.

A közönség már három

NICHEIRA

óra előtt künn van a küzdelem színhelyén és fel-alá sétál abban a köröndben, a hol később a bika szedi áldozatait. A zene hangverseny-darabokat ad elő és az emberek megbeszélik az esélyeket, mialatt tanulmányozzák a napi műsort,

mely a származástól fogva egész pontos leírást adja a bikáknak, felsorolja az összes résztvevő személyzetet, körülményesen elmondja a toreador eddig viselt dolgait és gyakran bemutatja a bikákat képből is. A műsor egyik oldala pedig rubrikázva van, a hová a közönség bejegyzí hány lovat ölt a bika, hány szúrást kapott stb. stb.

Az óra négyet ütött, a porondot kiüritik. Mindenki helyére megy és feszült figyelemmel várja a történetdóket

Luis Mazzantini.

Megjelen a hivatalos kiküldöttje a városnak és megadja a jelt az ünnepély megkezdéséhez. Ünnepélyes sorrendben felvonul az egész

EDICION - ZOZAYA

Reverte

PASA-CALLE TORERO

de los
MAESTROS

Chueca y Valverde

TELEFONO 906

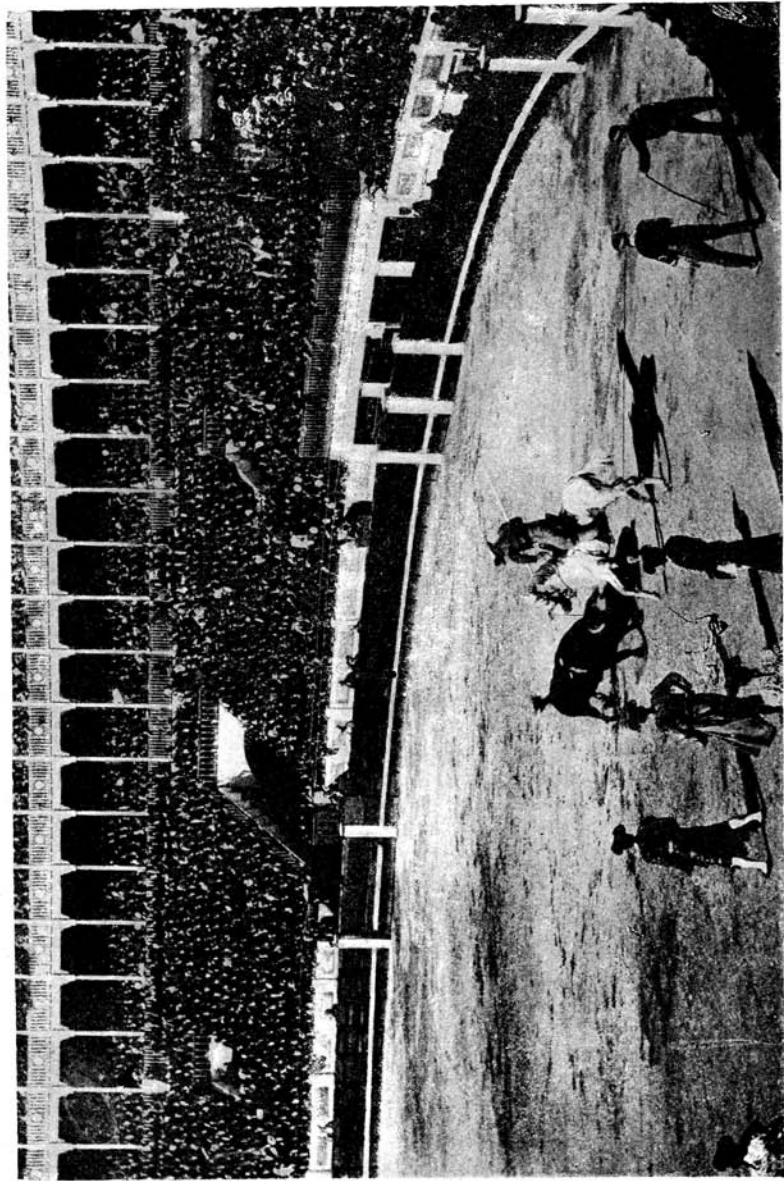
ZOZAYA EDITOR
 Provedor de Real Casa y de la Corte de S. M. Católica
 ALMACÉN DE MÁS SEDA Y PLATA
 34 Calle de San Jerónimo, 34
 MADRID.

Este traje... el que usan los Maestros

HOJAS 220 PÁGS 160 ILS 2

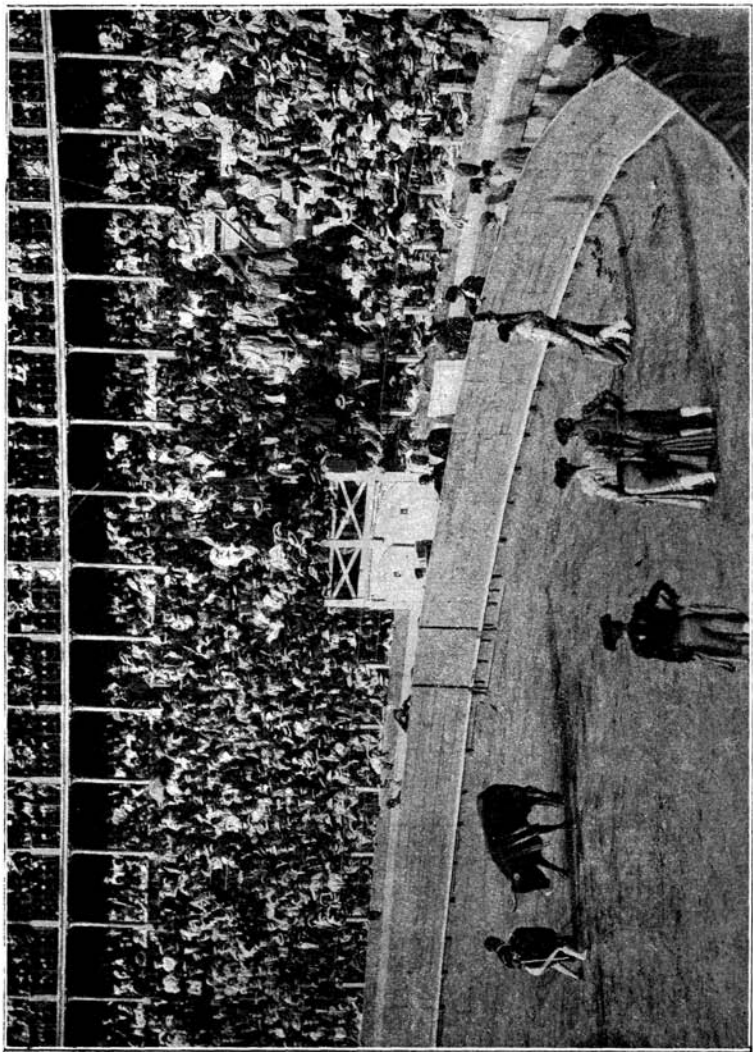
személyzet. Ez a látvány igen szép és nagyon érdekes. A közreműködők mind spanyol nemzeti öltözetben, élükön a lovasokkal festői látványt

A bikaviadalok: A bika megtámadja a piccador lovát.

nyujtanak. Mikor a *cuadrila* elvonult, a hatóság képviselője átadja a *toril* kulcsát. Ebbe a koromsötét helybe öt órával az előadás kezdete előtt bezárták a bikákat. Az ajtó nyílik és a bika eszeveszetten rohan a világosság után. A nagy embertömegtől egy pillanatra meghököl, különben is a már szokatlan világosság hirtelen megállásra kényszeríti. Hatalmas, fenségesen szép állatnak látjuk ekkor és szinte sajnáljuk, hogy idekerült az arenába, a hol rövid időn kimúlik.

Immár közeledik a piccador. Lovának egyik szeme be van kötve, hogy a bikát meg ne lássa. A *chulosok* (vöröskendősek) izgatni iparkodnak az amúgy is megriadt állatot és a piccador lovával egészen közel megy a bikához. A bika egyszerre csak fejét leszegzi és szarvával egyenesen nekimegy a ló hasának. A piccador ugyan beleszúrja néhány centiméter hosszú pikáját a bikába, hogy a veszélyt elhárítsa, de ez mit sem segít. A ló belei egyszerre csak lelógnak a földig. A szegény, védtelen állat még nem esik össze, hanem két kísérőjétől verve és biztatva még tovább szalad néhány lépést. A bika még egyszer nekiront és a ló hanyatt vágódik, maga alá temetve lovasát. A két kísérő a piccadort

A chulosok a muletával izgatják a bikát.

iparkodik a ló alól kiszabadítani, a szegénylovat pedig biztatják ütésekkel a felkelésre. Tényleg fel is áll és a piccadornak újból fel kell ülnie. Pánczélozott bőrnadrágja már kiszakadt, lova már csak folytonos botütésekre megy tovább és mégis

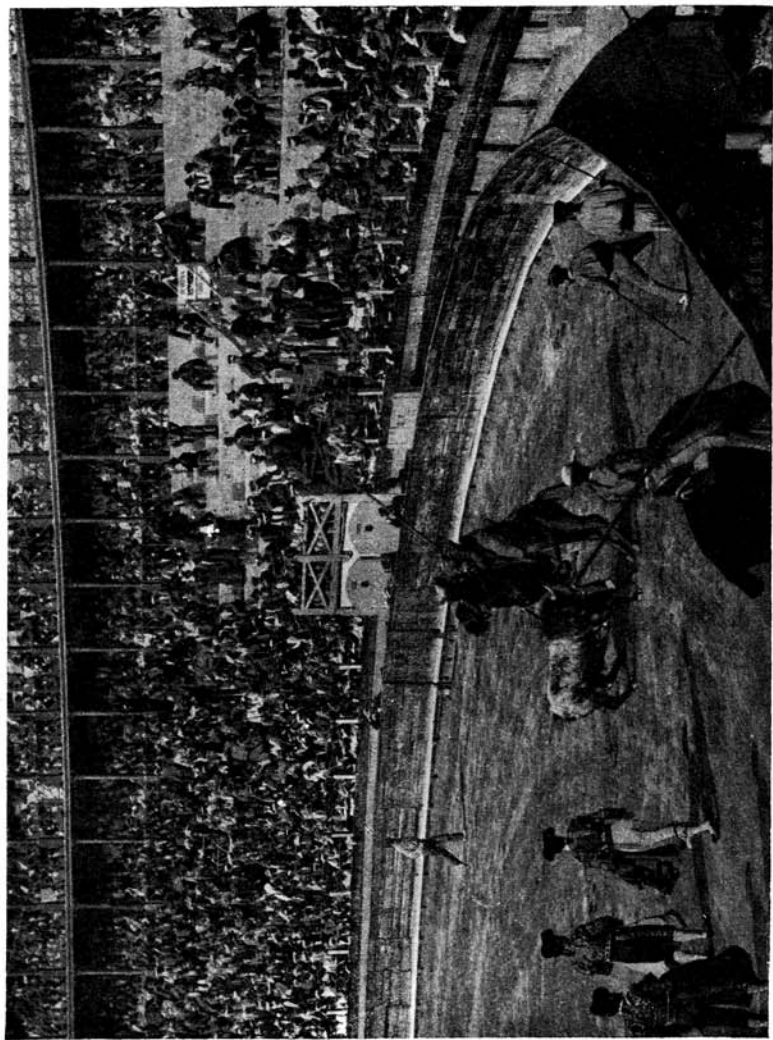

Emilio Torres (Bombita).

be kell várnia a bika újabb támadását.

Végre a ló kidől és a két kísérő a vérnyomokat rögtön eltakarja földdel. Ezen idő alatt a chulosok foglalkoztatják a bikát. Ez a borzalmas, utálatos és undorító komédia háromszor négyszerismétlő-

dik. És ha a közönség kívánja, hoznak még ötödik és hatodik lovat is, hogy a bika hadd dühödjön minél jobban. Egy alkalommal a piccadort lovastól felröpítette a levegőbe, úgy, hogy a szegény embert ki kellett vinni, a ló pedig

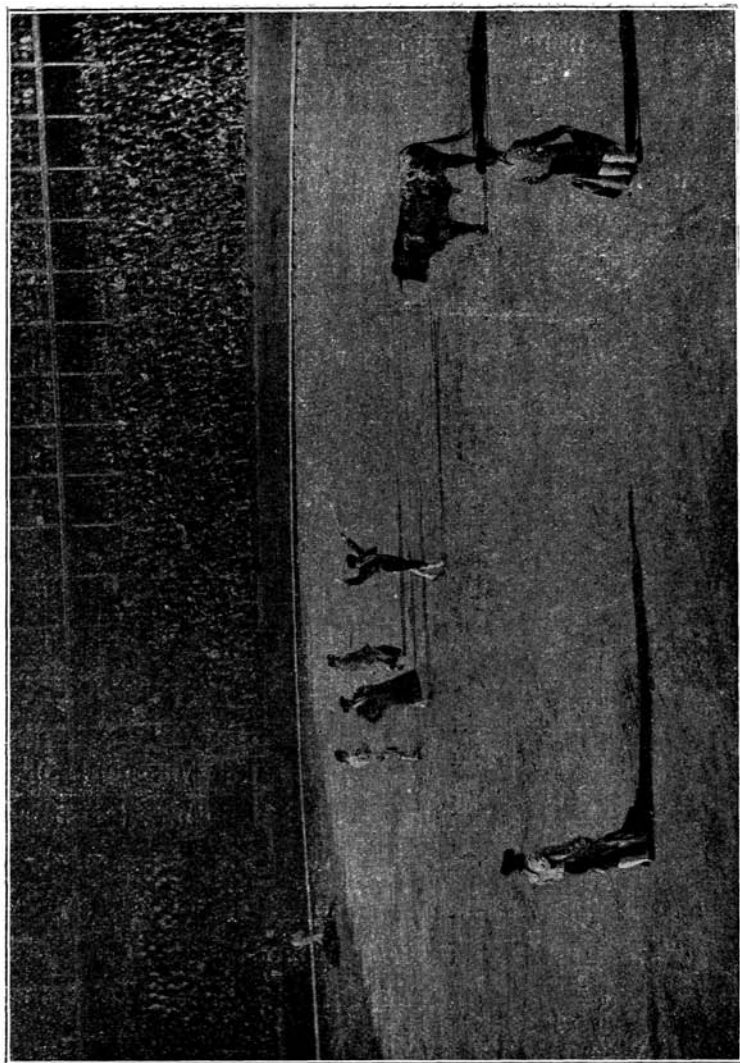
A bikaviadalok: A bika második támadása.

rögtön megdöglött. Miért ez az iszonyatos öldöklés, minek a védtelen állatnak ez a kiméretlen lemészárlása? Azt mondják, hogy hisz csak 30—40 forintos, sintérnek való lovakat hoznak a bika elé és a lovak öldöklésére azért van szükség, mert a meleg vér láttára és szaglására tud csak igazán megvadulni a bika. Lehet! De hogy ezt mikép lehet élvezettel nézni, az már aztán nem igen fejthető meg.

Végre a hivatalos személyiség megelégette és kürtszóval jelt ad a befejezésre. Elmúlt az első felvonás, elmennek a piccadorok, ha egyáltalán még menni tudnak és megkezdődik a második ütközet.

A feldühödött bikát a chulosok izgatják színes kendőikkel és ha nagyon nyomukba jön, bámulatos ügyességgel átugranak a *barrieren*, mely közel két méter magas. Gyakori eset, hogy a bika is átugrik és végigszalad azon a keskeny közön, mely a porondot a közönségtől elválasztja. A megsanyargatott állat keresi a kivezető utat, és meg is találja, mert időközben a porond ajtaját felnyitották. Örömmel szalad be az ajtón és ismét ott találja magát kínzóival szemben.

Megjelennek a *banderillerosok*, a kik szigo-

A bikaviadatok: A banderilleros a banderillákkal izgatja a bikát.

nyaikat (banderilla) tartják két kezükben. A színes papirokkal bevont banderillákkal izgatják a bikát, míg az nekik megy és akkor hihetetlen ügyességgel két oldalról a két szigonyt belédöfik és félreugornak. A vér patakokban folyik a már

Angel Garcia Padilla.

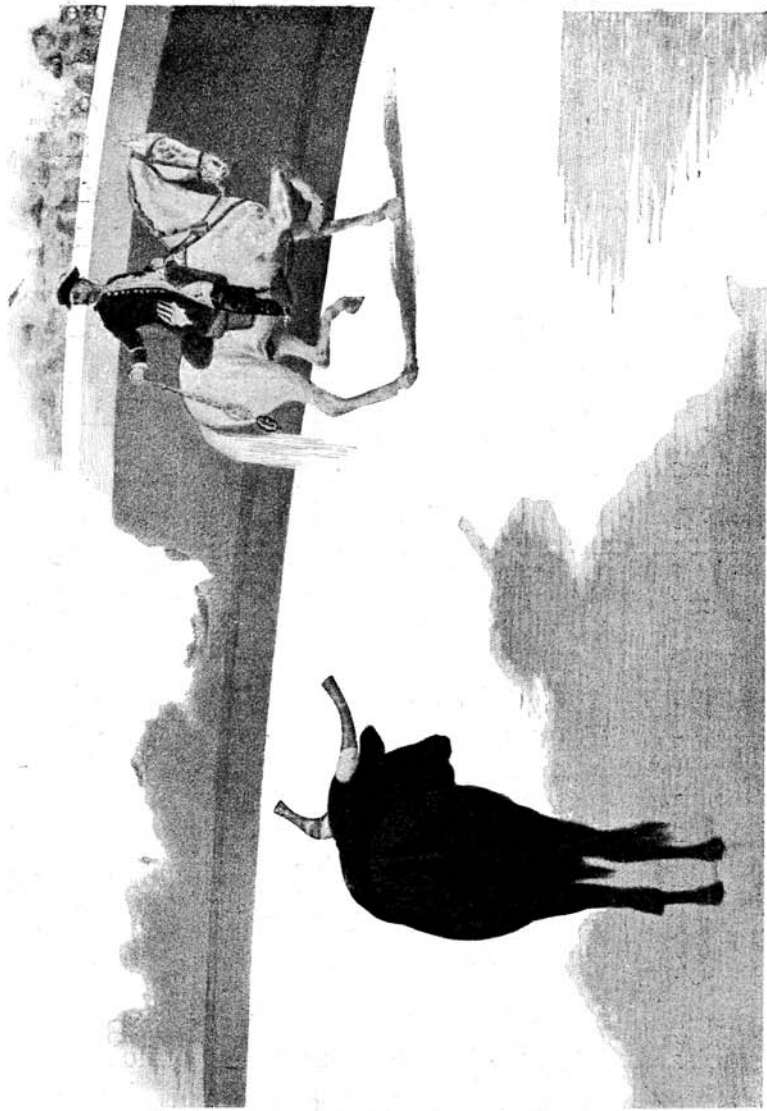
most nagyon leapadt állat testéből. Szemünk látára összeapad a bika, mert a nagy izgalom teljesen kimeríti. A hatalmas állat, mire a 6—8 banderilla hátában van, már csak a saját árnyéka.

Megszólal a kürt, befejeződött a második felvonás és a küzdőtéren megjelen a toreador, a bika tulajdonképeni ellenfele. Jobb kezében hosszú vékony toledo-

pengét (espada) tart, melyet a *muletaval* (négy-szögméter nagyságú vérvörös kendő) beföd. Üdvözli a viadal hivatalbeli intézőjét, fényesen aranyozott öltözetével egyszer körüljárja a rondot és azután a munkához fog.

ESTADO de la corrida que ha de efectuarse el día 2 de Octubre de 1898

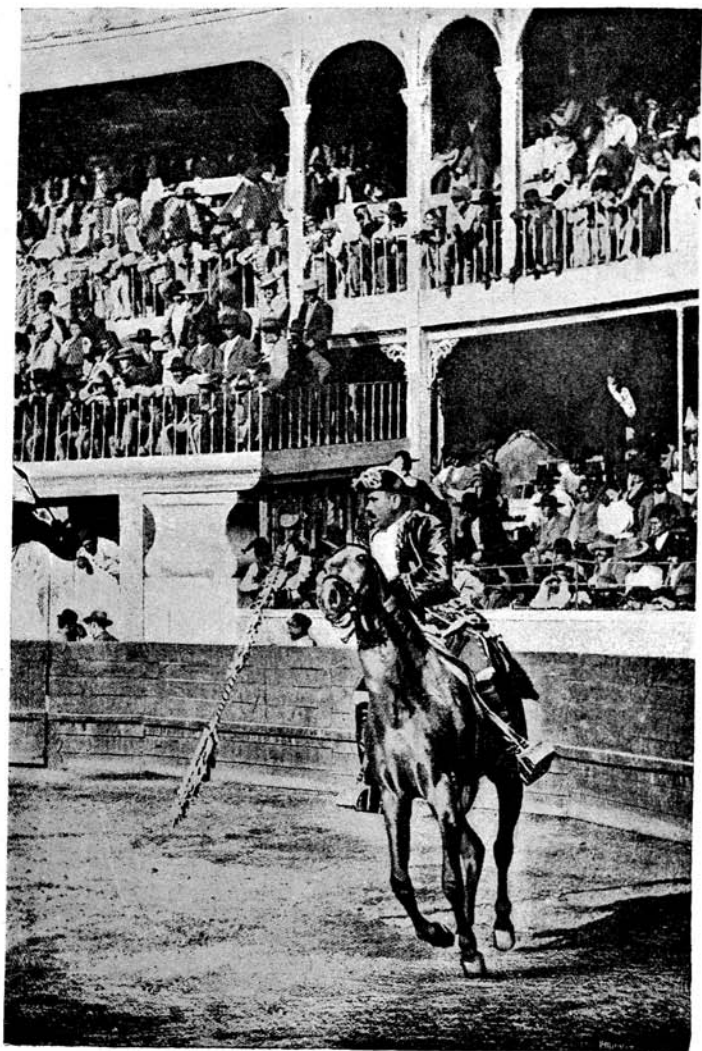
TOROS	SUS NOMBRES	RESEÑA	GANADERIAS	PUYAZOS	CABALLOS		PARES DE BIAÑERILLAS	ESTOCADAS	PISCELOS
					MUERTOS	HERIDOS			
1.º			CASTELLONES						
2.º			Idem						
3.º			Idem						
4.º			Idem						
5.º			Idem						
6.º			Idem						

A lisszaboni bikaviadal.

Rendkívüli ügyességgel lobogtatja a vörös kendőt a már teljesen kimerült bika előtt és sikerül neki az állatot ismét felbőszíteni. Ő azonban már nem szalad előle, mert folyton a bika szemébe nézve, ki tudja mérni minden mozdulatát és úgy félrelépni, mintha a legkisebb veszély sem volna. Mikor már ez az izgatás vagy tíz perczig tartott, egy alkalmas pillanatban, mikor a bika nekitámad — mert sohasem szabad a bikát észrevétlenül megtámadni — a pengét markolatig beleszúrja a nyakszirtjébe, hogy az a szivéig hatolva a bikát megölje. Ritka kivételes eset, hogy az espada egyenesen kifeszíti pengéjét és előlről szúrja a bika nyakába, illetőleg mellébe. Az első szúrás csak a nagy művészeknek és gyakorlott espadáknak sikerül; ezért azután külön jutalom fejében megkapják a bika fülét. Rendesen kétszer, háromszor kell a szúrást ismételni, míg a bika szájából a vértódulni kezd és előbb első lábai felmondják a szolgálatot, majd pedig leroskad. Ilyenkor megadják neki a kegyelemdőfést.

Három öszvér együvé fogva és kellőkép felszerszámozva kivonszolja a megdöglött lovakat és bikát. A torna véget ért, gyorsan eltakarítják

A portugál bikaviadal : A picador kivonulása.

az összes vérnyomokat és kezdődik a második bika megkinzása.

Igy egymásután 6—8, sőt hosszú nyári napokon 10—12 bikát is leölnek.

És a nép ujjong, mulat, élvez, szinte boszankodik, mikor az est beálltával a komédia véget ér. Bizony még megéljük, hogy valami élelmes vállalkozó villanyos világítás mellett fog bikaviadalokat rendezni.

Elámulva ültem helyemen. Figyelemmel kísértem a nép minden egyes mozdulatát és nem hittem szemeimnek, a mikor egy-egy sikerült szúrásért vagy dőfésért az embereket felugrani láttam, kendőket lobogtatni és kalapjukat ledobni.

A toreadorok pedig a nők különös kedvencei. Czukrot, zsebkendőt, fátyolt, de sőt sze-

Antonio Reverte.

LA LUCHA

Revista Quincenal Ilustrada.

Administración: Calle del Arzobispo, 27.-Madrid.

VENTA		PRECIO DE SUSCRIPCIÓN		NÚMEROS ATRASADOS	
Plas. 2,50	Madrid, trimestre.....	Plas. 2,50	Ordinario.....	Plas. 0,25	
" 0	Provincias: ".....	" 3	Extraordinario.....	" 0,50	
	Estranjero: ".....	" 15			

Se reservan todos los derechos de reproducción.

MADRID: Lunes 21 de Septiembre de 1898. | Precio: 15 céntimos.

relmes leveleket dobálnak nekik és úgy ünneplik, mint egy embert, ki nagyot és magasztosat alkotott, pedig hát csak egy végleg kimerült bikát szúrt le.

És micsoda orditózás támad, ha valamelyik banderilleros nem tudja elég gyorsan belédöfni a banderillát. Füttyülnek, tombol-

nak és nem bánnák, ha az a szegény ember ott nyomban a bika szarvára kerülne, csak a banderilla jusson mielőbb az állat hátába.

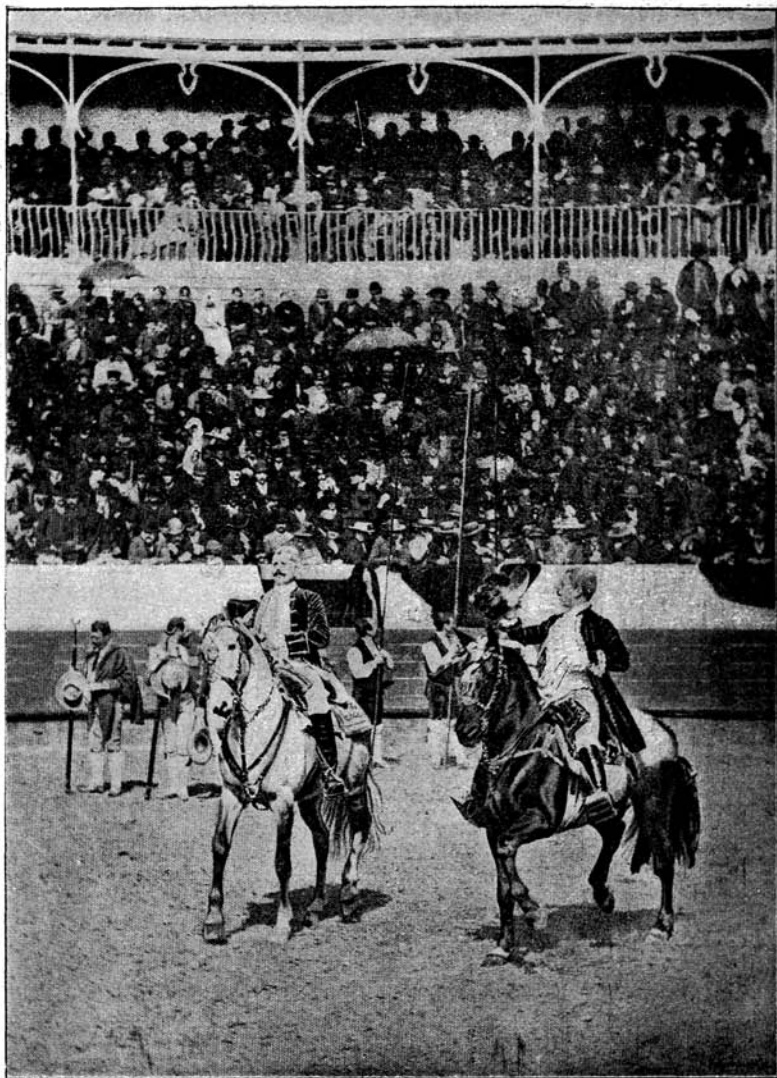
Az állat kitör az emberből. Megvetéssel fordulunk el ettől a néptől, mely nem tud magán uralkodni és szítani igyekszik bestiális hajlamait.

Most vagyunk csak képesek elképzelni a kubai kegyetlenkedéseket és belátjuk, hogy az olyan nép, mely így vigad, tényleg nem lehet ké-

pes gyarmatai lakosságának életéről gondoskodni. A míg még a középkorban ez csak a nemesek játéka volt és ritkán fordult elő, addig csak hagyján. De másfél század óta fokozatosan terjednek a bikaviadalok és velök terjed a nép elaljasodása. Nem boldogulhat az olyan nép, mely ezekben a vérfürdőkben találja örömét. Valóban sajnálatos dolog, hogy az amerikaiak végkép le nem igázták; mert akkor egy kissé a kulturális passziókra szorították volna, hogy végre is letegyenek a barbarizmusról.

Portugáliában régente szintén megvoltak a nemesek által rendezett bikaviadalok. Sőt a portugál királyok örömet vettek tudomásul a nemeseknek a XVIII. században abbeli igyekezetét, hogy ezt a nemesi tornát lehetőleg gyakorivá tegyék. Különösen I. József király idejében voltak napirenden a bikaviadalok. Egy ilyen ünnepélynél történt, hogy a bájos udvari hölgyek által körülvevett király szeme láttára a bika szarvával úgy feldöfte *Arcos* herczegét, hogy az holtan lerogyott lováról. A herczeg atyja, a király főlovászmestere kétségbeesetten berontott az arénába, felemelte a fia kezéből kiesett pengét és irgalmatlanul leölte a bikát.

A portugál bikaviadal: A toreadorok felvonulása.

Ez az iszonyatos jelenet élénk megbeszélés tárgyát képezte és az éleseszű és teljhatalmú miniszterelnök, Pombal márki felhasználta a kedvező alkalmat, hogy véget vessen ezeknek az undorító játékoknak. A király nem szívesen egyezett bele a dologba, de egyrészt megszokta első tanácsadójának minden kívánságát teljesíteni, másrészt meg igazat kellett adnia Pombal márki amaz igen helyes megjegyzésének, hogy Portugália lakossága sokkal gyéreb, semhogy minden egyes bikáért egy emberéletet áldozhatna.

A portugáliai bikaviadalok azóta egyszerű czirkusztornák, a melyeknél ritka kivételes alkalmakkor előfordulnak ugyan kisebb sérülések, de a melyeknél az öldöklés teljesen ki van zárva.

A bika szarvát ugyanis letompítják és bőrrel bevonják. Az ünnepélyes felvonulás után következik a piccadorok működése; csakhogy más formában.

Ők a ló szemét nem kötik be és nem állnak meg a bika előtt, a míg az feldöfi. Hanem folyton körben galoppoznak, ha pedig a bika nyomukba jön, akkor hosszú lándzsájukkal elriasztják, míg a vöröskendősek ismét megszabadítják

A portugál bikaviadal: Az erőművészek lefogják a bikát.

tőle. A banderillerosok működése után pedig a toreador egy fapengével csak jelzi a leszúrást. Toldásképen még az espada távozása után a sárgasapkás erőművészek, vagy tizen, megfogják a bikát, hogy mozdulni ne tudjon. Esetleg egyikök felül a szarva közé. Ezzel tanujelét adják bátorságuknak és erejüknek. Ezután szelid ökröket haranggal a nyakukon kergetnek be a porondra, a melyek társaságában a bika szépecskén kivonul.

Látjuk tehát, hogy a portugálok humanusabb módon is el tudnak mulatni a bikaviadalokon, a mivel első sorban a saját lelkeket mentik meg az elzülléstől.

De még ezt a mérsékelt bikaviadalt is csak ritkán rendezik, mert egy-egy bikaviadal belekerül 3—4 ezer forintba és a portugáloknak nem sok a pénzők. Viszont még nem sülyedtek annyira, mint a spanyolok, hogy képesek volnának feláldozni testi jólétöket a bikaviadalok bestiális szenvedélyének.

Sajnálatos tény, hogy a bikaviadalok Spanyolországból már kezdenek átterjedni Franciaországba is. Bordeaux-ban évente 4—5 bika viadalt rendeznek. Franciaországban azonban

meg van tiltva a bikát leszúrni és így nem tudnának a dolognak kellő érdeklődést biztosítani. Úgy fogtak ki tehát a rendőrségen, hogy a bikát minden egyes alkalommal mégis leölik; mire a rendőrség azonnal közbelép, erre a toreador kijelenti, hogy nem szándékkal tette, de a küzdelem hevében véletlenül megesett a dolog. A vállalkozó pedig lefizeti az ötszáz frank büntetést.

Bezzeg más téren hódítottak a spanyolok a középkorban! Manapság már csak a bikaölés és az adósságcsinálás terén visznek vezérszerepet Európában.

Cayetano Leal (Pepe-hillo).